

**T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM PROGRAMLARI VE ÖĞRETİM PROGRAMI
2017-YL-035**

**BUTO YÜZEY ARAŞTIRMALARI VE
KAZILARINDA ELE GEÇEN HELLENİSTİK
DÖNEM AMPHORALARI**

**HAZIRLAYAN
Ahmet Oğuzhan KARAÇETİN**

**TEZ DANIŞMANI
Doç. Dr. Aynur CİVELEK**

AYDIN-2017

T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE
AYDIN

Arkeoloji Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrencisi Ahmet Oğuzhan KARAÇETİN tarafından hazırlanan “Buto Yüzey Araştırmaları ve Kazılarında Ele Geçen Hellenistik Dönem Amphoraları” başlıklı tez, tarihinde yapılan savunma sonucunda aşağıda isimleri bulunan jüri üyelerince kabul edilmiştir.

	Ünvanı, Adı Soyadı	Kurumu	İmzası
Başkan :
Üye :
Üye :

Jüri üyeleri tarafından kabul edilen bu Yüksek Lisans tezi, Enstitü Yönetim.....KurulununSayılı kararıyla tarihinde onaylanmıştır.

Doç. Dr. Ahmet Can BAKKALCI

Enstitü Müdürü V.

T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE
AYDIN

Bu tezde sunulan tüm bilgi ve sonuçların, bilimsel yöntemlerle yürütülen gerçek deney ve gözlemler çerçevesinde tarafımdan elde edildiğini, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce, sonuç ve bilgilere bilimsel etik kuralların gereği olarak eksiksiz şekilde uygun atıf yaptığımı ve kaynak göstererek belirttiğimi beyan ederim.

...../...../2017

Ahmet Oğuzhan KARAÇETİN

ÖZET

BUTO YÜZEY ARAŞTIRMALARI ve KAZILARINDA ELE GEÇEN HELLENİSTİK DÖNEM AMPHORALARI

Ahmet Oğuzhan KARAÇETİN

Yüksek Lisans Tezi, Arkeoloji Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Aynur CİVELEK

2017, 184 sayfa.

Buto, Nil Deltası'nın 15 km. doğusunda, Kafr-el-Sheik (Tell El Farain) kentinin sınırları içerisinde yer alır. P5 Sektörü, Ptolemaioslar Dönemi'ndeki yerleşimlerden biri olması nedeniyle önemlidir. Buto'da P5 Sektörü'nde 2007-2010 yılları arasında, Prof. Dr. P. Ballet tarafından yüzey araştırmaları ve kazılar yapılmış ve Ptolemaioslar (Hellenistik) Dönemi'ne ait çok sayıda amphora ele geçmiştir. Bu amphoralar arasında, Mısır üretimi ve ithal amphoraların yanı sıra, Mısır'da üretilmiş taklit amphoralar da saptanmıştır.

Bu tez çalışmasının amacı, antik dönemde Nil Deltası için önemli bir yerleşim olan Buto'nun P5 Sektörü'ndeki Hellenistik Dönem amphoralarını incelemek, tipolojik ve kronolojik açıdan değerlendirmek; Hellenistik seramik kronolojisindeki yerlerini belirlemek, Buto'nun Hellenistik dönemdeki üretim, ekonomi ve ticareti faaliyetlerini incelemektir. Ele geçen amphoralar form ve kil yapıları açısından incelenmiş, kazı verileri ve yakın merkezlerdeki benzerleri dikkate alınarak kronolojik açıdan değerlendirilmiştir.

ANAHTAR SÖZCÜKLER: Arkeoloji, Buto, Mısır, Hellenistik, Amphora.

ABSTRACT
**HELLENISTIC AMPHORA FROM BUTO SURVEY AND
EXCAVATIONS**

Ahmet Oğuzhan KARAÇETİN

Master's Thesis, Department of Archaeology

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Aynur CİVELEK

Buto (Tell-el Farain) is located within the borders of the modern village of Kafr-el-Sheik, 15 km. away from the Nile Delta towards North. Many amphorae have been found in Hellenistic (Ptolemaic) Buto. Imported amphorae were found as well as the Egyptian ones. Importance of the P5 Sector is a result of being one of the living spaces back in the Hellenistic period. Surveys and excavations on this sector was carried by Prof. Dr. P. Ballet between 2007-2010 seasons.

The main objective of this study is to study the amphorae found in P5 Sector of Buto, which was a prominent settlement of Nile in antiquity and to determine the commercial map of Hellenistic (Ptolemaic) Buto through the amphorae found in the mentioned sector and determine the economic and commercial activities of the settlement through the study of the amphorae. Also, it is important to place the findings in the chronology of the Hellenistic pottery. A catalog containing the amphora was formed after a proper study of the typology and the clay features of the amphorae. Furthermore similar amphorae were found in the already published works to be able to make a chronological order. Because of the many amphorae found in the settlement, Buto was examined in economic and commercial manner while keeping production made here in mind.

KEYWORDS: Archeology, Buto, Egypt, Hellenistic, Amphora.

ÖNSÖZ

Bu çalışmada Buto P5 Sektörü'nde ele geçen, Hellenistik Dönem'de (Ptolemaioslar Dönemi) üretilmiş amphoralar ile birlikte Buto'nun Nil Deltası ticaretindeki rolünü incelemeye çalıştık. Tez konumu oluşturan malzemeyi çalışmama izin veren Buto kazıları başkanı Prof. Dr. Pascal Ballet'a teşekkür ederim. Çalışmam süresince anlayışı ve zarafetiyle hep yanımda olan, yol gösteren danışmanım Doç. Dr. Aynur Civelek'e en içten şükranlarımı sunarım.

Lisans eğitimimden bugüne dek yetişmemde büyük emeği geçen ve çalışmalarımda beni cesaretlendiren değerli hocam Prof. Dr. Gonca Cankardeş Şenol'a; çalışma süresince yönlendirmeleriyle yolumu açan ve uzmanlığını cömertçe paylaşan saygıdeğer hocam Prof. Dr. Ahmet Kaan Şenol'a müteşekkirim.

Mısır ve Yunanistan'daki çalışmalarda mütemadiyen desteklerini hissettiğim Prof. Dr. Jean-Yves Empereur ve Marie-Dominique Nenna'ya teşekkürlerimi sunarım.

Araştırmalarımda ve tezimin düzenlenmesinde yardımlarını esirgemeyen Ceren Özkesen, Gökmen Elmalı, Celil Samet Harmandar, Burcu Ustabaş ve Arş. Gör. Esen Kaya'ya teşekkürü borç bilirim.

Lisans eğitiminden itibaren maddi manevi desteğini gördüğüm aileme, özellikle yüksek lisans aşamasında bana olan inancı ile güç veren babam Abdurrazak Karaçetin'e ve annem Diniye Karaçetin'e en içten teşekkürlerimi sunarım.

A. Oğuzhan KARAÇETİN

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY SAYFASI.....	iii
BİLİMSEL ETİK BİLDİRİM SAYFASI	v
ÖZET.....	vii
ABSTRACT.....	ix
ÖNSÖZ	xi
LEVHALAR LİSTESİ.....	xv
RESİMLER DİZİNİ.....	xvii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xxi
GİRİŞ	1
1. ARAŞTIRMA TARİHÇESİ	6
2. BUTO'NUN TARİHİ COĞRAFYASI	13
3. P5 SEKTÖRÜ.....	20
4. BUTO'DA ELE GEÇEN HELLENİSTİK İTHAL AMPHORALAR.....	24
4.1. Rhodos Amphoraları	25
4.2. Rhodos Peraiası Amphoraları.....	28
4.3. Knidos Amphoraları.....	30
4.4. Khios Amphoraları.....	34
4.5. Kos Amphoraları	36
4.6. Mende Amphoraları	38
4.7. Kıbrıs Amphoraları	39
4.8. Thasos Amphoraları	41
4.9. Kuzey Ege Amphoraları.....	43
5. BUTO'DA ELE GEÇEN HELLENİSTİK MISIR ÜRETİMİ AMPHORALAR	44
5.1. AE1 Amphoraları (Amphores Egyptiennes I).....	45

5.2. AE2 Amphoraları (Amphores Egyptiennes II).....	46
6. BUTO'DA ELE GEÇEN HELLENİSTİK TAKLİT AMPHORALAR	50
6.1. Suriye Tipi Torpido Amphoraları.....	51
6.2. Khios Amphoraları	52
6.3. Rhodos Amphoraları	53
6.4. Kaideler	53
7. BUTO'DA ELE GEÇEN KÖKENİ BELİRLENEMEYEN HELLENİSTİK AMPHORALAR.....	55
TARTIŞMA ve SONUÇ	57
KAYNAKLAR.....	63
KATALOG.....	77
LEVHALAR	149
ÖZGEÇMİŞ.....	183

LEVHALAR LİSTESİ

Levha I	151
Levha II	152
Levha III	153
Levha IV	154
Levha V	155
Levha VI	156
Levha VII	157
Levha VIII	158
Levha IX	159
Levha X	160
Levha XI	161
Levha XII	162
Levha XIII	163
Levha XIV	164
Levha XV	165
Levha XVI	166
Levha XVII	167
Levha XVIII	168
Levha XIX	169
Levha XX	170
Levha XXI	171
Levha XXII	172
Levha XXIII	173
Levha XXIV	174
Levha XXV	175

Levha XXVI.....	176
Levha XXVII.....	177
Levha XXVIII.....	178
Levha XXX.....	179
Levha XXIX.....	180
Levha XXXI.....	181

RESİMLER DİZİNİ

Fig. 1: Firavunlar Dönemi'ne ait heykel parçası. Williams, 1966, 165.	151
Fig. 2: Ptolemaioslar Dönemi'ne tarihlenen kireç taşı kaldırım. Williams, 1966, 166.	151
Fig. 3: Buto'daki kaseler (P1 Sektörü). Ballet, 2004, 21.	152
Fig. 4: Kafr esh-Shaikh'inde yüzey araştırmaları yapılan yerler. Schiestl, 2010, 3.	152
Fig. 5: Tel El Farain'de bulunmuş obsidyenler. Bavay, 2004, 610.....	153
Fig. 6: J Sektörü'ndeki yapı izleri ve bu yapıların içerisinde ele geçen lahit. Hartung, 2009, 192.	153
Fig. 7: Buto'nun planı. Ballet, 2012, 15.....	154
Fig. 8: E Sektörü'nün planı. Charlesworth, 1969, 45.....	155
Fig. 9: P5 Sektörü'ndeki ev yapıları. Ballet-Marouard, 2012, 14.....	155
Fig. 10: P5 Sektörü'ndeki yapı izleri, Hartung, 2010, 195.	156
Fig. 11: Buto'dan bir Rhodos mühürü (P1 Sektörü). Hartung, 2007, 346.	156
Fig. 12: Buto'dan bir Mısır amphorası. Dixneuf, 2011, 368.....	157
Fig. 13: Nil Deltası haritası. Hart, 2005, 4.	157
Fig. 14: Firavunların koruyucusu Wadjet. Hart, 2005, 163.....	158
Fig. 15: Pharos (Aleksandria Feneri). Mckenzie, 2007, 41.....	158
Fig. 16: Aleksandria limanı ve çevresi. Mckenzie, 2007, 50.	159
Fig. 17: Aleksandria'dan Sikke üzerinde I. Soter betimlemesi (M.Ö. 265). Ellis, 1994, 39.	159
Fig. 18: Kom A, B, C. Ballet, 2007, 34.....	160
Fig. 19: Zenon Papirüsleri. Edgar, 1931, 1.	160
Fig. 20: Octavianus Heykeli. Eck, 2003, 27.....	161
Fig. 21: Buto'daki fırınlar (Üretim Atölyeleri). Hartung, 2009, 123.	161
Fig. 22: P5 Sektörü. Ballet, 2005, 9.	162

Fig. 23: P5 Sektörü'ndeki ev yapılarının planı. Ballet, 2012, 16.	162
Fig. 24: P5 Sektörü'ndeki fırın yapısı. Ballet, 2012, 14.	163
Fig. 25: P5 Sektörü'ndeki fırın planı. Ballet, 2005, 19.	163
Fig. 26: P10 Sektörü'ndeki hamam yapısı. Ballet, 2012, 7.	164
Fig. 27: P5 Sektörü'nden kırmızı astarlı seramikler. Ballet, 2005, 17.	164
Fig. 28: P5 Sektörü'ndeki sur yapısı için manyetik araştırma. Ballet, 2006, 28..	165
Fig. 29: Naukratis'in planı. Coulson,1982,363.	165
Fig. 30: Buto'da P1, 2, 3, 4 Sektörleri'nde ele geçen amphoraların istatistiği. Şenol, 2009, 2.	166
Fig. 31: Kyrenia Batığı'ndan amphoralar. Katzev, 2008, 81.	167
Fig. 32: Rhodos amphora tipleri. Sourisseau, 1993, 64. (Monachov ve Sourisseau'nun tipolojik örnekleri).....	167
Fig. 33: Rhodos Peraiası haritası. Doğer, 1996, 60.	168
Fig. 34: Rhodos Peraiası amphorası. Doğer, 1996, 70.	168
Fig 35: Rhodos Peraiası amphora ağız tipleri. Doğer 1996 54. (Doğer tipolojisi).	169
Fig. 36: Knidos haritası. Tuna-Empereur,1988, 38.	169
Fig. 37: Serçe Limanı'ndan ele geçen amphoralar. Pulak, 1987, 33.	170
Fig. 38: Knidos amphoralarının tipleri. Empereur-Hesnard, 1987, 63.	170
Fig. 39: Khios haritası. Sakellariou, 2007, 366.	171
Fig. 40: Khios'tan, Khios sikkesi üzerindeki amphora betimlemesi. (M.Ö. 72-38). http://www.asiaminorcoins.com/gallery/displayimage.php?album=120&pid=7405#top_display_media	171
Fig. 41: Khios amphoraları tipleri. Kofina,1954,175. (Kofiana tipolojisi).....	172
Fig. 42: Kos Adası. Hein, 2008, 1050.	172
Fig 43: Kos amphoraları tipleri. Beestman-Kruyshaar, 2011, 125. (Beestman- Kruyshaar ve Sourisseau tipolojileri).....	173
Fig. 44: Khalkidias Yarımadası. Papadopoulos, 1999, 165.....	173

Fig. 45: Mende'den, Mende sikkesi üzerindeki Dionysos betimlemesi. (M.Ö. 5. yüzyılın II. yarısı). Papadopoulos, 1999, 164.	174
Fig. 46: Mende amphorası tipleri. Lawall 1998, 18. (Lawall tipolojisi).	174
Fig. 47: Kıbrıs ve çevresindeki önemli merkezler. Karageorgis, 1967, 24.	175
Fig. 48: Kıbrıs amphoraları. Calvet, 1986, 500. (Calvet tipolojisi).....	175
Fig. 49: Thasos amphora tipleri. Monachov-Rogov, 1990, 134. (Monachov tipolojisi).....	176
Fig. 50: Kuzey Ege amphorası. Monachov, 1990, 254.	176
Fig. 51: Mısır duvar resmindeki amphora betimlemeleri. Morkot, 2005, 198.	177
Fig. 52: Mariotis Gölü. Empereur-Picon, 1998, 75.....	177
Fig. 53: Mariotis Gölü kenarındaki Akademia kazısı. Pichot, 2014, 334.	178
Fig. 54: AE 1 amphoraları tipleri. Şenol, 2010, 163. (Şenol'un tipolojisi)	178
Fig. 55: AE 2 amphoraları tipleri. Şenol, 2010, 167. (Şenol'un tipolojisi)	179
Fig. 56: Sepet kulplu amphoraların tipleri. Şenol, 2010, 173. (Defernez-Marchand tipolojisi).....	179
Fig. 57: P5 Sektörü'ndeki amphora genel tipleri dağılımı.	180
Fig. 58: Buto'daki yerel amphoraların dağılımı. Dixneuf, 2011, 45.....	180
Fig. 59: P5 Sektörü'ndeki amphoraların tip dağılımı.....	181

KISALTMALAR LİSTESİ

A.g.e.	<i>Adı geçen eser</i>
A.R.	<i>Ağız Çapı</i>
Bul. No.	<i>Buluntu Numarası</i>
cm.	<i>Santimetre</i>
Çiz.	<i>Çizim</i>
Ed.	<i>Editör</i>
Env. No.	<i>Envanter Numarası</i>
Fig.	<i>Figür</i>
Kat. No.	<i>Katalog Numarası</i>
km.	<i>Kilometre</i>
K.R.	<i>Kaide Çapı</i>
Lev.	<i>Levha</i>
lt.	<i>Litre</i>
M.Ö.	<i>Milattan Önce</i>
M.S.	<i>Milattan Sonra</i>
No.	<i>Numara</i>
Res.	<i>Resim</i>
s.	<i>Sayfa</i>
vd.	<i>ve diğerleri</i>
yy.	<i>Yüzyıl</i>

GİRİŞ

Grekçe bir kelime olan *amphora*, karşılıklı veya iki taraflı anlamına gelmektedir¹. M.Ö. 2. binde Linear B Tabletleri'nde, çift kulplu bir kap betimlemesi "A-pi-po-re-we" olarak okunmuştur². Amphora kelimesi, ilk olarak Odyssea'da Homeros tarafından, Telemakhos'un Ithaka'dan Pylos'a giderken, gemide amphoraların olduğu ve içlerindeki şaraptan tanrılara sunu yapıldığı anlatılırken kullanılmıştır³. Bu terim, Grekler'de *amphoreus*, Roma'da *amphoras*, Erken Hristiyanlık Dönemi'nde *kouphon*, Bizans Dönemi'nde ise *megarikon* olarak karşılık bulmuştur⁴.

Genellikle ticaret, depolama ve taşıma amacı ile kullanılan amphoralar sıklıkla bulunan seramik grubunu oluşturmaktadır. M.Ö. 3.binden itibaren görülmeye başlamışlar⁵; Klasik ve Hellenistik Dönemler'de, özellikle Doğu Akdeniz ticaretinde daha verimli kullanılmaları için farklı formlarda üretilmişlerdir. Sözü edilen bu seramik grubu üzerinde yapılan değerlendirmeler, Antik Dönem'in ticari ilişkilerini ve ekonomisini anlamamız konusunda önemli ipuçları sağlamaktadır⁶.

Hellenistik Dönem, Doğu ve Batı uygarlıklarının siyasi ve ticari olarak birbirlerine yaklaştığı zamandır⁷ ve özellikle Akdeniz ticaretinde çok yoğun hareketlilik görülmektedir. Akdeniz'in birbirlerine uzak limanları arasında çok çeşitli malların ticareti yapılması⁸, Hellenistik Dönem Doğu Akdeniz'in ticari ve ekonomik rolünün doğru bir şekilde değerlendirilmesi açısından büyük önem taşımaktadır⁹. III. Aleksandros'un fetihlerinin ardından, Batı ve Doğu Akdeniz'in ticari ilişkileri daha büyük hareketlilik kazanmış ve bunun sonucunda, yeni ticaret

¹ Doğer, 1991, 7; Göransson, Kristian, 2007, 9.

² Ventris-Chadwick, 1973, 324; Doğer, 1991, 7.

³ Homeros, II, 57.

⁴ Alpözen-Özdaş-Berkaya, 1995, 13.

⁵ David-Aston, 2006, 1-2. En erken ortaya çıkan amphoralar Kenan amphoraları olmuştur.

⁶ Bu amphoraların Mısır'a ihracatı yapıldığıda bilinmektedir.

⁷ Twede, 2002, 1.

⁸ Marlowe, 1971, 44. III. Aleksandros'un fetihlerinden sonra küçük devletler ortadan kalkıp büyük bir imparatorluk haline gelmiştir. III. Aleksandros'un ölümü ile bu imparatorluk dağılmakla birlikte, ardılları önceki dönemlerden çok daha kozmopolit devletler kurmuş, Doğu ve Batı siyasi olarak yakınlaşmış, öncedende var olan ticaret yolları ve ticari ilişkiler dahada güçlenmiştir.

⁹ Star, 2000, 18. Özellikle yoğun bir şekilde şarap ve zeytinyağı ticareti yapılmıştır.

⁹ Doğer, 1991, 17.

alanları ve yolları ortaya çıkmıştır. Doğu Akdeniz ticaret ağı içinde, Kuzey Afrika'daki önemli ticari merkezlerden biri Buto olmuştur.

Buto'da günümüze değin yapılan kazı ve yüzey araştırmalarında bulunan yerel Mısır üretimi amphoralar ile birlikte, çok farklı merkezlerden gelen amphoralar dikkati çekmekte ve bu malzemeler, Buto'nun diğer ticari merkezlerle olan ilişkisini göstermektedir. Ticari bir merkez olmasının yanı sıra, Buto'da Hellenistik Dönem'de seramik üretiminin yapıldığı fırınlar bulunmuştur¹⁰. Ancak bu fırınlarda amphora üretimi yapılmadığı, yalnız seramik üretimi yapıldığı belirlenmiştir.

Nil Deltası için önemi yadsınamayacak olan Buto yerleşiminden antik kaynaklarda söz edilmektedir¹¹. Bu yerleşimdeki yaşam izleri Prehistorik Çağlar'a dek gitmekle birlikte, Firavunlar Geç Hanedanlık Dönemi'nde bir yerleşim haline gelmiştir¹². Geniş zaman diliminde, farklı uygarlıklara ev sahipliği yapmıştır. Firavunlar Hanedanlığı zamanında dini açıdan önemli bir merkezken, Ptolemaioslar Dönemi'nde önemli bir ticari merkez haline gelmiştir¹³. Bu nedenle Buto'da ele geçen malzemenin doğru olarak değerlendirilmesi için, Buto'nun tarihsel süreç içerisindeki durumunu göz önüne almak gerekmektedir.

Buto'daki farklı kültürel evrelerin iyi değerlendirilmesi önemli olmakla birlikte, bazı problemler bulunmaktadır. Buto'nun Ptolemaioslar ve sonraki dönemleri hakkında henüz pek bir şey yazılmamış olması nedeniyle, Ptolemaioslar Dönemi ile yoğunlaşmaya başlayan ticari durumu tam olarak bilinmemektedir¹⁴.

Çalışmanın Konusu

2001 yılından günümüze dek, Pascal Ballet tarafından sürdürülen Buto'daki kazı ve yüzey araştırmaları 2007-2010 yılları arasında P5 Sektörü'nde

¹⁰ Ballet-Marouard, 2012, 16. Buto'da yapılan kazılarda küçük boyutlu seramiklerin üretimi için yapılmış fırın yapıları belirlenmiştir.

¹¹ Herodotos, II, 59-63-67-75-111-124; Strabon, XVII, 802. Herodotos ve Strabon, Buto yerleşimi ile ilgili bilgiler vermektedir. Herodotos, Buto'nun dini işlevini, Strabon ise yerleşimin kuruluşunu anlatmıştır.

¹² Schiestl, 2012, 18; Hartung, 2015, 61. Buto Firavunlar dönemi Erken Hanedanlığı'nda itibaren dini merkez olduğu düşünülse de özellikle Firavunlar Dönemi Geç hanedanlığında Kutsal bir alandan çıkıp bir yerleşim olduğu düşünülmektedir.

¹³ Hartung-Ballet, 2006, 8.

¹⁴ Ballet-Lecuyot-Marouard-Pithon-Redon, 2011, 77.

yoğunlaşmıştır. P5 Sektörü'nden gelen Hellenistik Dönem amphoraları, tipoloji ve kronolojisi ile Buto ticari hareketleri, çalışmamızın konusunu oluşturmaktadır. Çalışmamızda, dönemin siyasi tarihi, ekonomik süreçleri, kazı ve yüzey araştırmalarında ele geçen amphoraların yorumlanması ile ulaşılan veriler değerlendirilmiştir.

Tezin ilk bölümünde Buto'nun keşfi ve 1960'ların başında başlayıp 2016'ya dek süren araştırma tarihçesi ayrıntılı bir şekilde sunulmuştur. Özellikle Buto'ya ait daha önce yapılan amphora çalışmaları ile P5 Sektörü'ndeki çalışmalara daha ayrıntılı yer verilmeye çalışılmıştır.

Tezin ikinci bölümünde Buto tarihi coğrafyası hakkında bilgiler verilmiştir. Buto'da Prehistorik Dönem'den Erken İslamiyet Dönemi'ne dek yerleşim olduğu belirlenmiştir. Firavunlar Dönemi'nden itibaren, Klasik Dönem'de Persler'in Mısır'a gelişinden ve delta üzerindeki faaliyetlerinden söz edilmiştir. Çalışmanın tarihsel çerçevesini oluşturan Ptolemaioslar Dönemi üzerinde durularak, Mısır Aleksandria'sının tarihi, Buto kazılarıyla (özellikle P5 Sektörü) birlikte değerlendirilmiştir. Buto'da Hellenistik Dönem'deki ticari, siyasi ve sosyal durum ele alınmıştır. Roma İmparatorluk Dönemi ve daha geç dönemlerden de kısaca söz edilmiştir

Üçüncü bölümde ise, tezin konusunu oluşturan amphoraların ele geçtiği P5 Sektörü'nün kazı tarihçesine değinilerek, malzemeleri değerlendirilmiştir. Geniş bir alanı kapsayan bu sektörde ele geçen küçük buluntular ve mimari buluntularla (evler, fırınlar, caddeler) birlikte incelenmiştir. P5 Sektörü'nün yanında mimari kalıntıların yoğun olduğu P10 Sektörü ve P1, 2, 3, 4, 9, 10 Sektörleri birlikte incelenmiştir.

Dördüncü bölümde ise P5 Sektörü'nde ele geçen amphoralar, tipolojisi kazı verileri ve benzerleri ile birlikte değerlendirilmiştir: İthal amphoralar, Mısır üretimi amphoralar, Mısır üretimi taklit amphoralar ile kökeni belirlenemeyen amphoralar.

Sonuç bölümünde, P5 Sektörü'nde ele geçen amphoralar göz önüne alınarak, Buto amphoraları'nın tarihleme problemleri, genel Hellenistik seramik çalışmaları açısından önemi, Buto'nun Nil Deltası ekonomisi ve Ptolemaioslar

Dönemi'ndeki durumu, üretim ve diğer merkezlerle olan ilişkileri değerlendirilmiştir.

Çalışmanın Amacı

Bu tez çalışmasının amacı, Mısır- Buto'da P5 Sektörü'ndeki amphoraların kronoloji ve tiplerinin belirlenmesi; Hellenistik Dönem'de Buto'da amphora üretimi olup olmadığı ve ticari ilişkilerinin araştırılmasıdır. Ayrıca Buto'nun Hellenistik Dönem seramik çalışmaları ile genel Hellenistik seramik çalışmalarına katkı yapılması amaçlanmıştır.

Çalışmanın Önemi

Buto'nun Ptolemaioslar Dönemi ile ilgili bilgiler oldukça azdır. P5 Sektörü Ptolemaios Dönemi'ne tarihlenen önemli bir alandır. Önceden bu döneme tarihlenen diğer sektörlerin (P1-2-3-4 Sektörleri) amphoraları çalışılmıştır. Ancak P5 Sektörü amphoraları ilk kez bu çalışmada incelenmiştir. Tez konusunu oluşturan malzeme orijinaldir ve bu çalışma, Buto'nun Hellenistik Dönem'deki ticari işlevini anlamamız ve ayrıca Nil Deltası'nın ithal edilmiş seramik çeşitliliğini bilmemiz açısından önemlidir.

Çalışmanın Varsayımları

Buto'nun Hellenistik Dönem amphoraları çalışılmış ve bu amphoralar yoluyla Buto'nun Nil Deltasında bir kontrol noktası mı yoksa dağıtım noktası mı olduğu tartışılmıştır. Buto'da neden amphora üretilmediği değerlendirilmiş; Buto'da yaşayan insanların elit kesimden oldukları oldukları varsayımına varılmıştır.

Materyal ve Yöntem

Tez çalışmasında, öncelikle amphoraların el çizimleri yapılmış ve sonrasında çizimler dijital ortama aktarılmıştır. Fotoğrafları çekilmiş ve Photoshop Programı ile işlenerek düzenlenmiştir. Seramiklerin incelenmesi ve değerlendirilmesinde kil yapısı önemlidir. Bu nedenle, makro lens kullanılarak kil fotoğrafları çekilmiştir. Munsell Renk Kataloğu yardımıyla, kil renkleri belirlenmiştir. File Maker Programı ile bir veri tabanı oluşturulmuştur. Buto amphoralarının özellikleri ve benzerlerinin olduğu bir katalog yapılmıştır.

Kaynak Özetleri (Literatür Özeti)

Amphoralar üzerine V. Grace 1930'lu yıllarda 1970'li yıllara dek kazılarda veya batıklarda (Atina Agorası ve Antikythera Batığı gibi) ele geçen amphoralar ve mühürleri üzerine çalışmıştır. J. Y. Empereur 1970'li yıllardan 2000'li yıllara dek, Aleksandria, Batı Anadolu ve Ege adalarında yaptığı çalışmalarda, çok sayıda amphora atölyesi tespit etmiş; amphoraların tipleri ve kökenleri üzerine önemli çalışmalar yapmıştır. A. K. Şenol tarafından 2003 yılında Buto'daki ithal amphoralar, D. Dixneuf tarafından 2007 yılında Buto'daki yerel amphoraları çalışılmıştır. A. Hesnard, S. Y. Monachov, M. L. Lawall, Y. Calvet gibi çok sayıda amphora uzmanının çalışmaları esas alınmıştır.

Kapsam ve Sınırlılıklar

Bu çalışma, Buto'nun P5 Sektörü'nde ele geçen ve Hellenistik Dönem'e ait amphoraları ile sınırlandırılmıştır. Buto'daki ithal üretimler, yerel (Mısır) üretimleri ve taklit üretimler şeklinde sınıflandırılmıştır.

1. ARAŞTIRMA TARİHÇESİ

Buto 1888 yılında İngiliz Sir Flinders Petrie tarafından keşfedilmiştir¹⁵. 1960'lara dek bu bölgede yüzey araştırması ve kazı yapılmamıştır. 1964 yılı yazında, Mısır Araştırmaları Merkezi, Kahire Alman Arkeoloji Enstitüsü ile birlikte bu alanda çalışmalara başlamıştır¹⁶. 1964-1967 yılları arasında Seton Williams ve 1967-1969 yılları arasında Dorothy Charlesworth¹⁷ tarafından kazılar yapılmıştır.

Buto'da 1964-1969 yılları arasında yapılan kazılarda, Ptolemaios ve Roma İmparatorluk Dönemleri'nin belirlendiği sektörlerin yanı sıra, Kom B'deki Wadjet Tapınağı kazılmıştır. S. Williams stratigrafiyi dört bölüme ayırmıştır. Buna göre, birinci bölüm Firavunlar Dönemi'ni, ikinci bölüm Ptolemaioslar, üçüncü bölüm Roma İmparatorluğu, dördüncü bölüm ise Hristiyanlık Dönemi ve İslami Dönemi kapsamaktadır¹⁸.

Seton Williams tarafından, 1963 yılında alan temizliği ve yüzey araştırmalarıyla başlatılan çalışmalar 1967'ye dek sürmüştür. 1964 yılında kazı ekibi, Mısır'da Wadjet'e adanan ve daha sonra Ptolemaioslar ile Roma İmparatorluk Dönemleri'nde Leto Tapınağı olarak bilinen alanda¹⁹ temizlik ve kazılara başlamışlardır. Buto'nun Erken Hanedanlık Dönemi'nden Geç Hanedanlık Dönemi'ne dek Mısır için kutsal bir yer olması nedeniyle, Firavunlar Dönemi'ne ait çok sayıda heykel, figürin, yazıt ve seramikler bulunmuştur (Lev.I: Fig.1). Özellikle ilk çalışmalarda bulunan II. Ramses'e (M.Ö. 1302-M.Ö. 1213) ait yazıt ve heykeller dönemin siyasi tarihi hakkında bilgi vermesi açısından önemlidir²⁰.

Buto'daki yüzey araştırmaları ve kazılarında, Firavunlar Dönemi'nden başka, Ptolemaioslar ve Roma İmparatorluk Dönemi'ne ait izlere rastlanmıştır; son yıllarda yapılan kazı çalışmalarında Bizans ve İslam Dönemi malzemeleri de ele geçmiştir²¹.

¹⁵ Ehnasya, 1904, 26.

¹⁶ Williams, 1964, 9.

¹⁷ Charlesworth, 1968, 19.

¹⁸ Williams, 1966, 166.

¹⁹ Herodotos, II, 124.

²⁰ Williams, 1966, 170.

²¹ Charlesworth, 1968, 27.

Çalışmaların başladığı nokta olan Wadjet Tapınak Alanı'nda (Kom B) Ptolemaioslar Dönemi'ne ait olduğu düşünülen kireç taşından kaldırımlar²² ve aynı döneme ait duvar yapıları ortaya çıkarılmıştır²³ (Lev.I: Fig.2). Bu duvarın devamı veya benzeri olarak değerlendirilebilecek yapılar, Kom A ve Kom C'nin farklı bölümlerinde de görülmüştür. 1966 yılında Dorothy Chearlesworth tarafından, Kom C'de yapılan çalışmalarda Roma İmparatorluk Dönemi'ne tarihlenen bir hamam yapısı saptanmıştır²⁴.

1968–1969 yıllarında P 10 Sektörü'nde fırınlar ortaya çıkarılmıştır. Sözü edilen üretim alanında parlak siyah firnisli Attika seramikleri ve terra sigillatalarının yerel taklitleri ele geçmiştir. Bu üretim alanında nadir de olsa fırınlanmamış kil örneklerine rastlanmıştır²⁵. 1969 yılında yapılan çalışmalarda, Ptolemaioslar ve Roma İmparatorluk Dönemi'ne tarihlenen hamam yapılarının kazıları yapılmış ve planları çizilmiş, kullanım evreleri belirlenmiştir.

Kazılarda ele geçen diğer önemli grup ise, Kom A'da G ve J sektörlerinde bulunan sikkelerdir. Ptolemaios III Euergetes'ten (M.Ö.247–222) Antoninus Pius'a dek (M.Ö.138–M.Ö.161) on bir farklı hükümdar dönemi saptanmıştır²⁶. Bir üretim yerinde hem Ptolemaioslar, hem de Roma İmparatorluk Dönemi'ne ait sikkelerin olması, ticari ilişkiler açısından önem taşımaktadır²⁷.

1966 yılında Doroty Charlesworth tarafından yapılan çalışmalarda, farklı tiplerdeki fırınlardan, Ptolemaioslar ve Roma İmparatorluk Dönemi'ne tarihlenen firnisli ve boyalı seramikler ele geçmiştir. Firnisli seramiklerin kil yapısının kumlu ve mikalı olduğu gözlenmiştir. Bu üretim alanında bozuk üretilere de rastlanmıştır. Farklı sıcaklıklarda fırınlanan seramiklerin içlerinde sıklıkla siyah kor oluştuğu dikkati çekmiştir²⁸. Bazı seramiklerin yüzeyleri, pişmeden dolayı siyahlaşmıştır. Erken dönemlerde kötü pişirilme endeniye cürüflaşmış malzeme sayıca çok iken, bu sayının ilerleyen dönemlerde azaldığı belirtilmiştir. 1960'lı yıllardaki ilk raporlarda yer alan ve Ptolemaioslar Dönemi'ne tarihlenen

²² Williams, 1966, 170.

²³ A.g.e., 1966, 163-164.

²⁴ Charlesworth, 1968, 19.

²⁵ A.g.e., 20.

²⁶ Williams, 1966, 167.

²⁷ Charlesworth, 1968, 19.

²⁸ Şenol, 2010, 150. Mısır üretimi amphoraların içlerinde bitkisel katkı maddeleri vardır. Seramiklerin fırınlanması sırasında pişmeden kaynaklı bu katkı maddeleri yanar ve seramiğin içerisinde siyah bir renk oluşturur.

seramikler, tabak ve kaselerden oluşmaktadır²⁹ (Lev.II: Fig.3). 1969'a dek olan kazı çalışmalarında farklı formlar ve kil yapılarında seramikler ele geçmiştir. Pişmemiş seramiklerden alınan kil örnekleri köken belirleme, özellikle Buto üretimi malzemeyi belirleme konusunda önemli ipuçları vermiştir³⁰. Pişmemiş seramikler yerel üretimin kesin kanıtları olarak görülmektedir. Kuzey Afrika'daki Mareotis kilinden³¹ üretilen seramiklerin kalitesi, Buto'nun kaliteli siyah parlak seramiğinin ve Buto yakınında Nil Deltası kiliyle üretilmiş seramiğin gerisinde kalmıştır³². Buna rağmen, bu kil yapsına sahip amphoraların, Ptolemaioslar ve Roma İmparatorluk Dönemleri'nde ithal edildiği anlaşılmaktadır.

Kazı çalışmalarında çok sayıda amphora parçası ile karşılaşmıştır. Ptolemaioslar Dönemi'ne ve Roma İmparatorluk Dönemi'ne tarihlenen ithal amphoraların yanı sıra, Mısır üretimi amphoralar da ele geçmiştir. Gerek Kuzey Afrika üretimi gerekse ithal amphoraların birlikte bulunduğu belirlenmiştir. Buto'da dikkatli bir şekilde kazılıp çizimleri yapılan fırınların, yapısal özellikleri göz önünde bulundurulduğunda, ne amphora ne de büyük boyutlu tabakların üretimine elverişli olmadıkları görülmüştür. Bu gözlem sayesinde, Buto'da amphora üretimi yapılmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Charlesworth tarafından kazılan Kom A'daki üretim alanında, Erken Roma İmparatorluk Dönemi'nden Erken İslamiyet Dönemi'ne dek çok sayıda farklı seramik grupları ele geçmiştir. Buto'nun kaliteli kili ile üretilen Doğu Sigillata taklitleri gibi yerel taklit seramikler bulunmuştur³³.

1980'de Dai Kairo (Deutsches Archäologisches Institut Kairo) W. Kiser ve ardından Thomas Von Der Way, Nil Deltası'nda Prehistorik ve Paleontolojik araştırmalar yapmışlardır³⁴. Prehistorik yerleşimler belirlenerek, diğer yerleşimler ile olan ilişkileri araştırılmıştır. İlerleyen zamanlarda, araştırma bölgenin önemli yerleşimlerinden olan Tell-el-Farah'a (Buto) kaydırılmış; 1984'ten 1989'a dek sürmüştür (Lev.II: Fig.4). Thomas Von Der Way yalnız Buto'da değil aynı

²⁹ Charlesworth, 1966, 166-167.

³⁰ Charlesworth, 1968, 27-28.

³¹ Empereur-Picon, 1998, 75-76. Nil Deltası'nın batısında yer alan Mareotis Gölü civarındaki yataklar ve çevresine atölyeler kurulduğu saptanmıştır. Buto gibi yerleşimler bu atölyelerden amphoralar ithal etmiştir. Bu atölyelerde üretilen amphoraların kanal yolu ile başka bölgelere ihraç edildiği bilinmektedir.

³² Charlesworth, 1968, 27.

³³ A.g.e., 29.

³⁴ Hartung, 2008, 6.

zamanda yerleşimin çevresinde yüzey araştırmaları yapmış ve sondajlar açmıştır. Çalışmalar özellikle Erken Hanedanlık Dönemi'nde Buto ve civarında yer alan ilk yerleşimler hakkında veriler sunmuştur. Karbon 14 testleri ile buluntular M.Ö. 6000- M.Ö.4500 yılları arasına tarihlendirilmiştir³⁵. Çalışmalara 2013'te yeniden başlanmış ve bu bölgedeki obsidyenler, Ortadoğu ve Anadolu'daki obsidyen örnekleri ile karşılaştırılmıştır³⁶ (Lev.III: Fig.5).

1990 yılında kazı çalışmaları Dina Faltings tarafından yürütülerek B1 ve C1 sektörlerinde, özellikle alandaki ithal seramikler çalışılmışsa da, Faltings, uzmanlık alanı olan Firavunlar Dönemi'ne ağırlık vermiş ve Buto'nun Erken Hanedanlık Dönemi üzerinde durmuştur³⁷.

1997 yılında ise M. Zierman, Buto'nun Erken ve Geç Dönem Hanedanlık mimarisini çalışmıştır. Buto'nun Geç Hanedanlık Dönemi mimarisinin, gerek plan gerekse yapı malzemeleri açısından, Nil Deltası ile büyük oranda benzerlik gösterdiği belirlenmiştir. Yerleşimdeki en önemli yapılardan biri olan "Horus'un Evi" nde 1998 yılında kazılar yapılmış ve Firavunlar Dönemi'ne (1. ve 2. Hanedanlık, M.Ö. 3050-M.Ö.2686) tarihlenmiştir. Sözü edilen dönemin yapılarına oranla ihtişamı ve büyüklüğü, Hanedanlık'tan birine ait olabileceği düşündürmüştür³⁸ (Lev. III: Fig.6).

2001 yılında Poitiers Üniversitesi'nden Prof. Pascal Ballet'in Buto kazı ve yüzey araştırması çalışmalarını devralmasından itibaren, bu yerleşimde ele geçen seramikler üzerine incelemeler artmıştır. Gregory Marouard ile birlikte Buto'nun Ptolemaioslar Dönemi ve sonraki dönemleri üzerine araştırmalar yapmışlardır. Çalışmalar halen, IFAO (Institut Français d'Archéologie Orientale), Dai Kairo (Deutsches Archäologisches Institut Kairo), Poitiers Üniversitesi ve Mısır Eski Eserler Bakanlığı'nın ortaklıkları ile sürmektedir³⁹. Bu kuruluşların yanında zaman zaman çeşitli uzmanlar kazıya davet edilmekte ve görüşleri alınmaktadır.

Prof. Dr. Pascal Ballet, önceki çalışmaların aksine, Buto'nun Ptolemaioslar ve Roma İmparatorluk Dönemi üzerine yoğunlaşmıştır. Buto'da çıkan seramiklerin miktarı ve form çeşitliliği, sınırlı bir bilgiye sahip olduğumuz

³⁵ Wunderlich, 1993, 262-263.

³⁶ Bavay-Faltings-Andre-Putter, 2013, 607.

³⁷ Faltings, 1997, 6.

³⁸ Hartung, Ballet, 2005, 4.

³⁹ Ballet-Marouard, 2012, 14.

Buto Ptolemaios ve Roma İmparatorluk Dönemleri ile ilgili önemli bilgiler sağlamıştır⁴⁰.

2001-2002 yıllarında ilk çalışmalar Buto'nun kuzeydoğusundaki Kom A alanında başlamıştır. İlk çalışmalar 1960'ta Seton Willims tarafından yapılmış ve Dorothy Charlesworth 1969 yılında Ptolemaioslar Dönemi'ne tarihlenen iki adet hamam yapısı kazmıştır⁴¹. P. Ballet ve ekibi ise P10 Sektörü'nde bulunan hamam yapısının yanındaki P5 Sektörü'nde Buto'nun geç dönemini aydınlatacak önemli malzemeler bulmuştur. P5 Sektörü'nün yüzey araştırmaları Tomasz Herbich tarafından yürütülerek, Buto'nun topografik haritasını çıkarılmıştır (Lev.IV: Fig.7), Ptolemaioslar Dönemi ve Roma İmparatorluk Dönemi'ne ait seramikler incelenmiştir⁴². Diğer sektörlerde sıkça karşılaşıldığı gibi, Mısır üretimi seramiklerin yanında ithal seramikler de bulunmuştur⁴³.

2000-2004 yılları arasında Prof. Pascal Ballet E Sektörü'nde çalışarak 26. Hanedanlık Dönemi'ne ait yapı izlerini ortaya çıkarmıştır (Lev.V: Fig.8). Çalışmalar 2012-2014 yılları arasında devam etmiş; 2005–2007 yılları arasında ise J Sektörü'nde Hellenistik ve Roma mimarisinin izlerine rastlamıştır⁴⁴. 2008 yılında P5 Sektörü'nde başlayan çalışmalarda, seramik fırınları ile hamamlar ortaya çıkarılmıştır⁴⁵. 2002-2004 yıllarında, Kom A'nın içinde yer alan P1 ve P5 Sektörü'nde, Ptolemaioslar Dönemi'ne tarihlenen ve bu dönemin sonlarına doğru terk edilen ev yapıları kazılmıştır (Lev.V: Fig.9). Ayrıca, Erken Roma İmparatorluk Dönemi'ne tarihlenen seramik fırınlarında, Buto'nun iyi kalite kırmızı kilinden üretilen seramiklerin pişirildiği belirlenmiştir. Bu kil ile yapılan seramiklerin, sigillatolar ile benzerlikler taşınması, Buto'nun bu dönemlerde dış merkezlerle ticaretini göstermesi açısından önemlidir⁴⁶.

2007 -2010 yılları arasında çalışmalar, Kom A'nın içinde yer alan M.Ö. 3. yüzyılın başları- M.Ö.1 yüzyılın başlarına tarihlenen domestik yapılarda yoğunlaşmıştır (Lev.VI: Fig. 10). Buto'nun Ptolemaioslar Dönemi'ndeki ilişkileri

⁴⁰ Ballet-Lecuyot-Marouard-Pithon-Redon, 2011, 77.

⁴¹ Charlesworth, 1969, 19.

⁴² Ballet-Lecuyot-Marouard-Pithon-Redon, 2011, 75.

⁴³ Şenol, 2011, 1.

⁴⁴ Hartung-Ballet, 2007, 1.

⁴⁵ Ballet-Marouard, 2012, 14. Bu seramik fırınları küçük boyutlu seramikler için yapılmıştır.

⁴⁶ Ballet-Lecuyot-Marouard, 2013, 13.

ve üretimi burada bulunan seramikler yardımıyla aydınlatılmaya çalışılmıştır. Kom A'nın P3, P6, P11 Firavunlar Hanedanlık Dönemi ve Ptolemaioslar Dönemi'nin yanı sıra, Roma İmparatorluk Dönemi'ne ait seramikler ele geçmiştir⁴⁷. Bu yıllarda yapılan Kom C çalışmalarında, Arkaik ve Hellenistik Dönem'e tarihlenen seramikler de bulunmuş, Hellenistik Dönem'in başına tarihlenen ve yangın sonucunda yıkılmış bir yapının kazısı yapılmıştır⁴⁸.

Buto yüzey araştırmalarında manyetik yüzey araştırma tekniği kullanılarak, Kom A ve Kom C arasında (Sektör 7) kalan bölge taranmıştır. Sektör 7'de belirlenen noktalarda, Bizans ve İslami Dönemi'ne ait yapı izleri ve seramikler bulunmuştur⁴⁹.

2012-2015 yılları arasında ise, Kom A alanında ayrıntılı alan taraması yapılarak P5, P9, P10 Sektörleri'nde, kazılar ve yüzey araştırmalarından ele geçen seramiklerle istatistik çalışmaları yapılmıştır. Ayrıca, Roma İmparatorluk Dönemi, Bizans Dönemi ve İslami Dönem'e tarihlenen seramikler değerlendirilmiştir⁵⁰.

2008'den 2012'ye dek çalışmalar P5, P9, P10, P11 Sektörleri'nde yoğunlaşmış, 2013'ten 2015' dek ise Kom A'da yapılan çalışmalarda Bizans ve İslami Dönem'e tarihlenen tabakalar ve seramikler incelenmiştir. Ayrıca 1-2-3 diye adlandırılan alanlarda manyetik yüzey araştırmaları ile sondajlar açılmaya devam edilmiştir⁵¹.

Buto'da ilk kazılardan itibaren çok sayıda amphora mühürleri bulunmuştur. 2002-2004 yılları arasında P1 ve P2 Sektörleri'nden çıkan Rhodos amphora mühürleri, Prof. Dr. Gonca Cankardeş Şenol tarafından incelenerek, M.Ö. 145-185 arasına tarihlenmişlerdir⁵² (Lev.VI: Fig.11). 2000-2004 yılları arasında cam objeler Marie D. Nenna ve F. Dubreuil tarafından Ptolemaioslar Dönemi'ne tarihlenmiştir⁵³. 2000 yıllarında başlayan ve hala devam eden küçük obje restorasyon çalışmaları ise IFAO'nun (Institut Français d'Archéologie

⁴⁷ Ballet-Marouard, 2012, 17; Pesenti, 2015, 141.

⁴⁸ Hartung-Ballet, 2008, 6.

⁴⁹ Ballet, 2012, 109.

⁵⁰ Ballet- Marouard, 2012, 16-17.

⁵¹ Marouard, 2014, 151.

⁵² Cankardeşler-Şenol, 2011, 5.

⁵³ Hartung-Ballet, 2007, 7.

Oriente) restoratörlerinden A. Mahmud tarafından, konservasyon çalışmaları ise P. French ve J. Bourriau tarafından yürütülmektedir⁵⁴.

2002-2004 yılları arasında Buto kazılarında ele geçen amphoralar Prof. Dr. Ahmet Kaan Şenol tarafından çalışılmıştır⁵⁵. Yaklaşık 3000 amphora parçası incelenmiş; daha çok ithal amphoralar üzerine yoğunlaşmıştır. İthal amphoraların çoğunlukla Ege Adaları ve Ege Denizi'ne kıyısı olan merkezlerde üretilmiş olduğu gözlemlenmiş ve Arkaik Dönem-Roma İmparatorluk Dönemi aralığına tarihlenmiştir. Çalışmada değinilen amphora tipleri ağırlıklı olarak Knidos, Rhodos, Kos, Kıbrıs ve Khios üretimleridir. Belirlenen diğer tipler ise Girit, Paros, Lesbos, Korinth, Tripolitan, Thasos, Pamphylia, Fenike, Mısır (AE 1, AE 2), Brindisi, Lamboglia, DR 2-4, Kapitan 2 tipleridir. 2007'de ise P1, P2, P3, P4 Sektörleri'nden çıkan Hellenistik Dönem amphoraları ile ilgili çalışmalar yapılmıştır.

2002-2004 yılları arasında bulunan Mısır üretimi amphoralar, Delphine Dixneuf tarafından çalışılarak, çoğunluğunun AE 1 AE 2 ve AE 3 amphoraları olduğu saptanmıştır⁵⁶ (Lev. VII: Fig.12). Mareotis Gölü'nün civarındaki atölye ise, Maurice Picon ve Jean-Yves Empereur tarafından keşfedilmiştir⁵⁷.

Buto'nun da içinde bulunduğu Kafr-el-Sheik Bölgesi'nde 2006'dan itibaren Robert Sheit tarafından yüzey araştırmaları yapılmaktadır. Bu çalışmalarda, gerekli görüldüğünde sondajlar açılmakta, elde edilen veriler Buto kazı ekibiyle paylaşılmaktadır. Bu sayede, Buto merkezli bölgenin daha kapsamlı tanımlaması yapılabilecektir⁵⁸.

⁵⁴ A.g.e, 6.

⁵⁵ Şenol, 2011, 1.

⁵⁶ Dixneuf, 2011, 31.

⁵⁷ A.g.e., 24.

⁵⁸ Sheit, 2015, 1.

2. BUTO'NUN TARİHİ COĞRAFYASI

Buto, Aleksandria'nın 95 km. doğusunda, Nil Deltası'nın 15 km. doğusunda yer almaktadır. Akdeniz'in kıyı şeridinin 40 km. güneyindedir. Bugünkü adı "Tell El Farain" olan Buto, Kafr-el-Sheik kenti sınırları içindedir⁵⁹ (Lev. VII: Fig.13).

Nil Deltası'nda yapılan Paleontolojik ve Prehistorik çalışmalarda, Buto ve civarındaki yerlerde, ilk yaşam ve kültür izlerinin M.Ö. 6000 - M.Ö. 4000 yıllarına kadar gittiği tespit edilmiştir. Prehistorik Dönem'de Buto'daki kültür yapısı, Aşağı Mısır'daki bir düzine kültürden farklılık göstermektedir. Bu kültür yapısına "Buto Maadi" adı verilmiştir⁶⁰. Bu deltanın coğrafyanın farklı kültürlerle etkileşimde olduğu ve bölgenin o dönemlerde önemli bir merkez olduğu düşünülmektedir. Buto ve civarında çok sayıda obsidyen malzeme ele geçmiştir⁶¹.

Buto'ya, halk "Firavun Tepeleri" adını vermiştir⁶². Bunun nedeni, alanda yükselen tepeler ve Firavunlar Dönemi'ne ait yüzey kalıntılarıdır. Erken Firavunlar Hanedanlığı'nda, "Pe" ve "Dep" isimli iki kentin birleşmesiyle "Per Wadjet" yani Buto kurulmuştur⁶³. Bu yerleşim, Firavunlar için önemli bir kült merkezi haline gelmiş ve "Horus'un Evi" ya da "Tanrıların Evi" olarak da isimlendirilmiştir⁶⁴. Bu isimlendirmeye karşın, Buto ile ilgili ilişkilendirilen tanrıça, "Wadjet" olarak bilinmektedir. Kentin diğer ismi ise "Uto'nun (Wadjet) Evidir". Wadjet, diğer isimleriyle Uto ya da Buto, firavunların ve papirüslerin koruyucusudur. Kobra ile sembolize edilmiş ve özellikle Erken Hanedanlık Dönemi'nde Aşağı Mısır'ın koruyucu tanrıçası olmuştur (Lev.VIII: Fig.14). Betimlemeleri ve mitolojideki özellikleri zaman içinde farklılıklar göstermiştir. Örneğin, kobranın yanı sıra akbaba ve aslan şeklinde de betimlenmiştir. Bu tanrıçanın kardeşi ise yukarı Mısır'ın koruyucu tanrıçası Nekhebt'tir. Wadjet'in bir diğer görevi ise doğum yapacak kadınları korumak olmuştur. Mitolojiye göre İsis doğum yaptıktan sonra, Horus'u Seth'den koruyan Wadjet'tir⁶⁵.

⁵⁹ Hartung, 2015, 61.

⁶⁰ Redford, 2001, 218.

⁶¹ Bvay-Faltings-Andre-Putter, 2004, 607.

⁶² Redford, 2001, 218.

⁶³ Strabon, xvii, 802.

⁶⁴ Hartung, 2015, 61.

⁶⁵ Hart, 2001, 161.

Buto, Orta ve Yeni Hanedanlık Dönemi'nde dini açıdan önemini korumuştur. Mısırlılar bu kutsal kentte çeşitli bayramlar kutlamışlardır. Herodotos, Leto Bayramları'nın burada kutlandığını ve kurbanların kesildiğinden⁶⁶; firavun farelerinin öldüklerinde buraya getirilip gömüldüklerinden söz etmektedir. O'na göre Buto'nun en önemli özelliği kehanet merkezi olmasıdır. Herodotos, II. Kitabı'nın Mısır bölümünde, Buto ve buradaki kehanetleri saymaktadır⁶⁷.

Firavunlar Dönemi'nden sonra Ptolemaioslar Dönemi ve Roma İmparatorluk Dönemi gibi geç dönemlerin tarihi henüz yazılmamıştır. 60 yıldır yapılan kazılar ile Buto'nun Ptolemaioslar ve sonraki zamanları aydınlatılmaya çalışılmakla birlikte, bilgilerimiz henüz sınırlıdır⁶⁸. İlerleyen kazılarla birlikte, Mısır'ın Ptolemaioslar Dönemi ve sonrası hakkında bilgi edinmek mümkün olacaktır.

M.Ö. 525'te Persler'in Mısır'ı işgali ile 26. Hanedanlık ile başkent Sais'e yakınının yer alan ve başkent'in uydu kenti konumunda olan Buto⁶⁹, Mısır'daki bazı merkezlerle birlikte, eski popülerliğini kaybetmeye başlamıştır. Aynı zamanda, Erken Firavun Hanedanlığı'ndan Geç Firavun Hanedanlığı'na devam eden seramik ticaretinin bu dönemde azaldığı söylenebilir. Azalma yalnız bu bölgede değil, aynı zamanda Batı Anadolu kıyılarında ve Ege adalarında da görülmüştür⁷⁰. Fakat Arkaik Dönem'e tarihlenen, ithal Klazemenai amphoraları⁷¹ gibi örnekler Buto'da rastlanmıştır. Bunun nedeni, Grekler ve Hellenler ile olan ticaret bağlarıdır. Mısır'dan Hellen Anakarası'na tahıl gitmiş, karşılığında amphoralar ile zeytinyağı ve şarap ithal edilmiştir⁷².

Buto'nun Ptolemaioslar Dönemi'ne, çok yakınında kurulmuş olan Aleksandria kentinden bakmak daha aydınlatıcı olacaktır. Çünkü Ptolemaioslar Dönemi Buto'su hakkında bilgilerimiz, kazılarda ele geçen sınırlı verilere

⁶⁶ Herodotos, Historia, II, 59-63; Wilkinson, 1999,275. Herodotos, Leto bayramları için Heliopolis ve Buto'da kurban kesildiğinden ve sivri sıçan ve Doğan gibi kutsal sayılan hayvanlar öldüğünde Buto'ya gömüldüğünden anlatmıştır.

⁶⁷ Herodotos, Historia, II, 75-111; Hart, 2001, 140. Herodotos, Buto'dan gelen orakl'nın Pheron için kehanete bulunduğunu ve bu orakl'nın, kör olan Pheron'un gözlerinin ne zaman açılacağını bildirdiğini anlatmıştır.

⁶⁸ Ballet-Lecuyot-Marouard-Pithon-Redon, 2011, 77.

⁶⁹ Shaw, 2002, 365.

⁷⁰ Doğer, 1990, 14; Pesenti, 2015,141.

⁷¹ Şenol, 2011, 5.

⁷² James, 2005, 63.

dayanmaktadır. Aleksandria bu dönemde çok önemli bir kenttir ve kaynaklarda çok sık adı geçmektedir. III. Aleksandros'un (Büyük İskender), Doğu seferleri sırasında M.Ö. 332'de Mısır'ı fethederek, seferleri boyunca kendi adına çok sayıda şehir kurduğu bilinmektedir⁷³. Mısır'da geleneğini devam ettirmiş ve bölgenin en önemli yerleşimi olan Aleksandria'yı kurmuştur. III. Aleksandros, Kahire'nin batısında yer alan Rhakotis'in⁷⁴ yakınlarındaki bir yer seçerek, kentin mimarisi için Ephesos Artemis Tapınağı'nın mimarı Rhodoslu Deinokrates'i görevlendirmiştir. Yer seçimindeki en önemli neden, Aleksandria'nın jeopolitik konumudur. Kent, Akdeniz'in kıyısındadır ve yakınında bulunan Pharos Adası kıyıları doğal liman olarak kullanılmıştır⁷⁵. Yakınlarında yer alan Mariotis Gölü ve Nil'e olan yakınlığı da diğer önemli faktörlerdir. Bu adada, daha sonra dünyanın yedi harikasından biri olarak bilinen Pharos Feneri inşa edilmiştir (Lev.VIII: Fig.15).

III. Aleksandros, Aleksandria'yı başkent ilan etmiş⁷⁶, Aleksandria'yı Kuzey Afrika'dan diğer bölgelere açılacak yeni ve en önemli kapı olarak düşünmüştür. O'nun öngörüsüyle, bölgeye ithal ve ihraç edilecek mallar için Mısır'ın dışarıya açılacak en önemli limanları arasında olmuştur. Akdeniz aracılığı ile dış dünyaya açılan Mısır, yine su yollarını kullanarak (Nil Nehri ve Mariotis Gölü gibi) kendi iç bölgeleri ile ekonomik bir iletişimi sağlamayı amaçlamıştır. Ayrıca Aleksandria civarındaki üretim uygulamalarının içinde olan yerleşimlerle (atölyelerin bulunduğu üretim alanları), bu ticari ağ desteklenmiştir. İç bölgelerden gelen ürünler⁷⁷ Aleksandria limanı aracılığı ile ihraç edilmiştir (Lev. IX: Fig.16).

Aleksandria'nın kuruluşundan itibaren şehrin nüfusu kozmopolit bir yapıya sahip olmuştur. Ptolemaioslar Dönemi'nde Naukratis ve Memphis'ten Grekler, başkent olan Aleksandria'ya göç etmiştir⁷⁸. Civardaki küçük yerleşimlerde yaşayan yerli halk göç dalgasına katılmıştır. Ptolemaios I. Soter (Lev.IX: Fig.17) tarafından yerleşmeleri için teşvik edilen Yahudiler de buraya

⁷³ Hackel, 1992, 278.

⁷⁴ Empereure 1998, 37; Şenol, 2000, 7. Rhakotis, bu dönemdeki küçük balıkçı kasabasıdır.

⁷⁵ Bagnall, 1979,46.

⁷⁶ Ellis, 1994, 2.

⁷⁷ Bagnall 1976, 165; Freeman 2003, 25. Mısır, antik dönemin tahıl ambarı gibidir. Hellenistik ve Roma İmparatorluk Dönemleri'nde başta Doğu Akdeniz olmak üzere çok fazla bölgeye tahıl ihraç etmiştir. Mısır'dan gelen tahıl Akdeniz'deki birçok uygarlık için, özellikle Roma İmparatorluğu gibi çok geniş topraklara sahip bir imparatorluk için çok önemli olmuştur.

⁷⁸ Şenol, 2000, 13.

göç etmiştir⁷⁹. I. Soter'in başarılı yönetimi tüm ülkede olumlu etkilere neden olmuş, yönetimi sırasında Kıbrıs, Anadolu'nun güney kıyıları, Ege adaları, Kyrene, Filistin gibi yerleri topraklarına katmıştır. Böylece farklı topraklarla özellikle ticaret ve göç açısından etkileşim çoğalmıştır. Aleksandria yakınlarında bulunan yazıtlarda Grekler'in Mısır dilinde yazdığı mektuplar belirlenmiştir. Grekler'in Mısır'da konuşulan dili öğrenmesi, kültürlerarası etkileşimi göstermektedir. Diğer bir gösterge ise, hamam yapıları ile ilgilidir. Grek dünyasındaki hamam yapıları ve temizlik alışkanlıkları, Ptolemaioslar Dönemi ile birlikte Mısır'da da kendini hissettirmiş ve hatta bu durum yazıtlara yansımıştır⁸⁰.

Kozmopolit nüfus ve yabancıların bölgeye göçü Buto'yu etkilemiştir. Buto'da yapılan kazılarda, Firavunlar Geç Hanedanlık Dönemi'nin sonunda yıkılan evlerin, Ptolemaioslar Dönemi'nin başında tekrar inşa edildiği belirlenmiştir. İnşaat tekniklerinde Grek mimarisini kullanmaları⁸¹ ve ithal seramiğin artması (özellikle Grek seramiğinin), buraya sadece yerel halkın değil olasılıkla Grekler'in de yerleştiği düşüncesini doğurmuştur. Bu seramiklerin formları Ege adaları, Kıta Yunanistan ve Batı Anadolu'daki seramik üretimi merkezlerinin seramiğidir. Ptolemaioslar Dönemi'nde, Doğu Akdeniz ticaretinde Aleksandria'nın en önemli ticari noktalardan biri olmuştur. Bu durum Aleaksdria ve civarındaki yerleşimlerde (Buto gibi) Grek nüfusunun artmasını sağlamıştır.

Buto'da Kom A ve Kom C'de yapılan kazılarda Ptolemaioslar Dönemi'ne ait yerleşim izlerine rastlanmıştır (Lev.X: Fig.18). Kom A'da yeni inşaatlar artmıştır. Yerleşimi çevreleyen duvarların inşa edilmiş⁸² ve eski Wadjet Tapınağı, Leto Tapınağı'na dönüştürülmüştür. Buto'daki P10 sektöründe 1960'lı yıllarda hamam bölümleri açığa çıkarılmaya başlanmış ve Ptolemaioslar Dönemi'ne ait olduğu belirlenmiştir⁸³.

Ptolemaioslar, Mısır'daki yerel halkın desteğini almaya çalışmışlardır. Bu desteği, Mısır'ın "tanrı kral" geleneğini sürdürerek alacaklarını düşünmüşlerdir⁸⁴. Bu yüzden hem geldikleri topraklarda hem de burada istedikleri desteği, saygı

⁷⁹ Mokhtar, 1992, 42–43.

⁸⁰ Bagnal-Derow, 1981, 195. Mısır'da ele geçen Grekçe bir yazıtta hamam suyunun sıcaklığından ötürü, hamam çalışanlarının cezalandırılması gerektiğinden söz edilmiştir.

⁸¹ Hartung-Ballet, 2007, 6.

⁸² Ballet-Lecuyot-Marouard, 2013, 9.

⁸³ Redon-Lecuyot, 2012, 16.

⁸⁴ Ellis, 1994, 9-10.

duyulan lider olan III. Aleksandros'u kullanarak almaya çalışmışlardır. I. Ptolemaios (I.Soter M.Ö.367-M.Ö.283) III. Aleksandros'un cenazesini Aleksandria'ya getirerek onun ardılları olduklarını iddia etmiş ve tanrı kral geleneğini Mısır'da sürdürmeye çalışmıştır⁸⁵. Ptolemaios I. Soter'in başarılı politikalarının ardından II. Ptolemaios ile birlikte Mısır ticaretinde devlet kontrolleri artmıştır⁸⁶. Tekelleşmeye giden ticaret politikaları ve düzenli denetimler ile alınan vergiler ülkeyi zenginleştirmiştir. İlerleyen zamanlarda Rhodos gibi dönemin en önemli ticaret kavşaklarından biri ile yakınlaşılması ve Ege kıyılarındaki yerlere satılan malların miktarının artması, ticari hacmin ne denli büyüdüğünü göstermesi açısından önemlidir. Bu ticari ilişkiler "Zenon Papirüsleri" olarak bilinen ve günümüzde Kahire Müzesi'nde bulunan belgelere yansımıştır (Lev.X: Fig.19). Kaunoslu Agreophon'un oğlu Zenon, Appollonios için çalışmıştır⁸⁷. M.Ö. 229 yılında O'nun tarafından tutulan bu belgeler, dönemin Mısır ticareti ile ilgili önemli bilgiler sunmaktadır. İthalat ve ihracatı yapılan ürünlerin çeşitliliği, miktarı ve ticari rotalar ile ilgili bilgiler bulunmaktadır.

Ptolemaioslar, Mısır'daki istikrarı ve düzeni sağladıktan sonra, özellikle çiftçilik yapan bölgeleri parasal olarak teşvik etmiş; daha sonra Hellen Anakarası ve Makedonia'da uygulanan vergi sistemini buraya uyarlamışlardır. Vergiler özellikle genişlemeyi hedefleyen Ptolemaioslar için çok önemli olmuştur. Buto'daki tarımsal etkinlikler desteklenmiştir. Nil'e yakın olmasından dolayı tarım alanlarını sulama sıkıntısı çekmeyen Buto, oldukça verimli topraklara sahiptir. Mısır, tarım ürünlerini ihraç ederek, ülke ekonomisindeki gelirin artışını hedeflemiştir. Ptolemaioslar Dönemi'nde izlenen dış politikalar nedeniyle, ihracat oldukça artmıştır. Ptolemaioslar farklı coğrafyalardan buraya gelen para akışında, birçok problemle karşılaşmalarına rağmen dış ticareti başarılı bir şekilde sürdürmüşler ve bu krizleri aşmayı başarmışlardır.⁸⁸ Buto, bu dönemde ithal edilmiş seramiklerle ön plana çıkmaktadır. Baskın olan seramik gruplarının, Ege adaları kökenli oldukları anlaşılmıştır⁸⁹. Rhodos, Kos, Khios gibi merkezlerin amphoraları, diğer merkezlere oranla daha fazla görülmüştür.

⁸⁵ Ag.e., 35.

⁸⁶ Rostovtzeff, 1922, 1- 8; Edgar, 1925, I-IV. Apollonios, Filistin Bölgesi ile olan ticari bağlantıları ve Ptolemaios II Philedelphos'un mali işlerine bakması ile bilinir. Ticari bir filosu vardır.

⁸⁷ Rostovtzeff, 1992, 133; Şenol, 2000, 57.

⁸⁸ Bagnal, 1976, 7.

⁸⁹ Şenol, 2009, 34; Şenol, 2011, 8.

Mısır'da su yollarını genişletme projeleri Ptolemaioslar döneminde hız kazanmıştır. Yeni su yolları projelerinin yanında eski kanal projeleride bitirilmiştir. Örneğin I. Dareios (M.Ö.550-486) Mısır'ı Fethi ardından su yolu ağını genişletmek için Mısır'ın Kuzey'inden Kızıldeniz'e doğru başlatığı kanal projesi II. Ptolemaios tarafından bitirilmiştir⁹⁰. Bu proje ile Mısır'ın iç bölgeleri ve Kızıldeniz aracılığı ile yapılan ticari ilişkiler artmıştır. Çünkü Akdeniz'den gelen ve giden mallar, nehir taşımacılığı ile Mısır'ın Güney'deki yerleşimlere ve Kızıldeniz yoluyla daha uzak noktalara taşınmıştır. Ticari ürünlerin, düşük maliyetle, daha kısa sürede ulaşacağı yerlere teslim edilmesi önemlidir. Buto, Akdeniz ve Nil Nehri arasındadır ve kanallar yardımıyla Akdeniz'den Nil'e ya da tam tersine taşımacılık yaptığı düşünülmektedir⁹¹.

Ptolemaioslar kısa sürede Doğu Akdeniz'de önemli fetihler yapmış ve ülkelerini zenginleştirmişlerdir. Ancak VI. Ptolemaios (M.Ö. 180-164) Dönemi'nde Mısır'da, özellikle ağır vergiler nedeniyle, ayaklanmalar başlamıştır. Ardından gelenler veya onların eşleri, bu durumu toparlamaya çalışmış olsalar da, zayıflayan krallığın sonu gelmiştir. Buto'da Erken Ptolemaioslar Dönemi'ndeki yapılar, Geç Ptolemaioslar Dönemi'ne doğru yıkılmış ve Roma İmparatorluk Dönemi'ne dek tekrar restore edilmemiştir⁹². Ptolemaioslar Dönemi'nin sonlarındaki çöküş Buto'da da hissedilmiştir. P5 Sektörü'ndeki evlerin Geç Ptolemaios Dönemi'nde yıkıldığı saptanmıştır.

Octavianus (Lev.XI: Fig.20), M. Antonius'u yenmiş ve Mısır'ı ele geçirmiştir. Mısır, Roma İmparatorluğu için her zaman önemli olmuştur. Bunun temel sebebi Roma İmparatorluğunun hüküm sürdüğü geniş coğrafyalara, Mısır'dan tahıl ithal etmesidir⁹³. Fakat Mısır'daki serbest ticaretin neden olduğu iç karışıklıklar, Roma için Mısır'a müdahaleyi kaçınılmaz kılmıştır. Octavianus Aleksandria'yı aldıktan sonra, buradaki güçlü Grek varlığından rahatsız olmuş ve bunun için önlemler almıştır. Bu önlemler içinde bazı kentlerin gelişmesini durdurup, yalnızca ticari faaliyetlere yönlendiren tedbirler almıştır. Greklerin

⁹⁰ Bierbrier, 2008, 57.

⁹¹ Marlowe, 1971, 58.

⁹² Redon-Lecuyot, 2012, 16. Erken Roma döneminde Buto'daki hamam yapıları restore edilmiş ve bazı bölümler eklenerek kullanılmaya devam edilmiştir. Bu hamamlar Charlesworth tarafından 1967 yılında ortaya çıkarılmıştır.

⁹³ Freeman, 2003, 401-402. Roma İmparatorluğu'nda Sulla Dönemi'nde (M.Ö. 138-78) çıkan tahıl krizi, halkta huzursuzluğa neden olmuş ve yöneticileri zor durumda bırakmıştır.

Mısır'ın ticaretin içinde olması, Roma'nın çok güçlenmemesine neden olmuştur⁹⁴. Mısır, Roma İmparatorluk dönemi süresince Roma'nın ihtiyaçlarını karşılayan ama çok güçlenmemesi gereken bir yer olarak kalmıştır. Buto'da Roma İmparatorluk Dönemi'nde daha endüstriyel bir alana dönüşmüş, önceki dönemlerdeki görkemli yapıların yerini atölyelerin aldığı saptanmıştır (Lev.XI: Fig.21).

2001 yılında yüzey araştırmalarında keşfedilen ve 2012 yılında kazıların başladığı Kom A'da bulunan E sektörü ile Buto'nun Bizans Dönemi ve İslami Dönem'i ile ilgili bulgularına ulaşılmıştır⁹⁵. Bu dönemlere ait seramiklerin bulunması, önceki dönemlerden itibaren devam eden seramik üretim geleneğinin işareti olarak değerlendirilmiştir. 2014 yılında Kom C'nin batısında yapılan çalışmalarda Geç Bizans ve Erken İslamiyet Dönem'ine tarihlenen seramikler bulunmuştur⁹⁶.

⁹⁴ Shaw, 2002, 418.

⁹⁵ Ballet-Lecuyot-Marouard, 2013, 9.

⁹⁶ Ballet-Marouard, 2012, 151.

3. P5 SEKTÖRÜ

Bu sektör Kom A'nın kuzey doğu köşesinde yer almaktadır (Lev. XII: Fig.22). Kom A ve Kom C, Buto'da yaşam alanı olarak tanımlanmış ve daha çok Ptolemaioslar ve Roma İmparatorluk Dönemi izlerinin görüldüğü belirlenmiştir⁹⁷. Kom B ise, Mısır Hanedanlık Dönemi izlerinin daha yoğun tespit edildiği alandır. Kom B'de Firavunlar Dönemi'ne ait Wadjet Tapınağı bulunmaktadır⁹⁸.

P5'deki ilk çalışmalar 1960'larda Seton Williams tarafından yapılmıştır⁹⁹. Kom A'nın kuzey doğusunda yüzey araştırmaları yapılmış ve mimarileri yapılar açığa çıkarılmıştır. Tomazs Herbich tarafından, bölgenin jeolojik haritası çizilmiştir¹⁰⁰. P5'teki detaylı çalışma ve kazılar, 2007-2010 yılları arasında Prof. Dr. Pascale Ballet ve Gregory Marouard tarafından gerçekleştirilmiştir. 2007 yılında yapılan geniş temizlik çalışmalarıyla, mimari yapılar ve caddeler ortaya çıkarılarak, yapıların işlevleri daha açık bir şekilde görülmüştür¹⁰¹. Kazılarda ele geçen seramikler ve diğer buluntular çalışılmak üzere Buto kazı evine götürülmüş ve buluntular restore edilmiştir. 2009 ve 2010 yılında ise kazı çalışmaları devam etmiştir.

P5 Sektörü, yaşam alanı ve üretim alanı şeklinde iki bölüme ayrılmaktadır. Arkaik Dönem ve Roma İmparatorluk Dönemi'ne ait malzemeler bulunmakla birlikte¹⁰², buluntular Ptolemaioslar Dönemi'nde yoğunlaşmaktadır. Arkaik Dönem'den itibaren görülen ticari ilişkiler, Ptolemaios'lar Dönemi'nin başından itibaren hızlı bir artış göstermiştir¹⁰³. Bunu ithal edilen Hellenistik amphoraların yoğunluğundan anlamak mümkündür.

Tarihsel olarak P5 Sektörü üç ana bölümle değerlendirilmiştir. Bu bölümleri hendekler, temel çukurları ve duvarların yeniden kullanılmasıyla oluşan izlerden takip etmek mümkündür. İlk bölüm Mısır Geç Hanedanlık Dönemi'ne ait ev yapılarının izleridir. Evler Geç Hanedanlık Dönemi'nde Nil Deltası'nda görülen tipik evler ile yapısal açıdan benzerdir. İkinci bölüm M.Ö. 4. yüzyıl ile M.Ö. 1.

⁹⁷ Williams, 1964, 12.

⁹⁸ Ballet-Lecuyot-Marouard-Pithon-Redon, 2011, 77.

⁹⁹ Williams, 1964, 12-13.

¹⁰⁰ Ballet-Marouard, 2012, 14.

¹⁰¹ Ballet, 2011, 108.

¹⁰² Şenol, 2011, 2.

¹⁰³ Ballet, 2011, 135-136.

yüzyıl arasına tarihlenen atölye, ev ve hamam yapıları belirlenmiştir. Geç Hanedanlık Dönemi'nde işgal veya başka bir nedenle yıkılan yapıların daha sonra Erken Ptolemaioslar Dönemi'nde yaygın görülen mimari teknikler ile tekrar inşası edilmiştir. Üçüncü bölüm de ise M.Ö. 1-M.S. 2 yüzyıllara ait seramik atölyelerinin bulunması ile buranın endüstriyel bir alana dönüştürüldüğü belirlenmiştir¹⁰⁴.

2007 yılında P5 Sektörü'nde başlayan kazılarda, Ptolemaioslar Dönemi'ne tarihlenen 6 adet ev bulunmuştur. Bu evler, caddeler üzerinde birbirlerine karşılıklı olarak inşa edilmiştir. Bu görüntüsü ile Ptolemaioslar Dönemi'ne ait tipik bir mahalle görüntüsü sergilemektedir (Lev. XII: Fig.23). Aynı dönemde kullanılan 4 cadde belirlenmiştir. 1. Cadde doğu batı doğrultusunda kazıldığında, bu evlerin kerpiçten yapıldığı ve avluya sahip oldukları görülmüştür. İlk evredeki evlerin bir süre sonra yıkıldığı ve ilerleyen dönemlerde yerine yenilerinin yapıldığı görülmüştür. Üçüncü sokak kazısında ise, büyük bir seramik çöplüğü ile karşılaşmıştır. Buradaki evlerde yerel seramiklerin yanı sıra bazı ithal ürünler de bulunmuştur. Evler yapılmadan önce kullanılan caddeler, zamanla yeni yapılan evlerin avlusu haline gelmiştir. Bu evler Roma İmparatorluk Dönemi'nde yıkılmaya terk edilmiştir¹⁰⁵. Bu alanın Buto'daki üretim merkezlerinden biri olması nedeniyle, fırınları tespit etmeye yönelik çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmaların temel sorusu, Ptolemaioslar ve sonrasındaki dönemlerde Buto'nun durumunun nasıl olduğudur¹⁰⁶.

P5'in kuzeyinde bulunan ev yapısı, Ptolemaioslar Dönemi'nden sonra terk edilmiş ve üzerinde Roma İmparatorluk Dönemi'nde inşa edilen bir fırının izlerine rastlanmıştır. 2010 yılında iki adet fırın kazılmıştır (Lev XIII. Fig. 24). Fırının yalnız alt bölümü korunmuş durumdadır. Bu fırının korunmuş duvarındaki delikler muhtemelen hava girişi için yapılmıştır¹⁰⁷. Fırın içinden sadece küçük bir grup seramik ele geçmiştir. Buna rağmen P5 Sektörü'nün genelinde çok sayıda seramik ele geçirilmiştir. Ptolemaioslar Dönemi'nin sonu ile Roma İmparatorluk Dönemi'nin başına tarihlenen fırın yapısı bulunmuştur. Fırının M.S. 1. yüzyılda inşa edildiği belirlenmiştir. Bu fırın yapısının havalandırma boruları ve mimarisinin bir kısmı korunmuş bir şekilde ele geçmiş olması, fırının plan

¹⁰⁴ Hartung-Ballet, 2007, 6.

¹⁰⁵ Ballet-Marouard, 2012, 13-14.

¹⁰⁶ Ballet-Lecuyot-Marouard-Pithon-Redon, 2011, 78.

¹⁰⁷ A.g.e., 85.

çizimlerinin yapılmasına yardımcı olmuştur¹⁰⁸ (Lev. XIII: Fig.25). Erken Ptolemaioslar Dönemi'ne ait çok sayıda seramik ele geçmiştir¹⁰⁹. Mısır üretimi ve ithal üretim olarak iki grupta değerlendirilen malzemeler arasında en yoğun gruplardan biri amphoralardır. Ele geçen Ptolemaios Dönemi Mısır üretimi taklit amphoralar ise, farklı bölgeler ile ilgili ilişkilerin yoğun olduğunu gösteren kanıtlardan biri olarak dikkate alınmıştır.

P1, P2, P3, P4 Sektörleri'nde 14 farklı tipte Hellenistik Dönem amphoraları belirlenmiştir¹¹⁰. Ele geçen diğer önemli grup ise, Roma Sigillatoları taklidi "Kırmızı Astarlı Seramik"lerdir (Kom A'daki P1 ve P5 Sektörleri). Kırmızı astarlı seramiklerin üretimi Ptolemaioslar Dönemi'nden Roma İmparatorluk Dönemi başına dek sürmüştür¹¹¹.

P5 Sektörü'nü daha iyi anlayabilmek için yanındaki sektörlerden de söz etmek gerekmektedir. Mimari açıdan en zengini P10 sektörüdür. Bu sektörde, 1960'larda kazılan bir hamam kompleksi, 2008-2011 arasında detaylı bir şekilde çalışılmıştır¹¹². Yapının ilk evreleri M.Ö. 2. yüzyıla tarihlenmiştir¹¹³. Daha sonra Roma'nın da yenileyerek kullandığı bu hamam yapısına Roma İmparatorluk Dönemi'nde eklentiler yapılmıştır¹¹⁴ (Lev XIV. Fig. 26). Bu hamamın P5 Sektörü'ndeki yaşam alanı ile ilişkili olabileceği düşünülmüştür. Yerleşimin Ptolemaioslar Dönemi'nde Buto'nun kuzeydoğusuna kaydığı görülmektedir.

Kom C'nin güneyinde yer alan P9 Sektörü ise, seramik yoğunluğunun yüksek olduğu alanlardan biridir. 2007'de yapılan yüzey araştırmalarında, Ptolemaioslar Dönemi'ne tarihlenen bir ev bulunmuştur. Burada bulunan seramik gruplarını çeşitli merkezlerden ithal edilmiş amphoralar ve yerel üretim kırmızı astarlı seramikler oluşturmaktadır¹¹⁵

P1 Sektörü'ndeki atölyelerde, P5 Sektörü gibi seramik üretim yapıldığı belirlenmiştir. P1'in P5 Sektörü ile olan ortak noktalarından biri, kırmızı, iyi kalite

¹⁰⁸ Ballet-Marouard, 2012, 14. Buradaki fırın yapısında, Buto'daki diğer fırınlar gibi küçük boyutludur. Seramik pişirmek için yapılmıştır.

¹⁰⁹ Şenol, 2007, 146-147.

¹¹⁰ Şenol, 2011, 6.

¹¹¹ Ballet-Lecuyot-Marouard, 2013, 13.

¹¹² Lecuyot-Redon, 2010, 419.

¹¹³ Hartung-Ballet, 2008, 7.

¹¹⁴ Ballet-Marouard, 2012, 14.

¹¹⁵ Hartung-Ballet, 2007, 7.

seramiklerin çokça görülmesidir (Lev XV. Fig. 27). P1, P2, P3, P4 Sektörleri'nden ele geçen Hellenistik amphoralar, Prof. Dr. Kaan Şenol tarafından çalışılmıştır¹¹⁶. Arkaik Dönem'den başlayarak Ptolemaioslar Dönemi ve Roma İmparatorluk Dönemi'nde sayıca artış gösteren çok sayıda amphora olduğu belirlenmiştir. Bu değerlendirmeler Buto'nun en önemli sektörlerinden olan P5 Sektörü'nün civarındaki seramik çeşitliliğini göstermesi açısından önemlidir.

Manyetik araştırmalar ve sondajlarla Kom A'nın E Sektörü'nde duvarlara rastlanmıştır¹¹⁷. Bu duvar yapılarının alanın diğer bölümlerinde de çıkması üzerine, alanı çevirip yerleşimin dış tehditlerden korunması amacıyla yapılmış bir sur yapısı olduğu düşünülmüş ve Ptolemaioslar Dönemi'ne tarihlendirilmiştir¹¹⁸ (Lev XV. Fig. 28) P5'te yer alan Ptolemaioslar Dönemi'ne tarihlenen bölge ile aynı döneme tarihlenen bu duvarlar arasındaki ilişkiyi anlamak için çalışmalar sürmektedir.

P5 Sektörü Ptolemaioslar Dönemi' Buto'su için önemlidir¹¹⁹. Çünkü Ptolemaioslar Dönemi'ne ait evler, fırınlar ve depolar olduğu belirlenmiştir. Bu izler bu dönemde Ptolemaioslar için bir yaşam alanı ve önemli bir yer olduğunu göstermektedir. Ancak buradan ele geçen amphoralar ile ilgili daha önce ayrıntılı çalışma yapılmamıştır. Bu çalışma ile bu sektörün ve dolayısıyla Buto'nun Ptolemaioslar Dönemi ticari ilişkileri ile ilgili saptamalar yapılabileceği düşünülmüştür. P5 Sektörü, Ptolemaioslar Dönemi'ndeki amphora çeşitliliği ve miktarıyla, Buto ile ilgili en çok verinin elde edildiği sektörlerden biridir.

¹¹⁶ Şenol, 2011, 1.

¹¹⁷ Ballet-Lecuyot-Marouard-Pithon-Redon, 2011, 82.

¹¹⁸ Ballet-Lecuyot-Marouard, 2013, 9.

¹¹⁹ Ballet-Marouard, 2012, 13-14.

4. BUTO'DA ELE GEÇEN HELLENİSTİK İTHAL AMPHORALAR

Buto'da çeşitli alanlarda¹²⁰ yapılan kazılar boyunca, çok sayıda ithal amphora ele geçmiştir. Buto'daki ithal amphoraların sayısı Ptolemaioslar Dönemi'nde artmış olmakla birlikte, Arkaik Dönem'e tarihlenen amphoralar da görülmektedir.¹²¹ Bunun nedeninin Arkaik Dönemde, Mısır'ın Doğu Akdeniz ticaretine girme çabaları ya da diğer devletlerin Mısır ile ticaret yapma girişimleri olduğu düşünülmektedir. Bu yönde atılan en önemli adım Naukratis'in kurulmasıdır¹²² (Lev XV. Fig. 29).

Grekler ile yapılan ticaretin izleri amphoralarla izlenebilmektedir. Mısır'da Buto gibi birçok yerleşimde Arkaik Dönem'e ait Klazomenai, Miletos, Khios, Lesbos tiplerinde amphoralara rastlanmıştır¹²³. Bu durum, Buto'da Hellenistik Dönem'de ithal amphoraların çok sayıda olmasını açıklayan nedenlerden biridir. Diğer neden olarak, siyasi yapıların değişmesi gösterilmektedir. I. Ptolemaiosla (I.Soter) ile birlikte Mısır'ın ticari hacmi büyümüş¹²⁴, Hellenistik Dönem'in önemli üretici noktalarını egemenliklerine almış ya da ticari anlaşmalar yapmışlardır. Ptolemaioslar'ın dış ticaret ağlarını genişletmesi, Buto'daki amphora formlarının çeşitliliğine yansımıştır. Buto kazılarında Hellenistik Dönem'e ait, Ege adaları (Rhodos, Khios gibi), Batı Anadolu kıyıları, Kuzey Ege üretim noktaları ve jeopolitik olarak daha yakın olan Kıbrıs, Suriye gibi yerlerden ithal edilmiş 12 farklı tipte amphora belirlenmiştir¹²⁵. (Lev XVI. Fig. 30). Prof. A. K. Şenol, son yıllardaki çalışmalarında, Buto'nun farklı sektörlerinden gelen amphoraları inceleyerek, Hellenistik Dönem Doğu Akdeniz ticareti ile uyumlu genel bir istatistik çıkarmıştır¹²⁶.

¹²⁰ Şenol, 2007, 147. Buto'nun Ptolemaioslar Dönemi'ne tarihlenen eserlerinin ele geçtiği Kom A'da yer alan P1-2-3-4-5-6-9-10 sektörleri.

¹²¹ Charlesworth, 1969, 29, Levha XXIX, fig.1; Pesenti, 2015, 141.

¹²² Dupont-Thomas, 2006, 77-84. Naukratis, Mısır kıyısında ticari kaygılarla Grekler'in kurduğu yerleşimdir. Bu yerleşim sayesinde Mısır ve Greklerin arasındaki ticari ilişkiler yoğunlaşmıştır.

¹²³ Şenol, 2011, 14; Pesenti, 2015, 141-146.

¹²⁴ Bagnal, 1976, 3-5. I. Ptolemaios Dönemi'nde gerçekleştirilen ekonomik hamleler, II. ve III. Ptolemaiosla birlikte devam etmiştir.

¹²⁵ Şenol, 2009, 34-35.

¹²⁶ Şenol, 2009, 122. Hellenistik Dönem'de Rhodos ve Knidos, şarap ve amphora ticareti - özellikle Doğu Akdeniz'de- açısından piyasaya hakim olmuştur.

Bu çalışmada yalnız P5 Sektörü'nde bulunan ithal ve yerel amphoralar incelenmiştir. Bir sektörden gelen malzemeler, Buto'daki amphoralarla ilgili genel durumu tam anlamıyla yansıtmamakla birlikte, konuyla ilgili ilk adımlardan biridir. P5 Sektörü'nde 15 adet Knidos tipinde amphorası parçası, 2 adet Rhodos tipinde amphora parçası ve 4 adet Rhodos Peraiası amphora parçası, 4 adet Khios tipinde amphora parçası ele geçmiştir. Bu üç tip (Knidos, Rhodos ve Khios) Şenol'un Ptolemaioslar'ın ağırlıkta olduğu P1, 2, 3, 4 Sektörleri'nden gelen amphora istatistiği ile uyumludur¹²⁷.

Diğer gruplardan (Kos, Mende, Kıbrıs, Thasos, Kuzey Ege) birer adet amphora parçası ele geçmiştir. 1 adet Kıbrıs amphorası bulunmuştur; Ancak Kıbrıs amphoraları Buto'da çok sayıda ele geçmiştir. Fakat Buto genelinde Khios'tan sonra 4. sırada gelmektedir. Bu durum, Kıbrıs'ın Mısır'a bağlı olması, siyasi ve ticari ilişkilerinin yoğunlaşmış olmasından kaynaklanmış olabilir¹²⁸.

4.1. Rhodos Amphoraları

Rhodos Adası, özellikle Hellenistik Dönem'de Akdeniz'deki en büyük şarap ihracatçısı ve bu nedenle önemli bir ticaret merkezidir¹²⁹. Rhodos'da amphora üretimi M.Ö. 4. yüzyılda başlamış ve M. S. 1. yüzyıla dek devam etmiştir¹³⁰. Rhodos'da üretilen amphoraların içlerinde, adanın ihracatında büyük yer tuttuğu bilinen Rhodos üretmi şarabının taşındığı bilinmektedir¹³¹.

Rhodos amphoraları, yalnız Doğu Akdeniz'de değil, Karadeniz kıyıları, İngiltere ve Hindistan gibi farklı coğrafyalarda yapılan kazılarda da bulunmuştur¹³². Bu durum, Rhodos'da üretilen şarabın ucuz ve kaliteli oluşu; çok miktarda üretilip bolca satıldığı düşüncesini doğrular niteliktedir¹³³.

1965 yılında V. Grace Antikythera Batığı'nda ele geçen Rhodos amphoralarını yayınlamış ve Rhodos amphora mühürleri üzerinden

¹²⁷ Şenol,2009, 2.

¹²⁸ Bagnal, 1976, 38. Ptolemaioslar'ın Kıbrıs'daki yönetimleri, Kıbrıs ve Mısır arasındaki ticari ilişkileri olumlu etkilemiştir.

¹²⁹ Lund, 1991, 25; Monachov, 1995, 70; Şenol, 2003, 14;

¹³⁰ Grace, 1953, 118; Empereur-Hesnard, 1987, 59.

¹³¹ Siciallano-Sibella, 1994, 80.

¹³² Şenol, 2003, 27.

¹³³ Grace, 1953, 120.

tarikhlendirmiştir¹³⁴. 1969'da Kyrenia Batığı'ndaki (Lev.XVII: Fig.31) amphoralar M. Katzev tarafından yayınlanmış ve tarikhlendirilmiştir¹³⁵. 1987 yılında J. Y. Empereur- A. Hesnard, Rhodos amphora mühürlerinin yardımıyla, Rhodos tiplerini değerlendirmiştir¹³⁶. S. Monachov 1995 yılında Rhodos amphoralarının tipleri üzerine daha önce yapılan çalışmaları derlemiş ve ana tiplerin alt tipleri ile ilgili çalışmıştır¹³⁷. Tezimizde yer alan Rhodos amphoraları tiplerin belirlenmesi ve tarikhlendirilmesi, V. Grace, Katzev, J. Y. Empereur, A. Hesnard ve Monachov'un yayınladığı benzer amphoralardan yararlanılarak yapılmıştır.

Rhodos Tip 1 amphoraları M.Ö. 4. yüzyılın sonu-M.Ö. 3. yüzyıl ilk çeyreğine tarikhlendirilmiştir. Bu tip mantar ağızlıdır ve topaç kaideli olarak üretilmiştir. Rhodos Tip 2 amphoraları ise M.Ö. 3. yüzyılın ikinci çeyreğine tarikhlendirilmiştir. Mantar ağızdaki değişim fark edilmekte; ağızdaki üçgen köşe aşağı doğru inmektedir¹³⁸. Amphoranın gövdesi bir önceki tipe göre şişkinleşmiş ve boyu kısalmıştır; kaidesi içi oyuk topaç şeklindedir¹³⁹. M.Ö. 3. yüzyılın ortasına tarikhlenen üçüncü tipte, mantar ağız tamamen kaybolmuş ve ağız daha da düzleşmiştir. Boyundan gövdeye bağlanan yuvarlak kulplar bulunmaktadır. Bir önceki tipe göre, gövdenin şişkin tarafından kaideye olan geçiş biraz daha uzamış ve incelmıştır; kaidenin çevresine plastik bir eklenti yapılmıştır¹⁴⁰. M.Ö. 3. yüzyılın ikinci yarısına tarikhlenen dördüncü tipte, ağız bir öncekine göre yuvarlatılmıştır; en belirgin özelliklerinden biri kulbun yükselmesidir, kaide incelmış ve sivrilmeye başlamıştır¹⁴¹. Beşinci tip, M.Ö. 3. yüzyılın sonu ikinci yüzyılın başına tarikhlendirilmiştir. Yuvarlatılmış ağız kenarına sahiptir ve kulp yüksekliği artmıştır. Bu tipte kaidedeki plastik eklenti kullanılmamaya başlanmış ve kaide inceli sivrilmiştir¹⁴². Altıncı tip M.Ö. 2. yüzyılın ikinci yarısı-M. Ö. 1. yüzyılın başı arasına tarikhlenmektedir. Amphora'nın ağız profili yuvarlatılmıştır; amphoranın gövdesi incelemekle uzamış, kulp bir önceki tip gibi yukarı doğru çıkmıştır. Ayrıca sonraki iki tipte daha belirginleşecek olan kulptan yukarı doğru

¹³⁴ Grace, 1965,5.

¹³⁵ Katzev, 1969, 6.

¹³⁶ Empereur-Hesnard, 1987,65.

¹³⁷ Monachov, 2003, 69.

¹³⁸ Empereur-Tuna, 1989, 283. fig. a.

¹³⁹ Grace, 1963, 323, fig.6; Empereur-Hesnard, 1987, 59.

¹⁴⁰ Empereur, 1987, 18-20, fig. 8; Sourisseau, 1993, 38-39. fig. A-GRE Rho 3-fig.A-GRE Rho 4

¹⁴¹ Zeitoun-Christophi-Empereur, 1988, 374, fig.1.

¹⁴² Empereur, 1987, 18-20, fig. 8; Monachov, 2003, 84, fig. 7. 2.

çıkıntı uygulaması, bu tip ile başlamıştır. Kaide, bir önceki tipteki gibi plastik eklentisiz ince ve uzundur¹⁴³. Yedinci tip M.Ö. 1. yüzyılın üçüncü çeyreği ile M.Ö. 1. yüzyılın ortalarına tarihlenmektedir. Yuvarlatılmış ağız, bir önceki tipe göre dışa taşkın yapılmıştır. Kulptaki çıkıntı rahatlıkla görülmektedir. Gövde incelmış ve amphoranın boyu uzamıştır¹⁴⁴. Sekizinci tip M.S. 1. yüzyıl başı ile M.S. 1. yüzyılın son çeyreği arasına tarihlenmektedir. Kulp çıkıntısının yüksekliği, ağız seviyesinin üstündedir; gövde şişkinleşmiş ve gövdedeki projeksiyon noktası aşağı doğru kaymıştır; kaide küçük ve yuvarlaktır¹⁴⁵ (Lev.XVII: Fig.32). Rhodos amphoraları az katkılı bir kil yapısına sahiptir. Kil rengi devetüyü-bejdir ve kil yapısı ile belirgin form özellikleri nedeniyle, diğer üretim merkezlerindeki amphoralardan kolaylıkla ayırt edilebilmektedir.

2016 yılında Buto'da, P5 Sektörü'ndeki çalışmalarda, Rhodos üretimi olduğu belirlenen iki adet amphora parçası belirlenmiştir. Bu örnekler bir adet kaide ve bir adet ağız parçasıdır.

Env. BO.P5.US.539.74 (Kat.No.1) numaralı parça Rhodos tipi kaide parçasıdır. Kil yapısı Rhodos kili ile benzer. Devetüyü renkte kil, az miktarda mika, kalker, taşçıklıdır. Öncül tiplerde bilinen plastik çıkıntı belirsizdir. İçi dolu bir profilli dibe sahip olması nedeniyle, Rhodos Tip 5 Grubu'na dahil edilmiştir. Bu amphora M.Ö. 2. yüzyıla ait olmalıdır¹⁴⁶.

Env. BO.P5.US.5271.134 (Kat.No.2) numaralı parça, Rhodos tipi ağız parçasıdır. Rhodos kil yapısına sahiptir. Devetüyü renkte kil içinde az miktarda kalker, taşçıklıdır. Mantar biçimli ağız profilinin dışa taşkın kısmı öncül tiplere göre aşağı yönelen bir profil gösterirken, dudağın ince cidarlı olduğu görülmektedir. Bu özellikleri ile Rhodos Tip 2 Grubu'na dahil edilmiştir¹⁴⁷. Bu amphora parçası, M.Ö. 3. yüzyılın ikinci çeyreğine ait olmalıdır.

¹⁴³ Empereur-Tuna, 1989, 285. fig. 13.

¹⁴⁴ Desbat-Picon, 1986, 638. fig.1; Empereur-Tuna, 1989, 285. fig. 13. Monachov, 2003, fig. 5.3.

¹⁴⁵ Empereur-Hesnard, 1987, 63, fig.16; Sourisseau, 1993, 39. fig. A-. GRE Rho 8.

¹⁴⁶ Empereur, 1987, 64, fig. 12; Sciallano, 1991, 8, fig. 17. Rho; Sourisseau, 1993, 36. fig. A-Gre Rho5.

¹⁴⁷ Grace, 1963, 323, fig. 2; Empereur, 1987, 65, fig. 12.

4.2. Rhodos Peraiası Amphoraları

Daidala ile Loryma'daki Phoiniks Dağı arasında kalan bölge *Rhodos Peraiası* olarak adlandırılmaktadır¹⁴⁸ (Lev.XVIII: Fig.33) Rhodos Hellenistik Dönem'de adanın karşılayabileceğinin üzerinde bir ticari talep ile karşı karşıya kaldığında, adanın dışında kendine bağlı olan Rhodos Peraiası'nda amphora ve şarap üretimi gerçekleştirmiştir¹⁴⁹. Bu yerleşimde üretilen amphoralar tip olarak Rhodos amphoralarına benzemekle birlikte, kil yapısı farklıdır. Rhodos Peraiası kilin rengi daha kırmızıdır; kilin içerisindeki katkı maddeleri (proksen veya taşçık gibi) de daha yoğun miktarda olabilir.

Rodos Peraiası'nda gerçekleştirilen yüzey araştırmalarında, amphora atölyeleri belirlenmiştir. İlk olarak G. Bean ve J. Cook bölgede yüzey araştırmaları yapmış ve lokalizasyon çalışmalarında bulunmuştur¹⁵⁰. Sonraki tarihlerde özellikle M. Picon ve J. Empereur, atölye belirlemek amacıyla yüzey araştırması yapmış; atölyeler ile çöplük alanları tespit etmiştir¹⁵¹.

Kallipolis'te (Gelibolu) J. Y. Empereur yüzey araştırmaları yapmış ve burada atölyeler ve çöplük alanları tespit etmiştir. Empereur, önce Turgut Bayır'daki asfalt kazısında ve daha sonra Çamlık'ta amphora atölyeleri tespit etmiştir (Lev.XVIII: Fig.34). Bu amphoralar tarihlendirilmesinde amphora mühürlerinden yararlanılmıştır¹⁵². Bu bölgede N. Tuna'da atölye kazıları yapmış ve Rhodos Peraiası'ndaki amphoraları tarihlemiştir. Bu çalışmadaki tarihlendirme, Empereur'un ve Tuna'nın tarihlendirdiği ve yayınladığı amphoralardan yararlanılarak yapılmıştır.

Rhodos Peraiası'ndaki ilk amphora üretimleri M.Ö. 4. yüzyıla tarihlenmektedir¹⁵³. Gövde yapıları Rhodos amphoralarına benzemekle birlikte, bazı farklılıklar da görülmektedir. Rhodos Peraiası'nda iki farklı tip belirlenmiştir. İlk form, Proto-Rhodos amphoralarında görüldüğü üzere mantar ve bant ağız kenarı yapısına sahiptir. Yuvarlak kesitli kulpları bulunan bu tipte, Peraiası'na özgü, çevresi plastik eklentili ve içi dolu silindirik kaide ve topaç şeklinde kaide

¹⁴⁸ Doğer, 1996, 59.

¹⁴⁹ Empereur, 1990, 199.

¹⁵⁰ Bean-Cook, 1977, 66.

¹⁵¹ Empereur-Picon, 1986, 116-117.

¹⁵² Empereur-Tuna 1989, 289.

¹⁵³ Şenol, 2009, 122; Empereur-Hesnard, 1987, 59.

formları görülür. Topaç kaidenin içi dolu ve ucu hafif sivridir. İkinci tip, M.Ö. 3. yüzyılın başına tarihlenmiştir. Yuvarlatılmış ağız kenarına sahiptir. Boyun bombelidir. Şişkin gövde kaideye doğru daralır. Kaidesi içi oyuk ve doludur ve halka eklentiye sahiptir¹⁵⁴ (Lev. XIX: Fig.35).

P5 Sektörü'nde Rhodos Peraiasında üretilmiş olan iki kaide ve iki ağız parçası bulunmuştur.

Env. BO.P5.US.5271.36 (Kat.No.3), Rhodos Peraası kaide parçasıdır. Rhodos Peraası'ndan bilinen kil özelliklerine sahiptir. Kili bol miktarda kalker ve taşçıklı; kil rengi sarımsı kırmızıdır. Gövde ile birleşme yerinde daralan, dışa doğru keskin bir açı ile çıkıntı yaptıktan sonra oturma düzleminde son bulan tutamak formu, içi oyuk bir kaide formuna sahiptir¹⁵⁵. M. Ö. 3. yüzyılın başına tarihlendirilmiştir.

Env. BO.P5.US.5271.118 (Kat.No.4), Rhodos Peraası ağız parçasıdır. Kil özellikleri bakımından Rhodos Peraası'na işaret etmektedir. Kili kalker, taşçık ve proksenlidir; rengi sarımsı kırmızıdır. Yuvarlatılmış hafif dışa çekik ağız yapısına sahip, kulp profili yuvarlaktır. Bu tip, form olarak Knidos örnekleriyle benzemekle birlikte, kil bu örneklerde farklıdır. Çamlık ve Çamlı-Çınar'da (Kallipolis) yapılan kazılarda, form açısından bu amphora ile benzerlik gösteren bir örnek ele geçmiştir¹⁵⁶. Buto'daki bu parça tipolojik özellikleriyle M.Ö. 240 sonrasına ait olmalıdır¹⁵⁷.

Env. BO.P5.US.5316.35 (Kat.No.5), Rhodos Peraası ağız parçasıdır. Knidos bilezik formu ağız tipine benzese de, kil özellikleri Rhodos Peraası'na işaret etmektedir. Kili kalker, proksen, taşçıklı; rengi sarımsı kırmızıdır. Dışa taşkın ağız yapısı hafif bir çıkıntı yapmakta; hafif şişkin boyunlu gövde yapısı düz bir şekilde aşağı inmektedir. Parça, M.Ö. 3. yüzyılın ortasına ait olmalıdır. Benzer formlar Bybassos'da yapılan yüzey araştırmalarında ele geçmiştir¹⁵⁸.

Env. BO.P5.US.5316.32 (Kat.No.6), Rhodos tipi kaide parçasıdır. Kaide parçasının kil yapısı Rhodos Peraiası'ndaki kil ile benzerlik gösterir. Kili az

¹⁵⁴ Doğer, 1996, 63.

¹⁵⁵ Anderson, 1954, 176, fig. p; Nicola- Empereur, 1986, 530, fig. 15p.

¹⁵⁶ Gezgin, 1996, 91, Kat. No. 30.

¹⁵⁷ Doğer-Tuna-Gezgin, 1994, 91. fig. 30; Şenol, 1996, 4, fig. 5.

¹⁵⁸ Şenol, 1995, 112. Levha 5 -Res. 20; Marangou-Marchand, 2007, 39, fig. 10

miktarda kalker ve taşçıklıdır. Kaidenin gövde ile birleştiği yerde hafif bir çıkıntı vardır. Hamur yapısı Rhodos Peraiasında üretilen amphoralar ile uyumludur. Düz silindir formu bu kaide Rhodos tip 4'ün alt tipindedir. M.Ö. 2. yüzyılın ortalarına tarihlenmiştir¹⁵⁹.

4.3. Knidos Amphoraları

Muğla ili Datça İlçesinde sınırlarında bulunan Knidos kenti (Lev.XIX: Fig.36), bazı dönemlerde yaşanan kesintilere rağmen, Arkaik Dönem'den M.S. 7. yüzyıla dek şarap ve amphora üretmiştir¹⁶⁰. Hellenistik ve Roma İmparatorluk Dönemi'nde öne çıkan amphora ve şarap üreticilerindedir. Araştırmalar sonucunda, farklı bölgelerde, özellikle Atina, Kykladlar ve Mısır'da,¹⁶¹ Hellenistik Dönem'e tarihlenen kontekstlerde, Knidos tipi amphoraların çok sayıda ele geçtiği belirlenmiştir. Knidos'ta yapılan kazıların yanı sıra, Serçe Limanı Batığı'nda da çok sayıda Knidos amphorası bulunmuştur¹⁶² (Lev. XX: Fig.37).

Knidos'un, antik dönem ticaretinde bu denli yer almasının nedeni, şarabının ucuz olması ve kentin kurduğu ticari ilişkilerdir¹⁶³. Ayrıca, Knidos'ta üretilen şarabın tıbbi amaçla kullanıldığı da bilinmektedir. Strabon, bu şarabın iyileştirici özelliğinden ve kalitesinden söz etmiştir¹⁶⁴. M.Ö. 3. yüzyıldan itibaren, Knidos pazar payını artırmış ve buna bağlı olarak, amphoraların kapasitesinde artış görülmüştür¹⁶⁵. Bu durumun nedeninin, pazarın ucuz şaraba olan ihtiyacı¹⁶⁶ ve ticaret yollarının, yapılan barış antlaşmalarıyla güvence altına alınması olduğu düşünülmektedir¹⁶⁷.

Knidos'da yapılan çalışmalarda amphora üretimini kanıtlayan atölyeler belirlenmiştir. Atölyeler Reşadiye ve Muhaltepe Bölgesi'nde yoğunlaşmıştır¹⁶⁸. Ayrıca Knidos'un, yarımadanın kıyısında yer almasına karşın, amphora

¹⁵⁹ Grace 1963, 323, fig. 9; Labrousse, 1971, 42. fig. 6; Empereur-Hesnard, 1987, 61, fig.

¹⁶⁰ Şenol, 2003, 19, Env. No. 73-10-91.

¹⁶¹ Doğer, 1990, 92.

¹⁶² Tuna, 1990, 186.

¹⁶³ Empereur-Tuna, 198, 345.

¹⁶⁴ Şenol, 1995, 1.

¹⁶⁵ Strabon, Geographica, XVII, I, 15.

¹⁶⁶ Koehler-Wallace, 1987, 91.

¹⁶⁷ Grace, 1963, 12.

¹⁶⁸ Şenol, 1995, 1. Nikias Barış Antlaşması ile ticaret yolları daha güvenli hale gelmiştir.

¹⁶⁹ Tuna-Empereur, 1947, 48.

atölyelerinin ve bağların iç bölgelere kadar girdiği belirlenmiştir¹⁶⁹. Bu durum üretim kapasitesinin artırılması ile ilişkilendirilmektedir. Knidos amphoralarının ortalama olarak 27 lt. ile 40 lt. arasında kapasiteye sahip olduğu belirlenmiştir¹⁷⁰.

Knidos amphoraları, Hellenistik Dönem’de bütün Akdeniz’e ve Karadeniz kıyılarına yayılmıştır. Yoğunluk Batı Anadolu, Yunanistan ve Ege adalarında olsa da, Akdeniz kıyı şeridinin batıdan doğuya farklı yerlerinde Knidos amphoraları ele geçmiştir. Knidos, Hellenistik Dönem’de Rhodos’tan sonra Akdeniz’deki şarap ve amphora pazarının en güçlü merkezi olmuştur.

Knidos atölyelerinde bazı kil farklılıkları gözlemlenmiştir. Bunun nedeni aşırı rüzgarların sebep olduğu erozyonunun etkisi olarak önerilmiştir¹⁷¹. Knidos kil yatakları ve kil çeşitliliği bakımından oldukça zengin bir coğrafya üzerinde kurulmuştur. Kil rengi sarımtırak kırmızıdır. Rhodos amphoralarının aksine, astarlama işlemi, bazı örnekler dışında genellikle takip edilebilmektedir¹⁷². Kil kompozisyonunda mika, kalker ve kireç taşına rastlanmaktadır.

Datça’daki Hızırşah ve Reşadiye köylerinde Prof. Dr. N. Tuna ve J. Y. Empereur tarafından yapılan yüzey araştırmalarında atölyeler belirlenmiştir. Datça genelinde yapılan yüzey araştırmalarında, Knidos amphorasının üretildiği atölyeler belirlenerek kazıları yapılmıştır. Atölyelerde bulunan amphoralar üzerindeki mühürlere ve konteks buluntulardan yola çıkarak, Knidos amphoralarının tipleri ve kronolojisi çalışılmıştır. Serçe Limanı Batığı’ndan çıkan Knidos amphoralarının tarihlenmelerini desteklemiştir. Bu çalışmadaki Knidos amphoralarının tarihlenmesi, J. Y. Empereur, V. Grace, N. Tuna ve E. Doğer’in yayınladığı benzerlerinden yararlanılarak yapılmıştır.¹⁷³

Knidos amphoralarının tipolojik gelişimi üç evreye ayrılmaktadır. İlk tip M.Ö. 4. yüzyıl ile 3. yüzyıla tarihlenmiştir. M.Ö. 4. yüzyılda Rhodos amphoralarından etkilenilerek yapıldığı düşünülen Knidos amphoraları M.Ö. 3. yüzyılın ortalarından itibaren özgün bir forma kavuşmuştur. Yuvarlatılmış ağız

¹⁶⁹ Doğer, 1990, 91. Üretimin Reşadiye ve Hızırşah köyleri gibi iç bölgelere de yayıldığı düşünülmektedir.

¹⁷⁰ Grace, 1949, 180; Şenol, 2009, 127. Özellikle M.Ö. 3. yüzyılın ortalarına tarihlenen kanonik form söz konusudur.

¹⁷¹ Şenol, 1995, 3.

¹⁷² Şenol, 2003, 34- 35. M.Ö. 188-167.

¹⁷³ Tuna, 1982, 357; Tuna, Empereur, Picon, Doğer, 1987, 47-52 ; Tuna, 1984, 31-41.

kenarına ve boyundan gövdeye bağlanan kulba, şişkin bir gövdeye ve aşağı doğru hafif sivrilen kaideye sahiptir¹⁷⁴. İkinci tip ise bir önceki tipe göre incelmış ve uzamıştır. Rhodos Peraeasi'nda da görülen sivri kaidenin, halka şeklindeki eklentisi belirgin özelliğidir¹⁷⁵. Bu eklenti tarihlendirme konusunda da ayırt edicidir¹⁷⁶. Üçüncü tip M.Ö. 3. yüzyılın ikinci yarısına aittir ve bu tarihten itibaren Knidos amphora formları değişmeye başlar. Gövdedeki incelmeye ve daralma, az da olsa görülebilmektedir. Kulplar yukarıya doğru kavışmaktadır¹⁷⁷. M.Ö. 3. yüzyıldaki bu değişim M.Ö. 2. yüzyıla doğru belirginleşir. Amphoraların boyları uzamış, gövdeleri daralıp incelmıştır. Boyun daralmış, kaidedeki bilezik halka yerini korumuştur¹⁷⁸ (Lev. XX: Fig.38).

Knidos amphora ve şarap üretimi M.Ö. 1. yüzyıldaki ekonomik çalkantılar ve olumsuz durumlardan etkilenerek, üretimi durma noktasına gelmiştir. Augustus döneminde Knidos, Roma kontrolünde ihracat yapmaya devam etmiştir¹⁷⁹. Amphoraların boyları kısalmış ve gövdede yivler görülmeye başlanmıştır¹⁸⁰

Env. BO. P5. US. 5271.99 ve Env. BO. P5. US. 5271.100 ve Env. BO. P5. US. 5271.102 (Kat.No.7, 8, 9), Knidos tipi ağız parçalarıdır. Kil yapıları Knidos kili ile benzer. Kili taşçık, proksen ve kalkerli; kil rengi kırmızısı sarıdır. Ağızlar bant formu bir profile sahiptir. Mantar ağzın ortadan kaybolduğu ve üçgen kenarın boyuna doğru yaklaştığı görülebilir. M.Ö. 3. yüzyılın başına ait olmalıdır.

Env. BO.P5.US.5271.105 (Kat.No.10), Knidos tipi ağız parçasıdır. Kil yapısı Knidos kili ile benzer. Kili bol miktarda kalker ve taşçıklı; rengi kırmızısı sarıdır. Mantar ağzın altında hafif bir şişkinlik vardır. M.Ö. 3. yüzyılın başına ait olmalıdır.

Env. BO. P5. US. 5271.95, Env. BO. P5. US. 5271.96, Env. BO. P5. US. 5271.114 ve Env. BO. P5. US. 5316.31 (Kat. No. 11, 12, 13, 14) Knidos tipi kaide parçalarıdır. Kil yapıları Knidos kili ile benzer. Kili, kalker ve taşçıklı; renkleri

¹⁷⁴ AlpÖzen-Berkkaya-Özdaş, 86. fig. 1.

¹⁷⁵ Monachov, 2003. 307. fig. 2.

¹⁷⁶ Grace, 1949, 390. fig. 9; Grace, 1961, 26.

¹⁷⁷ Sourisseau, 1993, 39. fig. A- GRE Cnia 2.

¹⁷⁸ Grace, 1974, 198; Empereur-Hesnard, 1987, 63. fig. 16; Empereur, 1988, 396, fig. 6.

¹⁷⁹ Şenol, 2009, 129.

¹⁸⁰ Ballet 2013, 66. Roma İmparatorluk Dönemi'ne tarihlenen Geç Knidos amphoraları Buto kazısında ele geçmiştir. 2012 yılında P5 Sektöründeki yüzey araştırmalarında tespit edilen yayınlanmamış malzemedir.

kırmızımsı sarıdır. Parçalar tutamak biçimli, içi oyuk bir forma sahiptir. Tarih olarak M.Ö. 4. yüzyılın sonuna ait olmalıdırlar¹⁸¹.

Env. BO. P5. US. 5271.120, Env. BO. P5. US. 5271. 119 ve Env. BO. P5. US. 5271.115 (Kat. No. 15, 16, 17) Knidos tipi kaide parçalarıdır. Kil yapıları Knidos kili ile benzer. Killeri kalker, taşçık ve az mikalı; kil renkleri kırmızımsı sarıdır. Tutamak formudur. M.Ö. 3. yüzyılın başına ait olmalıdır¹⁸².

Env. BO. P5. US. 5271.131 (Kat.No.18) kaide parçasıdır. Kil yapısı Knidos kili ile benzer. Kili kalker ve mikalı; rengi kırmızımsı sarıdır. Kaidenin formu tutamak biçiminde ve içi oyuktur. M.Ö. 3. yüzyılın ikinci çeyreğine ait olmalıdır¹⁸³.

Env. BO. P5. US. 519.09 (Kat.No.19), Knidos tipi ağız parçasıdır. Kil yapısı Knidos kili ile benzer. Kil, kalker, şamot ve taşçıklı; rengi kırmızımsı sarıdır. Mantar biçimli ağız parçasının ucu, gövdeye doğru yaklaşmıştır. M.Ö. 4. yüzyıl sonu ile M.Ö. 3. yüzyıl başına ait olmalıdır¹⁸⁴.

Env. BO. P5. US. 5271.33 (Kat. No.20), Knidos tipi kaide parçasıdır. Kil yapısı Knidos kili ile uyumludur. Bol kalkerli ve taşçıklı kil kırmızımsı sarıdır. Formu Proto Rhodos kaidesine benzese de, kili Knidos üretimi olduğunu göstermektedir. Gövde kaideye doğru incelmış ve kaide dışarı doğru çıkıntı yapmıştır; içi oyuktur. Bu kaide ilk tiplere göre daha incelmış ve daralmıştır. Halka eklentisi olmaması ve formu, Geç Knidos tipi olamayacağını göstermektedir. Bu yüzden M.Ö.3. yüzyılın başına ait olmalıdır¹⁸⁵.

Env. BO. P5. US. 545.13 (Kat. No.21), Knidos tipi ağız parçasıdır. Kil yapısı Knidos kili ile uyumludur. Kalkerli ve taşçıklı kil, kırmızımsı sarıdır. Form olarak ucu yuvarlatılmış ve dışa çekiktir. M.Ö. 2. yüzyılın sonuna ait olmalıdır¹⁸⁶.

¹⁸¹ Monachov, 1999, 10, fig. 1-14.

¹⁸² Grace, 1985, 55-56, Levha 2. 9, Levha 3.14.; Monachov, 1999, 10, fig. 1-7.

¹⁸³ Alpözen, 1975, 86, fig. 9; Koehler-Malcolm, 1987, 31, fig. 5.

¹⁸⁴ Empereure-Hesnard, 1987, 59, fig. 8; Monachov, 1990, 11, fig. 4; Şenol, 1995, 99, Levha 1, Res. 2.

¹⁸⁵ Monachov, 1990, 11, fig. 4.

¹⁸⁶ Empereur-Hesnard, 1987, 61, fig. 15; Monachov, 1990, 12, fig. 6

4.4. Khios Amphoraları

Khios Adası antik dönem önemli bir şarap ve amphora üreticilerinden biridir (Lev.XXI: Fig.39). M.Ö. 7. yüzyılda başlayan şarap ve amphora üretimi, M.Ö. 3. yüzyıla dek yaygın şekilde devam etmiş; pazarda önemli pay sahibi olmuştur¹⁸⁷. Khios, ürettiği şarabın ticareti için yine kendi amphoralarını kullanmıştır. Adanın en önemli gelir kaynaklarından olan bu ihracat, adanın sikkeleri üzerinde de betimlenmiştir¹⁸⁸ (Lev.XXI: Fig.40). Antik kaynaklarda¹⁸⁹ şarabının kalitesinden söz edilen bu adanın şarabı, lüks tüketime yönelik olarak değerlendirilmektedir ve yüksek fiyatlara alıcı bulmuştur. Khios amphoralarına Ege ve Karadeniz'deki birçok merkezde rastlanmış ancak sayıca diğer amphoralara oranla, çok daha az olduğu gözlemlenmiştir. Bunun nedeni olarak, lüks Khios şarabının üst kalite olmasından ve maddi durumu iyi olan müşterilere hitap etmesi düşünülmektedir¹⁹⁰. Kendine özgü forma sahip amphoralar içerisinde satılmasıyla ve kalitesiyle piyasada önemli bir yer edinmiştir. M.Ö. 7-6. yüzyıllarda Khios amphoralarının Karadeniz kolonilerinde yoğun olarak kullanıldığı belirlenmiştir¹⁹¹.

Yapılan araştırmalarda, Khios amphoralarının 6 alt tipi belirlenmiştir¹⁹². En erkene tarihlenen tip Proto-Khios M.Ö. 7. yüzyılda üreilmeye başlanmış ve M.Ö. 6. yüzyılın ortasına dek sürmüştür. Beyaz veya sarı renkli astarla kaplanmış ve dışa çekik ağız kenarına sahiptir. Geniş bir gövdeye sahip, halka kaidelidir. Amphoraların farklı yerleri¹⁹³ dönemin genel estetik anlayışı ile de bağlantılı olarak bantlarla süslenmiştir. Omuz, yatık şekilde yapılmış "S" biçiminde bir bantgörülebilmektedir¹⁹⁴. Birinci tip ise M.Ö. 700-600 arasına verilmektedir. Bu tipte boy kısalmaya başlar, ağız kenarı hafif dışa çekik ve yuvarlatılmış; kaidenin içi oyuktur. Ayrıca beyaz astar bu tipte görülmemektedir. Gövdede ince bantlardan oluşan bezeme yer almaktadır¹⁹⁵. İkinci tip, M.Ö. 650-550 arasına tarihlenmiştir.

¹⁸⁷ Dupont, 1999, 146; Şenol, 2003, 52.

¹⁸⁸ Monachov, 1999, 155.

¹⁸⁹ Marangou-Lerat, 2000, 75. Plutarkhos Khios şarabını övmüş ve bu şarabın elit bir kesim için üretildiğinden bahsetmiştir.

¹⁹⁰ Alkaç, 2012, 233.

¹⁹¹ Şenol, 2003, 52.

¹⁹² Doğer, 1991, 83.

¹⁹³ Dupont, 1982, 195; Monachov, 1999, 186. Burada özellikle gövde, ağız, boyun ve kulplardan bahsedilmektedir.

¹⁹⁴ Şenol, 2003, şekil, 2. 64. 1; Manucu-Adameşteanu, 2006, 170, fig. 1.

¹⁹⁵ Lambrino, 1938, 98-99. fig. 63; Lazarov, 1982, 16, fig. 1; Dupont, 1998, 148, fig. 23.1.

Süslemeler devam ederken boy daha da kısalmıştır. Gövde şişkinleşmiş ve bunun sonucu olarak gövdeden boyuna oval bağlanan kulpta da kısalma görülmektedir¹⁹⁶. Üçüncü tip M.Ö. 550-500 arasındadır. Amphoraların astarlanmaya başladığı görülür. Bu tip a, b, ve c olarak üç alt gruba ayırmıştır¹⁹⁷. Dördüncü tip Khios amphoralarının köklü bir değişikliğe uğradığı tiptir ve M.Ö. 330-275 arasına tarihlendirilmektedir. İnceltilmiş ve dışa çekilmiş ağızlı, düz boyunludur. Hafif oyuk düğme formu bir kaideye sahiptir. Değişen bu form “Yeni Stil” olarak adlandırılmıştır¹⁹⁸. Beşinci tip ise M.Ö. 330-275 arasına tarihlenmiştir. Dar ve uzun bir boyuna sahiptir. Form olarak 4c tipinin devamı niteliğindedir. Omuzdan gövdeye geçiş keskindir ve yuvarlak kesitli baston formu kulplara sahiptir.¹⁹⁹ Altıncı tip M.Ö. 3.-2. yüzyıllarda üretilmiştir. Düz ağız kenarlı, ovoid gövdeli ve içi dolu sivri bir kaidelidir²⁰⁰ (Lev. XXII: Fig.41).

M.Ö. 2. yüzyıldan itibaren boyun uzamaya başlayarak, neredeyse amphoranın boyunun yarısı kadar uzunluğa erişmiştir; kaidenin sivrilmiştir. M.Ö. 1. yüzyıldaki örneklerde, kaidenin yüksekliğinin arttığı ve incelendiği gözlemlenmiştir²⁰¹.

Khios amphoralarının 1, 2 ve 3 numaralı formları ve alt tiplerinde kil rengi soluk kahverengidir. Ancak Khios’un 4, 5 ve 6 alt formundaki amphoraların kil yapısı kırmızıdır. Ayrıca bu amphoraların kili ilk örneklere göre daha serttir. Bu durum amphoraların üretim yeri hakkında çeşitli sorular akla getirirse de, Dupont’un²⁰² yaptığı analizler sonucunda üretimin Khios’ta, ancak farklı noktalarda gerçekleştiği doğrulanmıştır.

V. Grace 1931 yılında, Atina Agora’sındaki ele geçen Khios amphoralarının mühürlerini çalışmıştır. Ancak form ve kronoloji açısından detaylı çalışma Khios’ta yapılmıştır. Khios Adası’nın kuzeyinde Kofina’da J. Boardman ve J. K. Anderson 1954 yılında yapılan kazı çalışmalarında amphora atölyeleri saptamışlardır. Ele geçen amphora tipleri ve tarihleri, konteksler göz önüne

¹⁹⁶ Lambrino, 1938, 123, fig. 90; Rizzo, 1990, 349-350, fig. 7-8; Dupont, 1998, 232; Doğer 1988, 114. Kat. No. 86.

¹⁹⁷ Grace, 1953, 104, Kat. No. 150, fig. 39; Grace, 1961, 29, fig. 44; Şenol, 2003, 81, fig. a-b-c.

¹⁹⁸ Empereur-Hesnard, 1987, 22; Lawall, 1992, 92, fig. 34; Şenol, 2007, 127. fig. 39.

¹⁹⁹ Doğer, 1991, 87, Res. 79.

²⁰⁰ Sourisseau, 1993, 41, fig. GreChi 6.

²⁰¹ Doğer, 2003, 87.

²⁰² Dupont, 1982, 43.

alınarak belirlenmiştir²⁰³. Diğer ayrıntılı çalışmayı ise 1998 yılında Dupont yapmıştır. Farklı kazılardan ele geçen Khios amphoralarını değerlendirerek Khios form gelişimi üzerine çalışmıştır. Tezimizdeki Khios amphoralarının tip ve kronolojileri, Boardman, Anderson ve Dupont'un yayınlarına dayanmaktadır.

Env. BO.P5.US.516.01 (Kat. No. 22) ve Env. BO.P5.US.539.03 (Kat. No. 23) Khios tipi ağız parçalarıdır. Kili Khios kili ile benzer. Kalker mika ve az miktarda taşçıklı kil, kırmızımsı sarı renktedir. Dış yüzeyi pembemsi kırmızıdır. Hafif dışa çekik ağız yuvarlatılmıştır. Ağız bant biçimlidir ve Khios 4-a Tipi'ndedir. M.Ö. 4. yüzyıla ait olmalıdır²⁰⁴.

Env. BO.P5.US.516.02 (Kat. No 24) Khios tipi ağız parçasıdır. Kil yapısı Khios kili ile benzer. Mika ve kalkerli kilin rengi kırmızımsı sarıdır. Ağız profili yuvarlatılmış ve dışa çekik; boyun hafif bombelidir. M.Ö. 450-400 arasına ait olmalıdır²⁰⁵.

Env. BO.P5.US.5271.132 (Kat.No.25) Khios tipi kaide parçasıdır. Kil yapısı, Khios kili ile uyumludur. Kil kalker, mika ve az miktarda taşçıklı; rengi kırmızımsı sarıdır. Alt tip olarak Khios Tip 5' benzer. Kanonik formlu kaidenin altın küçük bir oyukludur. M.Ö. 3. yüzyılın ikinci çeyreğine ait olmalıdır²⁰⁶.

4.5. Kos Amphoraları

Hellenistik Dönem'de yaşanan ticari hareketliliğe Kos Adası da dahil olmuş ve Hellenistik Dönem'in önemli amphora üreticilerinden biri durumuna gelmiştir (Lev. XXII: Fig.42). Ancak ticari anlamda rakipleri olan Rhodos ve Knidos'a oranla pazar payı düşük olduğu bilinmektedir. M.Ö. 5 yüzyılda başlayan şarap ve amphora üretimi M.Ö. 1 yüzyıla dek bir çok farklı bölgeye yapılan ihracat ile birlikte devam etmiştir²⁰⁷. Doğu Akdeniz'de²⁰⁸, Batı Akdeniz'de ve Karadeniz'de bu amphoralara rastlanılmıştır²⁰⁹. İspanya'dan Hindistan'a dek farklı bölgelerde bu amphoralara rastlanmış olsa da ele geçen amphoralar, Rhodos ve

²⁰³ Boardman-Anderson, 1954, 2.

²⁰⁴ Blondé, 1986, 233, fig. 56; Long-Miro-Volpe, 1992, 226, fig. 45.3.

²⁰⁵ Mattingly, 1981, 79, fig. 106; Dupont, 1988, 150, fig. 23. 2; Doğer 1992, 85, fig.74.

²⁰⁶ Boardman-Anderson, 1954, 175, fig. 5; Blode vd. 1991, 231, fig. 50; Şenol, 2007, 124, fig. 7.

²⁰⁷ Papuci-Wladyka, 1997, 48.

²⁰⁸ Finkielsztejn, 2000, 207.

²⁰⁹ Hein-Georgopoulou-Nodarou-Kilikoglou, 2007, 1049.

Knidos amphoralarına oranla çok daha az sayıdadır²¹⁰. Buna rağmen Hellenistik Dönem’de en çok taklit edilen amphora tiplerinden biri Kos amphoraları olmuştur²¹¹. Kos amphoralarının usta çömlekçilerinin yetenekleriyle, ince cidarlı ve kaliteli yapıldıklarından, piyasa değerini ve talebi artmış olmalıdır. Kili genellikle mika ve kuvarslı; rengi kırmızımsı sarıdır²¹². Plinius “Naturalis Historia” eserinde Kos’ta üretilen şaraba deniz suyu konulduğundan antik yazarlar söz etmektedir²¹³.

Kos amphoralarını ilk olarak tanımlayan A. Maiuri’dur. Kos mühürlerinin detaylı çalışması ilk olarak V. Grace tarafından yapılmıştır, A. Hesnard ise Kos amphoralarının geç tipleri ve taklitleri üzerinde çalışmalarda bulunmuştur²¹⁴. Kos amphoraları ve benzerleri M.Ö. 1 yüzyılda daha geniş coğrafyaya yayılmıştır. Dressel 2-4 amphoraları, Kos amphora formundan etkilenilerek üretilmiştir²¹⁵.

İlk tip Proto-Kos amphoraları, M.Ö. 5. yüzyılın ilk yarısında üretilmiştir. Üçgen kesitli dışa çekik ağız kenarına sahiptir. Şişkin boyunlu, ikiz kesitli kulpludur; gövde kaideye doğru daralır. Kaidesi tutamak formundadır. Kaidenin altı oyuk ve dışa çekiktir²¹⁶. Birinci tip M.Ö. 3. yüzyıla tarihlenmiştir. Yuvarlatılmış ağız profilli, ayırt edici olan ikiz kesitli kulpları olan, kısa boyunlu, geniş gövdeli ve konik kaidelidir²¹⁷. İkinci tip M.Ö. 2. yüzyıla tarihlenmiştir. Dışa çekik yuvarlatılmış ağız kenarlı, kısa ve şişkin boyunlu, sivri kaidelidir²¹⁸ (Lev.XXIII: Fig.43).

1965 yılında V. Grace Antikythera Batığı’nda ele geçen Kos amphoralarını yayınlamıştır²¹⁹. A. Hein, V. Georgopoulou , E. Nodarou , V. Kilikoglou 2007 yılında Kos Adası’nın güney doğusunda yer alan Halasarna’da kazılar yapmıştır. Halasarna’da Kos amphoralarının üretim atölyelerini saptayarak, kontekstlere dayanarak tarihlemiştir. Amphoraların tiplerinin üç boyutlu modellemelerini yayınlamışlardır. V. Georgopoulou 2001 yılında Karadamaina

²¹⁰ Şenol, 2009, 132.

²¹¹ Şenol, 2003, 40.

²¹² Withbread, 1995, 85.

²¹³ Plinius, XVI, 78-79.

²¹⁴ Grace, 1979, 22; Monsieur-Paepe, 2002, 156.

²¹⁵ Şenol, 2009, 132.

²¹⁶ Empereur, 1987, 22-23; Şenol, 2003, 41, Env. 19.

²¹⁷ Papuci-Wladyka, 1997, 49, fig. 1; Şenol, 2009, 131.

²¹⁸ Alpözen, 1975, 88. Env. No. 1897; Şenol, 2003, 43. Env. No. 21.

²¹⁹ Grace, 1965,5.

(Halasarna'nın Kuzey'inde) yapılan kazılarda ele geçen Kos amphoraları, kontekstiyle birlikte tarihlenmiştir²²⁰. F. Beestman, C. Kruyshaar 2011 yılında Thessalia'daki Halos kentinde kazılar yapmış ve ele geçen Kos amphoralarını kontekste göre tarihlenmiştir. Tezimizdeki Kos amphorası Antikythera, Halasarna, Karadamaina ve Halos'daki örneklerle benzerlik göstermektedir.

Env. BO.P5.US.546.18 (Kat.No.26) Kos tipi ağız parçasıdır. Kil yapısı Kos üretimlerine benzer. Kili kuvars, mika ve kalkerlidir. Hafif dışa çekik ağızlı, ikiz kulpludur. M.Ö. 2. yüzyılın ortasına ait olmalıdır²²¹.

4.6. Mende Amphoraları

Mende kenti Khalkidias Yarımadası'nda yer alan ve Ege Denizi'ne kıyısı olan bir kenttir (Lev. XXIII: Fig.44). Bu kentin Atina ile olan müttefikliği Akdeniz pazarında yer almasına olanak sağlamıştır. M.Ö. 5. yüzyıldan itibaren şarap ürettiği ve bu şarabı ihraç ettiği bilinmektedir. Ege, Akdeniz ve Karadeniz'de, Mende amphoraları ele geçmiş olması, Mende'nin özellikle Klasik Dönem'de geniş bir ticari ağa sahip olduğunu göstermektedir. Hellenistik Dönem'de ticari ağın güneye kayması ve pazarın kimlik değiştirmesi ile Mende kenti güç kaybetmiştir. Klasik Dönem'de Ege ve Akdeniz ticaretinin kilit noktaları olan Atina ve Korinth gibi merkezlerin, Hellenistik Dönem'de güçlerini kaybetmeye başladıkları ve Doğu Akdeniz pazarında güçlenen Knidos ve Rhodos gibi kentlerin Akdeniz'deki amphora ticaretinde söz sahibi olduğu görülmüştür²²².

Mende amphoralarının kili genellikle kuvars ve mikalıdır; kil renkleri kırmızımsı sarı, kırmızı veya kahverengidir²²³. Mende amphoralarını ilk olarak sınıflandıran V. Grace'dir²²⁴. Amphoraların yanı sıra amphora mühürleri üzerinde de otorite olarak kabul edilen Grace, Atina Agorası'nda yapılan kazılarda ele geçen amphoralardan birinin üzerindeki sahnenin²²⁵ Mende sikkesi üzerindeki betimleme ile aynı olduğunu saptamıştır. Bu betimleme, eşeğine ters binmiş, elinde kantharos tutan Dionysos betimlenmiştir (Lev.XXIV: Fig.45).

²²⁰ Hein, 2008, 1051.

²²¹ Georgopoulou, 2001, 111, fig. 1. ;Beestman-Kruyshaar, 2011, 125, fig. 35.

²²² Şenol, 2009, 118.

²²³ Whitebread, 1986, 275-279.

²²⁴ Grace, 1949, 182; Lawall, 1998, 17; Papadopoulos, 1991, 1.

²²⁵ Lawall-Bolsals,1998, 18.

Grace, Mende amphoraları tipolojik olarak iki ana gruba ayırmıştır²²⁶. İlk tip M.Ö. 5. yüzyılda üretilmiştir. Dışa çekik ağız kenarlı, ince dudak profilli, yüksekboyunlu ve ovoid bir gövdelidir. İçi oyuk tutamak formlu kaide, erken örneklerde kısa iken, geç örneklere doğru uzamıştır²²⁷. İkinci tip M.Ö. 4. yüzyılın sonu M.Ö. 3. yüzyılın başına tarihlenmiştir. İlk tipteki gibi, dışa çekik ağıza, ovoid gövdeye ve ince uzun boyuna sahiptir²²⁸. Ancak kaide incelmış ve uzamıştır²²⁹. Bu tipin Thasos'u etkilediği düşünülmektedir²³⁰ (Lev.XXIV: Fig.46).

V. Grace 1949 yılında Atina Agorası'nda ele geçen Mende amphoralarını yayınlamasının ardından²³¹, J. K., Papadopoulos, S. A. Paspalas, Atina Agorası'nda ele geçen Mende amphoralarını kontekstleriyle birlikte tarihlenmiş ve yayınlamıştır. 1969 yılında Messina Boğazı'nda Porticello Batığı bulunmuştur²³². M. Lawall 1998 yılında bu batıktan ele geçen Mende amphoraları yayınlamış ve tarihlendirmiştir. Tezimizdeki Mende amphorasının tarihlenmesinde, Atina Agorası ve Porticello Batığı'ndaki benzerleri dikkate alınmıştır.

Env. BO.P5.US.1175.10 (Kat.No.27) Mende tipi ağız parçasıdır. Kil özellikleri, Mende'yi işaret etmektedir. Kili kalker ve taşçıklı; rengi kırmızımsı sarıdır. Ağız, dışa doğru üçgen şeklinde çıkıntı yapmakta ve gövdeye doğru daralmaktadır. M.Ö. 4. yüzyıla ait olmalıdır²³³.

4.7. Kıbrıs Amphoraları

Kıbrıs, Doğu Akdeniz'de yer alan bir adadır ve stratejik konumuyla çevresindeki önemli merkezlerle ticari ilişkileri güçlü olmuştur (Lev.XXV: Fig.47). Kıbrıs'ta amphora üretiminin M.Ö. 7. yüzyılda başladığı bilinmektedir. Akdeniz kıyılarını kapsayan tüm coğrafyada rastlanan bu amphoraların yayılım alanı oldukça geniştir ve M.Ö. 4. yüzyıla kadar üretimleri devam etmiştir. Kalın cidarlı olmaları nedeniyle, kara taşımacılığına uygun oldukları düşünülmektedir²³⁴.

²²⁶ Brasinskij, 1976, 72.

²²⁷ Grace, 1949, 182, fig. 20; Brasinskij, 1976, 73, fig. 3; Arribas, 1987, 468-470.

²²⁸ Lawall, 1998, 17-18, fig. 2; Tzochev, 2011, 16, fig. 5.

²²⁹ Monachov, 2003, 274, fig. 6.

²³⁰ Şenol, 2009, 119.

²³¹ Grace, 1949, 176.

²³² Papadopoulos-Paspalas 1999, 161.

²³³ Lejpunskaja, 1981, 97, fig. 4; Lawall, 1998, 18, fig. 2; Papadopoulos-Paspalas, 1999, 163, fig. 2.

²³⁴ Şenol, 2003, 2.

Kara taşımacılığında kullanıldığını gösteren betimlemelerle karşılaştırılmıştır²³⁵. Kolay kırılmayacak olmaları ve geniş kapasiteye sahip olmaları nedeniyle, depolama kabı olarak kullanıldıkları düşünülmektedir.

Kıbrıs amphoraları ilk kez Gjerstad tarafından yayınlanmış²³⁶; Suriye ve Filistin kökenli olabilecekleri ileri sürülmekle birlikte Kıbrıs üretimi oldukları görüşü ağır basmıştır²³⁷. Özellikle adanın önemli bir ihracat ürünü olan zeytinyağının taşındığı düşünülmektedir²³⁸. Zeytinyağı kadar çok taşınmasa da, adadan kaliteli şarap ihraç edildiği bilinmektedir. Amphoraların içlerinden alınan örneklerle yapılan analizlerde zeytinyağı kalıntıları ile daha çok karşılaşılmıştır²³⁹.

Amphoranın kili kahverengi tonlarındadır. Bol taşçık, kum, mika, kuvars gibi maddeler tespit edilmektedir²⁴⁰. İlk tip M.Ö. 7. yüzyılda üretilmiştir. Dışa çekik ve yuvarlatılmış ağızlı ve boyunludur; dik kulpları ağız aşarak yükselir. Gövde ortada genişleyip kaideye doğru azalan iki koninin birleşmesi ile oluşmuştur²⁴¹. İkinci tip M.Ö. 5.-4. yüzyıla tarihlenmiştir. İlk tipte olduğu gibi dışa çekik ağız kenarlıdır. Bu tipte çok kısa da olsa bir boyun yapısı vardır. Dik kulplar boyundan ağız aşarak yükselir; kaideye doğru daralan gövde uzamış ve incelmıştır. Kaide düz içi dolu ve sivridir²⁴². Üçüncü tip ise M.Ö. 3. yüzyıla tarihlenmiştir. Yuvarlatılmış ağız yapısına sahiptir. Önceki tiplerden form olarak farklılık gösterir. Boyun uzamış, kulplar baston formulu ve ağız hizasını geçmez. Şişkin gövde kaideye doğru daralır; topaç kaidelidir²⁴³ (Lev.XXV: Fig.48).

Y. Calvet tarafından 1965-1970 yılları arasında Kıbrıs'taki Salamine kentinde yapılan kazılarda, Kıbrıs üretimi amphoralar kontekt buluntularla

²³⁵ Calvet, 1986a, 506, fig. 2b. M.Ö. 6. yüzyıla tarihlenen Salamis'teki terracotta grubunun üzerine, Kıbrıs-Fenike amphorası iki kişi tarafından taşınması tasvir edilmiştir.

²³⁶ Wilson, 2004, 176.

²³⁷ Şenol, 2009, 102.

²³⁸ Karageorgis, 1967, 38, No. 101; Jacobsen, 2002, 173. Salamis'teki M.Ö. 600'e tarihlenen kral mezarlarından birinde, amphoraya zeytinyağı konulduğu betimlenmiştir.

²³⁹ Jacobsen, 2002, 174-175.

²⁴⁰ Whitbread, 1995, 58.

²⁴¹ Sourisseau, 1993, 37; Şenol, 2003, 3, Env. No. 44-10-91.

²⁴² Zemer, 1977, 31, No. 24; Calvet, 1986a, 506, fig. 1b; Şenol, 2003, 3, Env. No. 44-10-91.

²⁴³ Calvet, 1986a, 506, fig. 1a.

tarikhlenmişlerdir²⁴⁴. Tezimizdeki Kıbrıs amphorası Calvet'in yayınladığı benzerleri ile karşılaştırılmıştır.

Env. BO.P5.US.5271.110 (Kat.No.28) Kıbrıs tipi kaidedir. Kil yapısı Kıbrıs'ın kil yapısı ile benzer. Kili bol taşçık, kum, bol mika, ve kuvarslı; rengi kahverengidir. Form olarak Khios'dan esinlenilerek üretilmiş olsa da, Kıbrıs'a özgü bir forma sahiptir. İçi dolu olan tutamak biçimli kaide, dışarı doğru yanlardan hafif çıkıntı yapar. M.Ö. 3. yüzyıla ait olmalıdır²⁴⁵.

4.8. Thasos Amphoraları

Antik kaynakların söz ettiği ünlü şaraplardan biri de Thasos şarabıdır²⁴⁶ ve özellikle Thasos şarabının tedavi edici özelliği üzerinde durmuşlardır²⁴⁷. Thasos Adası, ürettiği amphoralar ile bu şarabı farklı bölgelere ihraç etmiştir. Bu bölgeler daha çok Karadeniz²⁴⁸ ve Ege kolonileridir. Doğu Akdeniz'de yapılan kazılarda, Thasos amphoralarının ele geçtiği ve geniş alanlara yayıldığı gözlemlenmiştir. Thasos amphoraları, M.Ö. 5. yüzyıl- M.Ö. 2. yüzyıllar arasında üretmiş²⁴⁹ ve önemli şarap / amphora üreticilerinden biri olmuştur²⁵⁰. Amphoralar aynı Samos ve Khios yerleşimlerinde olduğu gibi Thasos sikkelerinde betimlenmiştir²⁵¹.

Thasos amphoralarının, Grek ve Karadeniz kolonileri olan Herakleia Pontike, Amastris ve Khersonnessos'dan etkilendiği düşünülmektedir²⁵². Farklı yerlerde ele geçen Proto-Thasos amphoraları ile ilgili farklı tarihllemeler yapılmıştır. Zeest, Karadeniz kıyılarında ele geçen amphoraları inceleyerek, M.Ö. 6. yüzyılın ortası ve M.Ö. 5. yüzyılın ortası aralığını vermiştir²⁵³. Johnson M.Ö. 6. yüzyıla²⁵⁴, Lawall M.Ö. 5. yüzyıla²⁵⁵, Grandjean ise M.Ö. 6. yüzyılın sonu - M.Ö.

²⁴⁴ Calvet, 1986b, 508.

²⁴⁵ Calvet, 1986a, 508. fig. 1a; Lawall-Lund, 2013, 66, fig. 6.

²⁴⁶ Ksenophon, 4, 11. "Symposiom" adlı eserimde, yapılan şölende elit kişilerin Thasos şarabını içerken sohbet ettiğini anlatmıştır.

²⁴⁷ Plinius, XIV, 117.

²⁴⁸ Garlan, 1988, 2.

²⁴⁹ Doğer, 1990, 111.

²⁵⁰ Koehler, 2000, 333.

²⁵¹ Mattingly, 1981, 78-86.

²⁵² Doğer, 1990, 112.

²⁵³ Zeest, 1960, 79; Picon,-Garlan, 1986, 287-309; Monachov, 2003, 247-259.

²⁵⁴ Johnston, 1991, 363-365. Atina Agorası'nda bulunan Thasos amphoralarını ele alarak tarihllemektedir.

5. yüzyılın başına tarihlendirme yapmıştır. Tarihlendirme Silen Kapısı kazısında ortaya çıkan Thasos amphoralarını dikkate alarak Grandjean tarafından yapılmıştır²⁵⁶.

Thasos amphoralarının ilk tipi M.Ö. 5. yüzyıla aittir. Dışa taşkın ağızlı, geniş karınlı ve içi oyuk topaç dipli bir kaidelidir²⁵⁷. Hacimleri 30 lt.'dir. Özellikle Karadeniz kıyılarında bu tipe rastlanması, bu dönemde Thasos'un Karadeniz'deki Grek kolonileri ile yoğun ilişkilerini göstermektedir²⁵⁸. İkinci tip M.Ö. 4. yüzyılın sonu- M.Ö. 3. yüzyılın başına verilmektedir. Üçgen kesitli ağız kenarına sahiptir. Önceki tipteki şişkin boyun terk edilmiştir; dar ve gövdeye doğru genişleyen boyun yapısına ve baston formlu uzun kulplara sahiptir. Kaidesi silindirik olup içi doludur²⁵⁹. Taşıma kapasitesi ilk forma göre azalmış, 7-12 lt.'lik bir hacme gerilemiştir²⁶⁰. Üçüncü tip M.Ö. 4. yüzyıl içerisinde üretilmiştir ve M.Ö. 5. yüzyıl Thasos örneklerine benzemektedir. Özellikle kısa boyunları ve topaç kaideleri bir önceki yüzyılın örneklerini anımsatsa da omuzdan gövdeye keskin bir geçiş olması gövdenin alt kısımlara doğru daralması²⁶¹ ile bir önceki tipten ayrılmaktadır²⁶². Dördüncü tip M.Ö. 3. yüzyıldandır. Bu tipte dışa çekik ağız kenarı yuvarlatılmış; amphoraların boyları uzamıştır. Kaidesi düğme diplidir²⁶³. Bol mikalı kil yapısı ayırt edici bir özellik olarak görülmektedir (Lev. XXVI: Fig.49).

1990 yılında Tarkhankutskii Yarımadası'nın kuzeybatı kıyısında, Panskoe Nekropolisi'nde ele geçen Thasos amphoraları, S. Y. Monachov ve E. I. Rogov tarafından²⁶⁴; Atina Agorası'nda bulunan Thasos amphoraları ise 1995 yılında M. Lawall tarafından tarihlenmiştir. Tezimizdeki Thasos amphorası, Panskoe ve Atina Agorası'ndaki benzerleri ile karşılaştırılmıştır.

Env. BO.P5.US.5271.97 (Kat.No.29) Thasos tipinde (?) bir kaidedir. Kil yapısı Thasos kiline benzemektedir. Ancak formun Thasos'dan biraz farklılık gösterir. Bu farklılık kaidedeki yuvarlatılmış dışa çıkıklık Thasos formunda daha

²⁵⁵ Lawall, 1995, 132-135.

²⁵⁶ Grendjean, 1992, 543-551, fig. 2-7-10.

²⁵⁷ Monachov, 1999, 100, Tab. 29. No. 2; Şenol, 2009, 115.

²⁵⁸ Doğer, 1991, 114.

²⁵⁹ Katjaka, 2007, 137, fig. 2.

²⁶⁰ Garlan, 1988, 14.

²⁶¹ Bon-Bon, 1957, 19-20.

²⁶² Şenol, 2009, 115.

²⁶³ Bon, Bon, 1957, 19-20; Şenol, 2006, 83; Şenol, 2009, 115.

²⁶⁴ Monachov, 1995, 128.

keskin açılıdır. Kili mika, kalker ve taşçıklı; rengi kırmızımsı sarıdır, pembemsi renkte astarlıdır. Kaidenin içi oyuktur ve yanlara doğru çıkıntı yapmaktadır. M.Ö. 4. yüzyıla ait olmalıdır²⁶⁵.

4.9. Kuzey Ege Amphoraları

Kuzey Ege’de, Arkaik Dönem’den itibaren amphora üretimine yönelik atölyelerin sayısı artmıştır. Hellenistik Dönem’de Kuzey Ege’nin farklı yerlerinde amphora üretildiği düşünülmektedir. Teos, Kolophon ve Erythrai gibi yerleşimlerde amphora üretiminin yapıldığı önerilmektedir²⁶⁶. Ancak bu bölgelerde yapılan çalışmalarda saptanan bir atölye henüz yoktur²⁶⁷. Bu nedenle, kil veya formlar üzerinden Kuzey Ege olarak sınıflanan amphoraların hangi yerleşimde üretildiği net değildir. Monachov, Kuzey Ege kökenli olup yeri belirlenemeyen amphoraları üzerine çalışmalarda bulunmuştur. Zeest’e bu parçaların Proto Thasos olduğunu ileri sürmüştür²⁶⁸ (Lev.XXVI: Fig.50).

F. Beestman, C. Kruyshaar 2011 yılında Thessalia’daki Halos kentinde yaptıkları kazılarda Kuzey Ege amphoraları bulmuşlardır.T. Nathan tarafından 2013 yılında Thrakia’daki Molyvoti’de yapılan kazılarda, Kuzey Ege amphoraları kontekstiyle birlikte tarihlenmiştir²⁶⁹. Tezimizdeki Kuzey Ege amphorası F. Beestman, C. Kruyshaar ve T. Nathan’ın yayınladıkları örneklerle karşılaştırılmıştır.

Env. BO.P5.US.5271.111 (Kat.No.30) Kuzey Ege üretimi bir kaide parçasıdır. Bu tipin kil ve tipolojik özellikleri, Kuzey Ege üretimlerine benzemektedir. Kil, Thasos kilinden farklıdır. Kili bol kalker, taşçık ve az miktarda proksenli; rengi kırmızımsı sarıdır. İçi oyuk topaç formlu kaidenin, yanlarında çok hafif dışarı doğru çıkıntı lar görülmektedir. M.Ö. 4. yüzyıla ait olmalıdır²⁷⁰.

²⁶⁵ Monachov-Rogov, 1990, 134, fig. 42; Karjaka, 2007, 137, fig. 2.

²⁶⁶ Sezgin, 2009, 36.

²⁶⁷ Doğer, 1991, 109. Erythrai’da atölye saptanmıştır.

²⁶⁸ Monachov, 2003, 247.

²⁶⁹ Nathan, 2013, 38.

²⁷⁰ Zoroğlu, 2008, 47. fig. 4.20; Molyvoti, 2013, 35, fig. 16. .

5. BUTO'DA ELE GEÇEN HELLENİSTİK MİSİR ÜRETİMİ AMPHORALAR

Mısır'daki amphoraların ilk izlerine kral mezarlarında rastlanmıştır²⁷¹ (Lev. XXVII. Fig.51). M.Ö. 4. bin yılın sonu ile M.Ö. 3. bin yılın başına tarihlenen Kenan amphoralarının Mısır'a ithal edildiği bilinmektedir²⁷². Doğu Akdeniz ticaretinde pay sahibi olmak isteyen Mısır'daki tacirler, amphoralar üretmeye başlamıştır. Bu amphoraların üretimi Mısır topraklarında farklı üretim alanlarında gerçekleştirilmiştir. Üretimde Nil kıyısından gelen kilin yanı sıra, farklı bölgelerdeki kireç oranı yüksek kilin kullanıldığı saptanmıştır.

M.Ö. 2. bin yılda Doğu Akdeniz'de ticaret faaliyetler artmıştır. M.Ö. 1. binde bu ticarete Grekler'in daha faal olmasıyla ticari hacim büyümüştür ve en önemli göstergelerinden biri amphoralar olmuştur. Mısır bu ticarete ayak uydurmak için amphora üretimine başlamıştır. Daha önceleri Doğu Akdeniz için üretilen amphoralar, Arkaik Dönem'den itibaren Batı'daki pazarlar için de tasarlanmaya başlamıştır. Bu dönemde farklı tiplerde Mısır amphorasının üretilmesinin yanı sıra²⁷³ M.Ö. 8. yüzyılda torpedo tipi amphoraların da taklit edildiği bilinmektedir. Hellenistik Dönem ile birlikte ticari bağlar güçlenmiş ve amphora tipolojisinde de büyük değişimler yaşanmıştır.

Nil Deltası'nda ve Mariotis Gölü (Lev. XXVII: Fig.52) çevresinde, uzmanların AE şeklinde (Amphores Egyptiennes) isimlendirdikleri amphoralar üretilmiştir. Yedi tipte incelenmektedir²⁷⁴. İlk AE1 tipi M.Ö. 3. yüzyılın ortasında başlamakta ve son tip olan AE 7 amphoraları M.S. 7. yüzyıla dek görülmektedir.

Mısır'daki amphoralar üç bölümde incelenebilir. Bunlar; Mısır üretimi amphoralar, ithal edilen amphoralar ve Mısır üretimi taklit amphoralar olarak ayrılabilir. Tezimizde Buto'daki Hellenistik Dönem amphoralarının incelenmesi nedeniyle, Hellenistik Dönem'e ait AE1 VE AE2 amphoraları dikkate alınmıştır.

²⁷¹ Grace, 1956, 84; Calvet, 1986a, 506, fig. 2b. Antik Mısır'ın erken dönemlerinden itibaren kral mezarlarında günlük yaşam ile ilgili sahneler betimlenmiştir. Bu sahnelerden birinde amphora taşıyan iki Mısırlı görülmektedir.

²⁷² Grace, 1956, 80-84.

²⁷³ Aston, 2007, 120, fig. 1-6.

²⁷⁴ Dixneuf, 2011, 222. Bu isimlendirme Jean-Yves Empereur tarafından yapılmıştır.

5.1. AE1 Amphoraları (Amphores Egyptiennes I)

Hellenistik Dönem’de Doğu Akdeniz ticaretinin hareketlenmesi ile Mısır üretimi amphoralarda form açısından yeniliklere gidildiği görülmektedir. Mısır’ın farklı noktalarında, (genellikle Aleksandria ve Nil Deltası çevresinde) amphora üretim atölyeleri kurulmuş²⁷⁵ (Lev. XXVIII: Fig.53); daha sonra uzmanların AE tipi (Amphorea Egyptiennes) ismini verecekleri amphoralar üretilmeye başlanmıştır.

M. Picon ve J. Empereur, 1980 yılında Aleksandria yakınlarındaki Mariotis Gölü civarında yüzey araştırmaları yapmış ve atölyeler tespit etmişlerdir. Bu atölyelerde A1, AE2, AE3, AE4 tiplerinin burada üretildiği sonucuna varmışlardır. Bu amphoralar Petos Grubu’nda yer almaktadır. Petos Grubu, Grace ve Empereur’un 1981’de ilk kez isimlendirdiği, Mısır amphoraları serisidir²⁷⁶. M.Ö. 3. yüzyılın ortalarında üretilmeye başlanan amphoraların üretimi M.Ö. 1. yüzyılın başlarına dek devam etmiştir. Bu amphoralar Grek amphoralarının etkisi ile üretilmiş ilk amphora grubudur²⁷⁷.

Kili bitkisel parçaçıklar, mika, kalker, taşçıklı, orta sertlikte ve gözeneklidir. Kil rengi kırmızımsı kahverengi tonlarındadır. Kilindeki bitkisel katkıların pişirme sırasında yanmasıyla, dokusunda koyu siyah bir renk oluşmaktadır. Bu amphoralarda gövdenin şişkin noktasından kaideye doğru dekoratif bantlar yer almaktadır. Amphoraların kapasitesi ortalama 44 lt.’dir.. İlk kullanımlarında taşınan malzemenin şarap olduğu bilinmektedir²⁷⁸.

AE1 tipi iki alt tipe ayrılmaktadır. İlk alt tip olan AE1-A M.Ö. 3. yüzyılın ortasına aittir. Dışa çekik üçgen ağız yapısına sahip, baston formu kulpludur. Boyları ve boyuna eşit denebilecek uzunlukta boyunları bulunmaktadır. Keskin profilli omuz, konik gövde ile birleşir. Kaide yapısı uzun ve içi doludur. AE1-B tipi ise M.Ö. 2. yüzyılın son çeyreği ile M.Ö. 1. yüzyılın ilk çeyreğine tarihlendirilmiştir. Bu amphoraların ağız profili yuvarlatılmış dışa çekik

²⁷⁵ Empereur, 1986, 20; Picon-Empereur, 1987, 76.

²⁷⁶ Empereur-Grace, 1981, 409; Empereur-Picon, 1987, 77.

²⁷⁷ Dixneuf, 2011, 66.

²⁷⁸ Şenol, 2010, 142-143. Amphora boşaldıktan sonra içine başka malzemelerde konulmuştur.

formdadır. Yüksek bir boyun yapısına ve kalın kupa sahiptir. Kaide düz ve konik formdadır²⁷⁹ (Lev. XXVIII: Fig.54).

M. Picon ve J. Y. Empereur 1998’de, Mariotis Gölü kıyısında yüzey araştırmaları ve kazılarda saptadıkları atölyeleri yayınlarken, ele geçen Mısır üretimi amphoraları A1-AE2-AE3-AE4 şeklinde sınıflamışlardır. Tarihleme kriteri olarak amphora mühürlerini kullanmıřlardır²⁸⁰. Aleksandria’da yapılan Fouad kazısında, AE1 amphora parçaları Knidos, Kıbrıs ve Erythrai amphoraları ile aynı tabakada ele geçmiştir. 1992 yılında G. Majcherek, A. El-Shennewi, Tell El Haraby’de (Aleksandria’nın 173 km. batısında) amphora fırınları tespit etmiştir. Bu fırınlardan bulunan A1-AE2 amphoralarını kontekstiyle tarihlemiřtir²⁸¹. Tezimizdeki amphoralar Picon, Empereur ve Majcherek’in yayınladıkları AE1 amphoralarının benzerleri ile karşılaştırılarak tarihlendirilmiştir.

Env. BO.P5.US.508.48 ve env. BO.P5.US.5038.05 (Kat.No. 31 ve 32) AE1 tipinde kaide parçasıdır. B tipindedir. Kili, Mısır kili ile benzer; kalker, taşçık ve kuvarslı; rengi sarımsı kırmızıdır. Kaideler konik formdadır ve masiftir. M.Ö. 2. yüzyılın ortalarına ait olmalıdır²⁸².

Env. BO.P5.US.539.75 (Kat.No.33), AE1 formundadır ve D tipindedir. Kili, Mısır ile benzer. Kili kalker, taşçık ve bitkisel katkıdır. Dışa çekik ağız kenarına sahiptir. Boyunda yiv uygulandığı görölmektedir. Kulp yukarı doğru çıkar. M.Ö. 2. yüzyılın ortalarına ait olmalıdır²⁸³.

5.2. AE2 Amphoraları (Amphores Egyptiennes II)

Bir önceki başlık altında söz edilen AE1 amphoraları gibi AE2 amphoraları da Hellenistik Dönem’deki ticari hareketlilikten dolayı yeni bir form arayışı üzerine üretilmiştir. M.Ö. 2. yüzyılın ortalarında üretilmeye başlanmış M.Ö. 1. yüzyılın ortasına dek kullanılmıştır. Doğu Akdeniz ve özellikle Mısır’da Rhodos amphoralarının etkisi bu amphoraların üretimini başlatan nedenlerden olmuştur. Tell El Haraby’deki üç atölyede Rhodos taklidi amphoralarla beraber

²⁷⁹ şenol, 2010, 148-149.

²⁸⁰ Empereur-Picon, 1998, 77.

²⁸¹ Majcherek- El-Shennewi,1992, 3

²⁸² şenol, 2010, 167, fig. 1, Aleksandria Müzesi Env. No. P.11729-P17568

²⁸³ Hartung-Ballet-Beguın-Bourriau, 2003, 259, fig. 2; Dixneuf-Lecuyot, 2007, 138, fig. 2.

bulunmuştur²⁸⁴. Üretim yeri Aleksandria civarındaki Mariotis Gölü'nün kıyısıdır²⁸⁵.

Kili kırmızımsı kahverengi; yüzey rengi pembesidir. Kilinde kalker, taşçık, bitkisel maddeler görülmektedir. Kapasitesi 27-30 lt. arındadır. İlk kullanım için genelde şarap taşınır²⁸⁶. AE2 amphoraları tipolojik olarak dört gruba ayrılmıştır. AE2-A tipi M.Ö. 2. yüzyılın ortalarındandır. Ağız kenarı yüksek bantlıdır ve ucu dışa doğru inceler. Konik uzun boyunlu ve ovoid gövdelidir. Yuvarlak kulp yapısı keskin bir açı yaparak boyunla birleşmektedir. Kaidesinin içi dolu ve koniktir. AE2-B M.Ö. 3. yüzyılın sonu M.Ö. 2. yüzyılın ilk yarısına aittir. İnce yivli dörtgen bir ağız yapısına sahip, kulpları oval kesitli ve yüksektir. Şişkin gövdelidir. Boy kısalmış ve kapasite azalmıştır. Kapasite ölçümlerinde, 16 lt.'lik bir kapasite belirlenmiştir. Rhodos amphoralarının yüzeyi taklit edilmeye çalışılmıştır. Ancak yüzeyi tuzlu suyla astarlandığından pürüzlü haldedir²⁸⁷. AE2-C tip M.Ö. 2. yüzyıl ile M.Ö. 1. yüzyılın ortalarına tarihlenmiştir. Ağız yapısı dörtgendir. Oval ve kalın kulplar keskin açı yaparak gövdeden boyuna bağlanır. Ovoid gövdeli; kaidesi konik ve içi doludur. AE2-D tipi M.Ö. 1. yüzyıla tarihlenmiştir. Ağız yapısının üst bölümünde yivler görülmektedir. Silindirik boyun yüksektir; kulp yay formunda; konik kaidenin içi doludur²⁸⁸. Bu amphora tipinin Buto'daki B1 evinde su borusu olarak kullanıldığı belirlenmiştir²⁸⁹ (Lev. XXIX: Fig.55).

Mariotis kıyısında yapılan çalışmalarda amphora üretim atölyeleri saptanmış ve çalışmaları yürüten M. Picon, J. Y. Empereur, ele geçen AE 2 amphoralarını, mühürlerden ve kontekst yardımıyla tarihlemişlerdir. 1995-2004 yıllarında, Giza'nın 8 km. kuzeyinde Abu Rawash'ta yapılan kazılarda AE 2 amphoraları ele geçmiş ve S. Marchand, A. Marangou kontekst yardımıyla tarihlemişlerdir²⁹⁰. 1987-1992 arasında yukarı Mısır'daki Coptus'ta S. C. Herbert ve A. Berlin tarafından kazılar yapılmıştır. Bu kazılarda ele geçen AE 2 amphoralar M. Lawall tarafından tarihlendirilip 2003 yılında yayımlanmıştır. D. Dixneuf Tel el Haraby, Kom Dahab ve Fayoum gibi yerlerde yapılan kazılardan

²⁸⁴ Majcherek-El-Shennawi, 1992, 129-136.

²⁸⁵ Dixneuf, 2011, 74.

²⁸⁶ Marangou-Marchand, 2007, 289.

²⁸⁷ Empereur-Picon, 1998, 77

²⁸⁸ Dixneuf, 2002, 72; Şenol, 2010, 147-151.

²⁸⁹ Bourriau, 2003, 258, fig. 20.1; Şenol 2010, 148.

²⁹⁰ Marangou-Marchand, 2007, 52.

ele geçen AE 2 amphoralarının alt tiplerine ayırmıştır²⁹¹. Aleksandria'da gerçekleştirilen kurtarma kazılarında AE 2 amphoraları ele geçmiştir. Aleksandria Müzesi'nde korunan bu amphoralar A. K. Şenol tarafından alt tiplere ayrılmıştır²⁹². Tezimizdeki AE 2 amphoralar M. Picon J. Y. Empereur, S. Marchand, A. Marangou, M. Lawall, D. Dixneuf ve A. K. Şenol gibi uzmanların yayınladıkları AE 2 amphoralarının benzerleri ile karşılaştırılarak alt tiplerine ayrılmış ve tarihlenmiştir.

2016 yılında Buto'da gerçekleştirilen çalışmalarda tespit edilen 7 adet dip parçası örneği AE 2 Grubu'na dahil edilmiştir.

Env. BO.P5.US.501.04 ve Env. BO.P5.US.539.63 (Kat. No. 34 ve 35) AE 2 tipi kaide parçalarıdır. Kili Mısır ile benzer; bol kalker, taşçık ve bitkisel katkı; rengi sarımsı kırmızıdır. AE2-A tipindedir. İçi dolu konik bir kaidesi bulunmaktadır. M.Ö. 2. yüzyılın ortasına ait olmalıdır²⁹³.

Env. BO.P5.US.5038.06, Env. BO.P5.US.5045.01 ve Env. BO.P5.US.5271.117 (Kat. No. 36, 37) AE 2 tipi kaide parçalarıdır. Kili, Mısır ile benzer. AE2-C tipinde; içi dolu kalın, konik kaidelidir. M.Ö. 2. yüzyılın ortasına ait olmalıdırlar²⁹⁴.

Env. BO.P5.US.504.43, Env. BO.P5.US.506.85 ve Env. BO.P5.US.508.45 (Kat. No. 38,39) AE 2 kaidedirler. AE2-D tipindedir. Kili Mısır kili ile uyumludur. Kili kalker, taşçıklı; kil rengi sarımsı kırmızıdır. Konik formlu kaideler içi doludur ve bu kaideler uca doğru sivrilir. M.Ö. 2. yüzyılın ortasına ait olmalıdırlar²⁹⁵.

Env. BO.P5.US.508.49, Env. BO.P5.US.527.09, Env. BO.P5.US.539.70, Env. BO.P5.US.539.71, Env. BO.P5.US.5030.05, Env. BO.P5.US.5038.03 ve Env. BO.P5.US.5038.04 (Kat.No.40,41,42,43,44,45,46) AE 2 tipi ağız parçalarıdır. Kil yapıları Mısır kili ile benzer. Kili taşçık, kalker ve bitkisel katkı;

²⁹¹ Dixneuf, 2011, 70.

²⁹² Şenol, 2010, 160.

²⁹³ Marquié, Sourisseau, 2007, 690, fig. 3.4; Dixneuf, 2011, 212. fig. 3.c.; Marangou, 2014, 111, fig.11c.

²⁹⁴ Empereur-Picon, 1987, 77, fig. 4; Şenol, 2010, 167, fig. 1; Dixneuf, 2011, 212, fig. 3.b

²⁹⁵ Majcherek, 1992, 3, fig. 4; Şenol, 2010, 167, fig. 1.

rengi sarımsı kırmızıdır. AE2-D Grubu'na dahil edilen bu örnekler dışa çekik ağız kenarı parçalarıdır. M.Ö. 1. yüzyılın sonuna ait olmalıdırlar²⁹⁶.

Env. BO.P5.US.5038.01 ve Env. BO.P5.US.506.87 (Kat.No.47 ve 48) AE 2 tipi ağız parçalarıdır. Kili Mısır kili ile örtüşür. Kili taşçıklı ve kalkerli; rengi sarımsı kırmızıdır. AE2'nin D Grubuna dahil edilen bu örnekte hafif yuvarlatılmış ağızın içine doğru eğim vardır. Ağızdan gövdeye düz geçiş vardır. M.Ö. 2. yüzyılın ortalarına ait olmalıdırlar²⁹⁷.

Env. BO.P5.US.5049.04 (Kat.No.49) AE 2 tipi ağız parçasıdır. Kili Mısır kili ile benzer. Kili bol kalkerli ve taşçıklı; rengi sarımsı kırmızıdır. AE2-D Grubu'na dahil edilen bu örnekte dışa çekik ağız kenarı ve ağız profilinin içine doğru bir çentik vardır. M.Ö. 1. yüzyılın sonun tarihlenmiştir²⁹⁸.

²⁹⁶ Şenol, 2010, 167, fig. 1, Aleksandria Müzesi Env. No:17567; Şenol, 2010, 167, fig. 1. Aleksandria Müzesi Env. No:17567; Dixneuf, 2011, 312, fig. 68.62.

²⁹⁷ Şenol, 2010, 170, fig. 6.5

²⁹⁸ Marangou-Marchand, 2007, 52, fig. 143; Şenol, 2010, 170, fig. 7.5.

6. BUTO'DA ELE GEÇEN HELLENİSTİK TAKLİT AMPHORALAR

Mısır, Hellenistik Dönem ile birlikte amphora ve şarap üretiminin daha fazla içerisinde olmak için hamlelerini arttırarak, bu dönemde kendine özgü formları üretmesinin yanı sıra ürettiği şarabı satabilmek için ithal ettikleri Grek ve Hellen amphoralarını tekrar kullanmıştır. Mısır'da çok sayıda ele geçen Grek amphoralarının bazılarının boyunlarında fermantasyon deliği görülmektedir (Lev. XXX: Fig.56). İthal edilen şarap bittikten sonra, Grek amphoralarının içine Mısır üretimi şarap konulup satılmıştır. Bu delik, amphora içindeki şarabın fermantasyonu içindir²⁹⁹. Mısır'daki tacirler, pazarda rağbet gören veya satış politikasına uygun bulduğu ithal amphora formlarını Mısır'da taklit ederek üretmişlerdir.

Mısır'da taklitleri üretilen en popüler ithal amphoralar arasında Rhodos, Knidos, Kıbrıs ve Suriye-Torpedo tipi amphoralar sayılmaktadır. Bu amphoraların diğerlerinden daha fazla rağbet görmesinin çeşitli nedenleri bulunmaktadır. Rhodos ve Knidos'un Doğu Akdeniz pazarında gördüğü talep ve bu bölgelerle Mısır'ın yoğun ticaret yapması bunlardan biridir. Kıbrıs veya Torpedo amphoraları ise, sağlamlıkları ve kara taşımacılığına uygunlukları nedeniyle, özellikle Mısır'ın iç bölgelerinde rağbet görmüştür. Khios, Thasos veya Lesbos gibi amphoraların üretimi ise yüksek piyasa değerleri ile ilişkilidir³⁰⁰.

Mısır üretimi taklit amphoralar ile farklı kazılarda çok kez karşılaşılmıştır. Bu amphoraları orjinallerinden ayırt etmek oldukça kolaydır. Bu ayırım, kil yapısındaki farklılıklardan yapılmaktadır. Mısır'da üretimin yapıldığı Nil Deltası veya Mariotis Gölü gibi yerlerin kil yapısı, kalite açısından ithal amphoraların üretildiği merkezlerin gerisinde kalmaktadır. Özellikle bitkisel katkı maddeleri yanma sırasında kilin içinde belirgin bir siyahlık oluşturmaktadır. Ayrıca kil kalkerli ve gözeneklidir ve taşçık gibi maddeler bu gözeneklerin oluşmasına neden olmuştur. Bazı ithal tiplerde yapılan astarlama Mısır'da taklit edilmekle birlikte, ilerleyen zamanlarda yüzeyde pul pul dökülmeler gözlemlenmiştir. Çıplak gözle rahatça görülebildiğinden, Mısır üretimi amphoraları daha detaylı bir analiz yapmadan ayırt edilebilmektedir.

²⁹⁹ Şenol, 2010, 149.

³⁰⁰ Şenol, 2007, 105.

Buto'da yapılan çalışmalarda çok sayıda taklit amphora ile karşılaşmıştır³⁰¹. P5 Sektörü'nden tezimizde incelenen taklit amphoraların sayısı az olsa da, Buto'nun genelinde A. K. Şenol'un ve D. Dixneuf değerlendirdiği Hellenistik Dönem amphora istatistiklerindeki veriler, bu durumu daha net göstermektedir. Buto'da yapılan kazılarda görüldüğü üzere bu bölgede amphora üretiminin yapıldığına dair izler yoktur. Bu nedenle, Mısır üretimi taklit amphoraların Mısır'daki diğer bölgelerden ithal edildiği düşünülmektedir.

6.1. Suriye Tipi Torpido Amphoraları

Fenikeliler'in antik dönem deniz ticaretinde oldukça etkili oldukları bilinmektedir³⁰². Özellikle Doğu Akdeniz'de farklı merkezlerle ticari ilişkiler içinde olmuşlar ve ticaretini yaptıkları ürünleri amphoraları ile taşımışlardır. Kendi üretimleri olan sepet kulplu amphoralar bunlardandır³⁰³. Sepet kulplu amphoralar ilk kez M.Ö. 8. yüzyılda kullanılmaya başlamış; ilk aşamalarda kara taşamacılığında kullanılmıştır. Daha sonraki dönemlerde formları Grek amphoralarından etkilenerek değişime uğramıştır.

Sepet kulplu amphoraların çokça kullanıldığı yerlerden biri Mısır'dır. Mısır'da M.Ö. 4. yüzyılda taklitleri yapılmaya başlanmıştır. Mısır üretimi sepet kulplu taklit amphoralar iki alt gruba ayrılmıştır. İlk grup Suriye Fenike sepet kulplu amphoralarıdır ve M.Ö. 4. yüzyıl ile M.Ö. 3. yüzyıl arasına tarihlenmiştir. Form olarak yuvarlatılmış, dışa çekik ağız profiline sahiptir. Gövdesi torba biçimlidir. Omuz üzerinde küçük yuvarlak kulpları bulunmaktadır. Gövde dibe doğru üçgenleşen bir yapıdadır. İkinci grup Kartaca formu amphoralarıdır. Bu amphoralar M.Ö. 5. yüzyılın sonlarından M.Ö. 2. yüzyılın ortalarına aittir. Ağız formu köşeli olup içe doğru üçgen yapmaktadır; omuzdan gövdeye geçiş keskindir. İlk tipteki gibi kulak formu küçük yuvarlak kulplar vardır. Gövde dibe doğru daralır³⁰⁴ (Lev. XXIX: Fig.57).

Kil genellikle sarımsı kırmızı renkte; taşçık, kalker ve mikalıdır. Bu amphoraların içindeki kalker miktarının, Nil kenarında üretilen seramiklerin yapısı ile uyuşması, Mısır üretimi olduğunu kanıtlayan verilerden biridir.

³⁰¹ Şenol, 2011, 4.

³⁰² Herodotos, II, 49.

³⁰³ Şenol, 2009, 14.

³⁰⁴ Marangou-Marchand, 1994, 46; Defernez-Marchand, 2006, 77.

Tell El-Herr kentinde 1997 yılında C. Defernez tarafından yapılan kazılarda Torpido tipi Mısır taklit üretimi amphoralar ele geçmiştir. C. Defernez, S. Marchand tarafından tipolojik olarak alt tiplere ayrılmış ve kontekstiyle tarihlenmiştir³⁰⁵. D. Dixneuf, Mısır'ın farklı kazılarında ele geçen Torpido tipi Mısır taklit üretimi amphoralarını 2007 yılında yayınlamıştır³⁰⁶. Tezimizdeki Torpido tipi Mısır üretimi taklit amphoralar, C. Defernez, S. Marchand ve D. Dixneuf'un yayınlarındaki benzerleri ile karşılaştırılmıştır.

Env. BO.P5.US.506.86, Env. BO.P5.US.519.15, Env. BO.P5.US.539.69 ve Env. BO.P5.US.900.78 (Kat. No. 50, 51,52,53) torpido tipi ağız parçasıdır. Ucu yuvarlatılmış ağız kenarları Torpido tipi altında değerlendirilmiştir. Kili Mısır kili ile benzer. Kili kalkerli, taşçıklı, mikalı ve bitkisel katkı; rengi sarımsı kırmızıdır. Ağızdan gövdeye doğru konik bir şekilde genişleme vardır. Benzer özellik gösteren örnekler M.Ö. 4. yüzyıl sonu M.Ö. 3. yüzyıl başına tarihlendirilmektedir³⁰⁷.

6.2. Khios Amphoraları

Buto'da ele geçen taklit amphoralar grubuna ait diğer bir form, Khios taklidi olarak değerlendirilmiştir. Bilindiği üzere Khios şarabı elit kesime hitap etmektedir. Bu amphoraların orjinlerinin Buto'ya ithal edilmiş olması, Buto'dayaşayan elit kesimi gösteren bir işarettir. Orijinal Khios amphoralarının ithalatından sonra, yerel taklitlerinin üretildiği bilinmektedir. Form olarak Khios'a benzeyen bu taklit üretimlerin, kil yapısıyla Mısır üretimi oldukları anlaşılmaktadır.

Env. BO.P9.US.900.82 (Kat.No.54) Khios tipi (taklit) ağız parçasıdır. Form açısından Khios üretimi amphoraları andırsa da kili sayesinde Mısır üretimi olduğunu tespit etmek mümkün olmuştur. Taklit edilen bu form Khios'un 4-B Tipi'dir. Kili kalker, az mika ve bitkisel katkı; rengi kırmızımsı sarıdır. Amphora astarlanmıştır. Astar rengide penbems beyazdır. Khios 4-B formunun üretimi, daha önce de belirtildiği üzere M.Ö.450-400 arasına tarihlenmiştir. Taklidin üretimi ise daha sonraki bir döneme ait olmalıdır³⁰⁸.

³⁰⁵ Defernez-Marchand, 2006, 66.

³⁰⁶ Dixneuf, 2011, 70.

³⁰⁷ Marangou-Marchand, 1994, 46, fig. 78-79-80; Dixneuf, 2011, 281, fig. 50.34.

³⁰⁸ Marangou – Marchand, 2007, 49, fig. 118.

Env. BO. P5. US. 900.83 (Kat. No.55) Khios tipi (taklit) ağız parçasıdır. Taklit edilen bu form Khios'ın 4-A Tipi'dir. Kili Mısır kili ile benzerlik gösterir. Kili kalker ve taşçıklı rengi kırmızımsı sarıdır. Form olarak Khios tipinde olsa da, kil özellikleri göz önünde bulundurulduğunda Mısır üretimi olduğu anlaşılmaktadır. M.Ö. 550-450 yılları arasına tarihlendirilen bu formun taklidinin daha sonraki bir tarihe ait olması³⁰⁹.

6.3. Rhodos Amphoraları

Env. BO.P5.US.5038.06 (Kat.No.56) Rhodos tipi (taklit) kaide parçasıdır. Kili Mısır kili ile benzerlik gösterir. Kili kalker ve taşçıklı rengi kırmızımsı sarıdır. Form olarak Rhodos tipinde olsa da, kil özellikleri göz önünde bulundurulduğunda Mısır üretimi olduğu anlaşılmaktadır. M.Ö. 2. yüzyılın ortalarına tarihlendirilmiştir³¹⁰.

6.4. Kaideler

Buto'da Mısır üretimi olan ancak ait oldukları formların net belirlenemediği kaideler bulunmuştur. Ağırlıklı Rhodos ve Knidos tiplerine benzemektedirler.

Env. BO.P5.US.5316.34 (Kat.No.57) bir kaide parçasıdır. Mısır üretimi olan ancak Mısır'a özgü bir forma sahip olmayan bu kaide taklit üretimdir. Hafif dışa taşkın, altı az oyuk kısa kaideli bir formu vardır. Tip olarak Rhodos veya Knidos tipi olabilir. Kili kalkerli, taşçıklı; rengi kırmızımsı sarıdır. M.Ö. 3. yüzyıla ait olması³¹¹.

Env. BO.P5.US.519.14 (Kat.No.58) bir kaide parçasıdır. Kili Mısır ile uyumlu olduğu için Mısır üretimi olduğu bilinmektedir. Form olarak Thasos veya Mende formlarına yakındır. Kili kalker, taşçıklı; rengi kırmızımsı sarıdır. Astar soluk kahverengidir. Kaide hafif iç bükey şekilde hafif çıkıntı yapar; tabanı hafif oyuktur. M.Ö. 3. yüzyıla ait olması³¹².

³⁰⁹ Şenol, 2007, 125, fig. 26.

³¹⁰ Empereur, Picon, 1987, 77. fig. 4; Şenol, 2010, 167, fig. 1; Dixneuf, 2011, 212, fig.

3.b.

³¹¹ Marangou-Marchand, 2007, 48, fig. 113. Ballet, vd. 2012, 317, pl.79.720

³¹² Monachov, 2003, 252, fig. 6.

Env. BO.P5.US.5271.113 (Kat.No.59) bir kaide parçasıdır. Kili Mısır kili ile uyumludur. Kili kalkerli ve taşçıklı; rengi kırmızımsı sarıdır. Form olarak Rhodos veya Knidos tipindedir. Kaide hafif dışarı doğru yuvarlak çıkıntı yapar. İçi oyuktur. M.Ö. 3. yüzyıla ait olmalıdır³¹³.

Env. BO.P5.US.5316.33 (Kat.No.60) bir kaide parçasıdır. Kili Mısır kili ile uyumludur. Form olarak Rhodos ya da Knidos tipine benzemektedir. Kili kalker, taşçık ve az mikalı; rengi kırmızımsı sarıdır. Topaç kaide hafif dışarı doğru çıkıntı yapar. Altı hafif oyuktur. M.Ö. 3. yüzyıla ait olmalıdır³¹⁴.

³¹³ Marangou, Marchand, 2007, 48, fig.114; Lawall, 2009, 284, fig. 72.8.

³¹⁴ A.g.e., 48, fig. 113.

7. BUTO'DA ELE GEÇEN KÖKENİ BELİRLENEMEYEN HELLENİSTİK AMPHORALAR

Mantar Ağızlı amphoraların üretim yeri ve kronolojisi hakkındaki tartışmalar sürmektedir. Genelde M.Ö. 4. yüzyılın ikinci yarısına tarihlenen bu amphoraların üretimi Ege kıyılarından Batı Akdeniz'e doğru yayılmıştır. Whitbread Ege kıyılarında yaptığı analizlerle bu tarihlenmeyi yapmıştır³¹⁵.

Yayılm alanın genişliği sayesinde bugün bilinen Hellenistik tipin öncüsü konumunda olmuştur. Kyrene Batığı kargosunda bulunan M.Ö. 6. yüzyıla tarihlenen Proto-Rhodos amphoraları, yayınlarda "mantar ağızlı amphoralar" olarak geçmektedir³¹⁶. Greko-İtalik terimi altında toplanmış amphoralar için esin kaynağı olmuştur. Knidos, Kos, Samos, Thasos, Khios gibi önemli üretim merkezlerinde yapılan kazılarda çok sayıda mantar ağızlı amphora ele geçmiştir. Kaulonia'daki kazılarda Kuzey Ege kökenli olduğu düşünülen ağızlı mantar ağızlı amphoralar bulunmuştur³¹⁷.

Env. BO. P5. US. 519.12 ve Env. BO. P5. US. 519.11 (Kat. No. 61 ve 62 mantar ağızlı parçalardır. Kil olarak Güney Ege kiline benzemektedir. Kilin içerisi mikalı ve kalkerli; rengi kırmızımsı sarıdır. Bu örneklerde üçgen formlu mantar ağız aşağıya doğru inmeye başlamıştır. Tarih olarak M.Ö. 4. yüzyılsonu M.Ö. 3. yüzyılın başı ait olmalıdır³¹⁸.

Env. No BO. P5. US. 5271.104 (Kat. No.63) mantar ağız parçasıdır. Üçgen ağız kenarı açıktır. Kilin içerisi mikalı ve kalkerli; rengi kırmızımsı sarıdır. Ağızın alt kısmında hafif bir bombelenme vardır. M.Ö. 4. yüzyıla ait olmalıdır³¹⁹.

Buto'nun P5 Sektörü'nde ele geçen amphoralardan bazılarının kökeni belirsizdir. Bu amphoralar form olarak bazı üretim noktalarını işaret etseler de, kil yapıları ve renkleri başka yerlerde üretildiklerini göstermektedir.

Env. BO. P5. US. 5271. 124 (Kat. No.64) bir kaidedir. Tip olarak Rhodos tipine benzesede kili Rhodos ile uyumlu değildir. Kili kalker, kuvars ve taşçıklı;

³¹⁵ Grace, 1971, 119-120. Samos Adası'nda yaptığı çalışmalarda M.Ö. 6. yüzyıla tarihlendiği ve yerel üretim olduklarını düşündüğü mantar ağızlı amphoraları yayınlamıştır.

³¹⁶Şenol, 2003, 17.

³¹⁷Tréziny, 1989, 92.

³¹⁸Monachov, 1995, 73, fig. 5; Marangou-Marchand, 2007, 40, fig. 16.

³¹⁹Tréziny, 1989, 106, fig. 531; Jhonston, 2012, 18, fig. 60.

rengi açık kırmızıdır. Bu parça topaç formlu kaidedir. Yana doğru hafif çıkıntıları vardır. M.Ö. 3. yüzyıla ait olmalıdır.

Env. BO. P5. US. 1175. 11 (Kat. No.65) mantar ağız parçasıdır. Kökeni tespit edilememiştir. Kili kalkerli ve taşçıklı; rengi kırmızımsı sarıdır. Form olarak açık mantar ağız formundadır. M.Ö. 4.-M.Ö. 3. yüzyıllara ait olmalıdır.

Env. BO. P5. US. 5271. 109 (Kat. No.66) bir kaidedir. Form olarak Thasos'a benzer ancak kil rengi ve yapısı Thasos'da bilinen kilerden farklıdır. Bu yüzden kökeni belli değildir. Kili kalkerli, kuvarslı ve taşçıklı; rengi kırmızımsı sarıdır. M.Ö. 4 yüzyılın sonu-M.Ö. 3. yüzyılın başı arasına tarihlendirilmiştir.

Env. BO. P5. US. 5271. 116 (Kat. No.67) bir kaidedir. Tip Rhodos'a benzesede kil yapısı ve kil rengi Rhodos ile uyuşmamaktadır. Kili kalkerli ve taşçıklı; rengi sarımsı kırmızıdır. Bu parça astarlanmıştır. Astar rengi penbemsı beyazdır. Form olarak içi oyuk topaç kaidedir. M.Ö. 3. yüzyıla ait olmalıdır.

Env. BO. P5. US. 5271.122 (Kat. No. 68) bir kaidedir. Form olarak Rhodos'a benzese de kil yapısı ve kil rengi Rhodos'tan farklıdır. Kırmızımsı kil yapısı Rhodos'tan ziyade Knidos'a benzemektedir. Ancak katkı maddeleri Knidos'uda karşılamamaktadır. Kili kalkerli, taşçıklı ve mikalı; rengi açık kırmızıdır. Form olarak topaç şeklinde içi doludur. Yanlarda belli belirsiz bir çıkıntı vardır. M.Ö. 3. yüzyıla ait olmalıdır.

Env. BO. P5. US. 542. 48 (Kat. No.69) ağız parçasıdır. Form olarak Khios amphoralarına benzesede kil yapısı ve kil rengi olarak Khios'tan farklılık gösterir. Kili taşçıklı, kalkerli ve mikalı; rengi sarımsı kırmızıdır. Form olarak ağız yapısı yuvarlatılmış ve dışı çekiktir. Boyunda hafif şişkinlik vardır. M.Ö. 4-M.Ö. 3. yüzyıla ait olmalıdır.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Bu çalışmada Kom A'da yer alan P5 Sektörü'nün amphoraları değerlendirilmiştir. Çalışmanın amacı, burada ele geçen amphoraları tanımlanmasının yanı sıra, Buto'daki seramik üretiminin var olup olmadığı, ticari ve ekonomik durumu ile ilgili bazı önerilerde bulunmaktır.

Buto kazılarının başındaki isim olan P. Ballet'inde üzerinde çalıştığı "Buto'nun Ptolemaios Dönemi ve sonraki dönemlerdeki işlevi nedir?" sorusu, tartışmalı noktalardan biridir³²⁰. Çünkü bu yerleşimin Firavunlar Dönemi'nde kutsal bir alan olduğu bilinmektedir. Ancak Firavunlar Dönemi Geç Hanedanlık-Erken Ptolemaioslar Dönem'nde, Buto'nun bir yerleşim alanına dönüştüğü belirlenmiştir.

Buto'da Ptolemaioslar Dönemi'ne tarihlenen fırın yapıları tespit edilmiş³²¹ ve bu durum Buto'nun Nil Deltası'nda ticari açıdan farklı bir role büründüğü göstermiştir. Buto'daki kazılarda ele geçen ve yüzeyde yığınlar halinde görülebilen çok sayıda seramik ile karşılaşmıştır. Bu seramiklerin içinde çok sayıda amphora parçaların araştırılmıştır. Ancak Buto amphora üretimi yapmadığı halde, çok miktarda amphoranın bulunması düşündürücüdür. Bir diğer soru ise Buto'da kimlerin yaşadığı ve statülerinin ne olduğudur. Bu soruların cevapları, Buto'nun Mısır ekonomisine olan katkısını ve Nil Deltası'nda yürütülen ticari (amphora ticareti) organizasyondaki rolünü anlamamızı sağlayacaktır.

Tezimizin tartışma konusu olan bu soruların cevaplarını yalnız P5 Sektörü'nde ele geçen amphoralar ile vermek yetersizdir. Bu nedenle, tezimizdeki istatistikler (Lev. XXX: Fig.58) ile daha önceden Buto'da yapılmış amphora çalışmalarının istatistikleri karşılaştırılmış ve iki istatistik arasında büyük oradan benzerlik görülmüştür. Buto'nun ekonomik işlevini sadece amphora parçalarından belirlemek zordur. Ancak neler olduğu ile ilgili fikir vermesi için amphoralar önemlidir. Çünkü amphoraların içinde bulunduğu ticari organizasyonlar göz önünde bulundurularak yerleşimlerin statüsü hakkında bilgi edinilebilir. Ayrıca

³²⁰ Ballet-Lecuyot-Marouard-Pithon-Redon, 2011, 78.

³²¹ Charlesworth, 1968, 27.

amphoraların kaliteleri ve fiyatları burada yaşayan insanlar hakkında bazı varsayımlarda bulunulmasını sağlayabilir³²².

İlk aşamada Mısır'da (özellikle ekonomi alanında) Ptolemaioslar Dönemi'nde yaşananlar Buto yerleşimini daha iyi anlamamızı sağlayabilir. Ptolemaioslar'dan önce Mısır diğer bölgelerle ticaret yapmaktadır. Ancak bu ticaret geleneksel, yavaş ve daha çok jeopolitik olarak yakın olan devletlerle olmuştur³²³.

Ptolemaioslar Dönemi ile birlikte ticarete bu radikal değişimler yaşanmıştır³²⁴. Mısır'ın iç ve dış ticaretteki tutumu şeklinde ikiye ayrılabilir. Mısır için, ticarete yaşanan en temel değişim eski merkezlerin terk edilmesi olmuştur. Ptolemaioslar, dikkatlerini Aleksandria'ya vermiş, Memphis ve Thebes gibi başkentler önemini yitirmiştir İlk bakıldığında bir hata olarak yorumlanabilir³²⁵. Çünkü Mısır binlerce yıldır tahıl üretimi ile ön plana çıkan bir devlettir³²⁶. Eski merkezler Nil kenarında kurulmuş ve Nil aracılığı ile ürünler farklı yerlere ithal etmiştir. Ancak Nil, Mısır için bir tercih değil tercihsizliktir. Ptolemaioslar'ın (özellikle I. Soter) Mısır içindeki diğer faaliyeti Nil'e olan bağımlılığı azaltmak olmuştur. Bunu da su yolu ağını kanallar aracılığı ile genişleterek yapmıştır³²⁷. Su yolları için diğer bir alternatif Aleksandria yakınlarındaki Mariotis Gölü'dür. Akdeniz'de Mariotis'e kanallar açılmış, göl kenarında kurulan atölyelerde üretilen seramikler ihraç edilebilmiş ya da gelen mallar kanallar aracılığı ile Mariotis'e ve oradaniçerilere gönderilebilmiştir³²⁸. Bu değişimin etkilediği yerleşimlerden biri de Buto'dur.

Akdeniz'e, Nil'e ve Mariotis Gölü'ne olan yakınlığı Buto'ya amphoraların nereden geldiği sorusuna yanıt olabilir. Buto'da Mısır'a özgü amphora tipleri ele geçmiş olması, Buto'nun yalnız dışardan değil fakat aynı zamanda kendi iç bölgelerinden de amphora ithal ettiğini göstermektedir. Amphoraların killeri Mariotis Gölü kenarındaki atölyelerde üretilen amphoraların kili ile benzerlik

³²² Şenol, 2005, 126.

³²³ Rostovtzeff, 1941, 322.

³²⁴ Bagnall, 1976, 3.

³²⁵ Shaw, 2002, 405.

³²⁶ James, 2005, 62.

³²⁷ Thompson, 1988, 107.

³²⁸ Empereur, 1986, 20.

göstermesi³²⁹, bu atölyelerde üretilen amphoraların Buto'ya getirilmiş olduğunu düşündürmektedir. Üretimi yapılan ana form olan AE 1, 2, 3, 4 amphoraları Buto'da çok sayıda ele geçmiştir³³⁰ (Lev.XXX: Fig.59). Varsayımlarımızdan biri, AE tipinin dışarıya ihracatından önce, Buto'ya getirilip kontrol edildiğidir. Kontrolün devlet tarafından yapıldığı öne sürülebilir. Çünkü Ptolemaioslar'ın hasas davrandıkları en önemli noktalardan biri vergiler olmuştur³³¹. Buto gibi önemli jeopolitik yeri olan yerleşime, vergi kontrollerinden sorumlu kişiler yerleştirilmiş olabilir. Kontrol görevlileri, Mısır'daki amphora üreticilerinin dışarıya ne kadar amphora sattığını tespit edip, ana limanlara gitmeden önce vergi miktarını belirlemesi görevini üstlenmiş olabilirler. Böylece, devletin, ihracat hacmini bilmesi ve bu ihracattan vergi alınabilmesini sağlanmış olabilir. Bu durum Buto'nun bir kontrol noktası olduğu görüşünü desteklemektedir.

Buto'nun iç üretim için kontrol noktası olmasına karşıt bir görüşte getirilebilir. II. Ptolemaios, Kaunoslu Zenon'u devletin maliye kayıtlarını yazması için görevlendirmiştir. Bu kayıtlar papürüslere yazılmıştır. Bu kayıtlarda Mısır'a giren ürünlerin fiyatları, miktarı ve vergileri yazılmıştır ve bu kayıtlara "Zenon Arşivi" denilmiştir. Zenon Arşivleri'nde Buto'dan söz edilmemektedir. Bu durumda da "Buto gerçekten kontrol noktası ise neden bu detaylı kayıtların hiçbir yerinde bahsedilmedi?" sorusunu akıllara getirmektedir. Ayrıca Buto'da yapılan kazılarda böyle bir kontrolün yapıldığına dair bir yazıt veya herhangi bir iz bulunamamıştır. Bu durum ise Buto için başka bir öneriyi akıllara getirmektedir. "Buto sanıldığı gibi bir kontrol noktasından daha çok bir dağıtım noktası olabilir mi?". Dağıtım noktalarında kontroller yapılmış olabilir. Ancak ilk görüşteki devlet kontrolü kadar resmi olmamış olabilir. Bu durum Buto'nun kayıtlarda gözükmemesini açıklayabilir.

Her iki görüşün ortak noktası Buto'nun amphoralar için bir toplanma merkezi olduğudur. Çünkü amphoraların oranı düşünüldüğünde, Buto ve çevresinde yaşayan insanların tüketim kapasitesinden çok daha fazla olduğu hesaplanmıştır. Buto'nun jeopolitik konumu da amphoraların toplanma merkezi olması için ideal bir noktadır. Buto'nun, Mariotis'de üretim alanlarına, Aleksandria'ya ve Nil'e olan yakınlığı, amphoraların transferleri açısından kolaylık sağlamıştır.

³²⁹ Dixneuf, 2011, 70.

³³⁰ Pichot-Şenol, 2014, 239.

³³¹ Bagnal-Derow, 1981, 195.

Buto'daki ikinci durum ithal amphoraların çok miktarda ele geçmesidir³³² (Lev. XXXI: Fig.60). Özellikle çalışmamızdaki istatistiklerin gösterdiği üzere Buto'da başta Rhodos ve Knidos üretimi olmak üzere 12 farklı tipte ithal amphora bulunmaktadır. Amphoraların sayısı, Buto'da yaşayan insanların tüketebileceğinden çok daha fazladır. Bu durum daha önce iç üretim için söz ettiğimiz durumları akla getirmektedir. Buto'ya gelen amphoralar, Ptolemaioslar Dönemi'nde Kuzey Afrika'nın en önemli limanlarından olan Aleksandria'daki limana gönderilmiş olabilir. Bu ise "Buto ithal amphoralar için bir kontrol ve vergilendirme noktası olabilir mi?" sorusunu akıllara getirmektedir. Mısır'a ithal edilen ve Nil aracılığı ile iç bölgelere dağıtılacak olan ithal amphoraların, devlet tarafından vergilendirme işlemi ve kontrolü Buto'da yapılmış olabilir.

Ancak bu görüş ile çelişen durumlar bulunmaktadır. İlki yerel amphoralar gibi ithal amphoralarda Ptolemaioslar'ın devlet arşivlerinde yer almamaktadır. Ayrıca Aleksandria'da gerçekleştirilen kazılarda binlerce amphora mühürü ile karşılaşılmıştır³³³. Buto'da ise bulunan amphora mühürü sayısı Aleksandria'da yapılan kurtarma kazılarında ele geçen mühürlere oranla oldukça düşüktür. Amphora mühürlemenin ana nedenlerinden birinin kontrol olduğu düşünülürse Buto'nun kontrol noktası olma ihtimali zayıflamıştır. Mısır üretimi için yapılan görüş ithal amphoralar içinde yapılabilir. Buna göre Buto'nun ithal amphoralar için sadece bir dağıtım noktası olabileceği görüşü ağırlık kazanır. Bu durum Buto'nun kayıtlara girmemesini açıklayabilir. Aleksandria limanlarında kontrolleri yapılan amphoralar Buto'ya gönderiliyor ve Buto'ya gelen ithal amphoralar buradan farklı yerlere transfer ediliyor olabilir.

Buto'nun işlevini anlayabilmek için önemli sorulardan biride "Buto'da kimler yaşıyordu?" sorusudur. Buto'da ele geçen amphoralar incelendiğinde Rhodos ve Knidos'tan sonra sayı olarak Khios'un geldiği görülmektedir. Khios şarabı antik dönemin en pahalı şarapları arasındadır ve elit kesime hitap etmektedir. Amphoraların dışında Buto'daki mimari, burada elit bir kesimin yaşadığını göstermektedir. Asıl soru bu elit kesimin devlet görevlileri mi tüccarlar mı yoksa ikisininde beraber yaşadığı bir grup mu olduğu sorusudur. Çünkü devlet görevlileri burada yaşıyor ise Buto'da öne sürülen kontrolü yapıyor olabilirler ya da dağıtım işlerini denetlemek için görevlendirilmiş olabilirler. Ancak elimizde

³³² Pichot-Şenol, 2014, 239.

³³³ Cankardeşler-Şenol, 2007, 33-40.

yaşayanlara ait bilgiler yoktur. Fakat Roma İmparatorluk Döneminde Buto'nun tamamen endüstriyel bir alana döndüğü ve bazı evlerin yıkıldığı belirlenmiştir. Bu durum, Roma'nın Buto'daki sistemi değiştirmek istediği şeklinde yorumlanabilir. Buto'daki değişiklik, Buto'ya özel olmayabilir çünkü Roma İmparatorluk Dönemi'nde Buto gibi yerleşimleri tekelleştirmek için, bazı alanları tamamen endüstriyel alanlara çevirmiştir.³³⁴. Değişiklik sonrası Buto'da yaşayan elit kesim burayı terk etmiş ya da terk ettirilmiştir.

Buto'da neden amphora üretilmediği ile ilgili bazı öneriler sunulabilir. Buto'da seramik üretiminin yapıldığı bilinmektedir. Ancak amphora üretimi yapılmamıştır. Bunun ile ilgili ilk öneri bu alanda şarap üretiminin olamaması olabilir. Bu yüzden amphora üretmeye gerek duymamış olabilirler. Diğer görüş deltadaki kaliteli kil yataklarından birinin Buto'da olması nedeniyle,³³⁵, bu kili amphora üretmek için harcamak istememiş olduklarıdır. Zaten amphoraların transfer noktası olduğu için ellerinde çok sayıda amphora bulunmaktadır. Bu yüzden amphora üretmeye ihtiyaç duymamış olabilirler.

Buto'nun Ptolemaioslar Dönemindeki fonksiyonunu sadece amphoralar üzerinden anlamlandırmaya çalışmak tek başına yeterli olmayabilir. Ancak bu veriler göz önüne alındığında, Buto'nun Aleksandria'nın hinterlandı olduğu düşünülebilir. Ticari bir organizasyonun içindedir. Özellikle amphora ve içindekilerin sevkiyatı ile ilgili önemli bir rolü olduğu söylenebilir. Fakat bu rolün kontrol noktası olduğunu söylemek şuan için iddialı olacaktır. Yeni veriler ışığında Buto'nun Ptolemaioslar dönemi ekonomisindeki rolü daha net ortaya çıkacaktır.

³³⁴ Bagnal-Derow, 1981, 195.

³³⁵ Charlesworth, 1969, 19. Bu kalite kil yatağından amphoralardan daha pahalı olabilecek taklit ürünlerde (sigilatalar gibi) yapılmıştır.

KAYNAKLAR

- Abd el-Rafa Fadl, M., Lecuyot, G. ve Redon, B. (2012). Les Bains Egyptiens. Bouto et ses complexes balnéaires, *Archéologia*, 503, 22-27.
- AJA *American Journal Archeology*
- Alkaç, E. (2015). *Chios'da Mühürlü Amphora Üretimi ve Mühürleme Sistemleri*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Alpözen, T. O. (1975). "Bodrum Müzesi Ticari Amphoraları", *Türk Arkeoloji Dergisi*, 22, 5-32.
- Alpözen, T., O., Özdaş, H. Berkaya, (1995). "Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi Ticari Amphoraları", Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi Yayınları.
- Aston A. D. (2007). "Amphorae, Storage Jars and Kegs from Elephantine a Brief Survey of Vessels from the Eighth-seventh Centuries BC to the Seventh-Eighth Centuries A.D.", *Cahier de la Ceramique Égyptienne* 8, 419-445.
- Aston, D. (2004). "Amphorae in New Kingdom Egypt. Ägypten und Levante / Egypt and the Levant", *Hesperia* 14, 175-213.
- Bagnal, R. (1976). *The Administration of the Ptolemaic Possessions Outside Egypt*, New York: Brill.
- Bagnall, R. S., Derow, P. (1981). "The Hellenistic Period Historical Sources in Translation" Oxford: Blackwell.
- Ballet, P., (2011). "Et la Bouto tardive?", *BIFAO* 111, 75-100.
- Ballet, P., Béguin, F., Lecuyot, G. ve Schmitt, A. (2006). "De Nouvelles Technologies Céramiques à Bouto?", *L'apport de l'Égypte à l'histoire des Techniques. Méthodes, Chronologie et Comparaisons*, IFAO, Cairo, 15-30.
- Ballet, P., et al. (2009). Les Ateliers de Potiers et les Secteurs Nord et Nord-est du Kôm A (2003-2005), U. Hartung et al., "Tell el-Fara'in-Buto, 9. Vorbericht", *MDAIK*. 63, 125-151.

- Ballet, P., et. al. (2003). Recherches Sur les Ateliers de Potiers de Buto, aux Epoques Hellénistique et Romaine (Secteurs P1 et P2). Campagnes 2001 et 2002, in U. Hartung et al., Tell el-Fara'in – Buto. 8. Vorbericht. *MDAIK*. 59, 233-250.
- Ballet, P., et. al. (2009-2011). “Les Ateliers et la Ville de la Fin de la Basse Époque à l'Antiquité Tardive”, U. Hartung et al, Tell el-Fara'in- Buto. 10. Vorbericht. *MDAIK* 65, 133-158.
- Ballet, P., et. al. (2007). Recherches Sur les Ateliers Hellénistiques et Romains de Buto. J-C. Goyon ve C Cardin (Ed.), *Actes du Neuvième Congrès International des Egyptologues, Grenoble* 133-143.
- Bavay, L. (2004). “*Deir al-Médina*, Bulletin de Liason du Groupe International d'Etude de la Céramique Egyptienne XXI”, Cairo, 69-73.
- Bean, G. E., Cook, J. M. (1952). “The Cnidia”, *BSA*,. 47, 171-212.
- Bean, G. E., Cook, J. M. (1957). “The Carian Coast III”, *BSA*, 52, 86-87.
- Beestman, C. ve Kruyshaar, C. (2011). “Hellenistic Transport Amphorae from the Southeast Gate Complex at New Halos, Thessaly”, *Z' Episthmonikh Sunanthsh gia thn Ellenustokh Kerameikh, 4-6 Aprilou 2005*, Athens, 299-311.
- BIFAO *Bulletin de l'Institut Français d'Archéologie Oriental*.
- Bierbrier, M. L. (2008). “*Historical dictionary of Ancient Egypt*”, London: The Scarecrow Press.
- Blondé, F. (1986). “Intervention au Cours du Colloque: Matériel Amphoriques Récemment Trouve Dans un Puit à Thasos”, *Bulletin de Correspondance Hellénique*. 13, 277-278.
- Bon, A. M., Bon, A. (1957). “Les Timbres Amphoriques de Thasos”, *Études Thasiennes IV*. Paris, 84-381.
- Bourriau, J., French P. (2007). “Imported Amphorae from Buto Dating from c. 750 BC to the Early 6th century A.D.”. *CCE*, 8, 115-134.
- Brashinsky, I. B. (1976). “*Grecheskiy Keram - Icheskiy Ampoty na Nizhnem Donu v V-III vv. do. n.e*”. Leningrad.

- Calvet, Y. (1986-a). “Les Amphores Cypriotes et Leur Diffusion en Méditerranée Orientale”, *BCH*, 13, 505-514.
- Calvet, Y. (1986-b). “Rhodian Stamped Amphora Handle from Mleiha”, *Archaeological Surveys and Excavations in the Saharjeck Emirate*, Lyon, 75-77.
- Cankardeş Şenol, G. (2000). “*Aleksandria (Mısır) Kurtarma Kazılarında Ele Geçen Hellenistik Dönem Amphora Mühürleri*”, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Cankardeş-Şenol, G. (2007). “Stamped Amphora Handles Found in the Rescue Excavations of CeAlex in Aleksandria”, *Cahiers de la Céramique Egyptienne*. 8, 33-56.
- CCE *Cahiers de la Céramique Egyptienne*.
- CEDAC *Cente d'Etudes et de documentation Archéologique de la conservation de Carthage*.
- Cerda, D. (1987). “*Las Anforas de la Nave de el Sec, El Barco de el Sec (Calvià, Mallorca) Estudio de los Materiales*”, (ed.) Arribas, A., Trias M. G., Cerda, D., Mallorca, 402-499.
- Charlesworth, D. (1967). “The Industrial Area”, in Seton-Williams. *JEA*. 53, 149-155.
- Charlesworth, D. (1969). “Tell el-Farain: the Industrial Site”, 1968. *JEA*. 55, 23-30.
- Charlesworth, D. (1970). “The Tell el-Farain Expedition, 1969”. *JEA*. 56, 19-28.
- DAM *Documents Archeologiques Méridionale*.
- Defernez, C. Marchand S. (2006), ‘Imitations Egyptiennes de Conteneurs d'origine Egéenne et Levantine (VIe s. - IIe s. av. J.-C.)’, M. Bernard, D. Meeks and M. Wissa (ed.), *L'apport de l'Égypte à l'histoire des Techniques. Méthodes, Chronologie et Comparaisons* (Le Caire: Institut Français d'Archéologie Orientale), 63-99.
- Desbat, A. ve Picon, M.(1988), “Les Importations d'amphores de Méditerranée Orientale à Lyon (Fin de Ier Siècle Avant J.-C. et I er Siècle Après)”, *BCH*,13, 637-648.

- Dixneuf, D. (2011). “*Amphores Egyptiennes: Production, Typologie, Contenu et Diffusion (IIIe Siècle av. J.-C. - IXe Siècle apr. J.-C.)*”, Aleksandria: Centre d'études Alexandrines.
- Dixneuf, D. (2015). “From the Nile to the Mediterranean: The Trade in Egyptian Wine During Late Antiquity and the Beginning of the Arab Period”. (Ed.) A. Diler, A.K. Şenol, Ü. Aydınoğlu, *Olive Oil and Wine Production in Eastern Mediterranean during Antiquity, Int. Symposium Proceedings, 17-19 November 2011*, 221-232, İzmir.
- Dixneuf, D. ve Lecuyot, G.(2003), “Note Préliminaire sur les Amphores Découvertes par la Mission Recherches sur les Ateliers Hellénistiques et Romains de Bouto, (2002-2003)”, *CCE*. 8, 135-141.
- Doğer, E. (1988). *Klazomenai Kazısındaki Arkaik Dönem Ticarî Amphoraları*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Doğer, E. (1990). “Klazomenai'de Antik Kaynaklara Dayalı Tarımsal İhraç Ürünleri ve Ticari Amphora Üretimleri Üzerine Gözlemler”, *X. TTK*, Ankara, 701-710.
- Doğer, E. (1991). “*Antik Çağda Amphoralar*”, İzmir: Sergi Yayınevi.
- Doğer, E., Numan T. ve Gezgin, İ. (1994). “Hisarönü Çubucak Kazıları Ön Rapor”, *Ege Arkeoloji Dergisi*, 2, 185-193.
- Doğer, E., Şenol A. K. (1996). “Rhodos Peraiası'nda İki Yeni Amphora Atölyesi”, *Ege Arkeoloji Dergisi*, 4, 59-73.
- Doğer, E., Şenol A. K. (2006). “Les Marques Sur Amphores Commerciales Clazoméniennes”, B. Avunç, A. Erkanal, E. Özgen, S. Günel ve T. Ökse (Ed.), *Hayat Erkanal'a Armağan Kültürlerin Yansıması*, , Homer Kitabevi, İstanbul, 257-264.
- Dupont, P. (1986), “Naturwissenschaftliche Bestimmung der archaischen Keramik Milets” Internationales Kolloquium, Frankfurt-am-Main, *IstMitt, suppl. 31*, 57-71.
- Dupont, P. (1998), “Archaic East Greek Trade Amphoras”, *East Greek Pottery*, Psychology Press, 1998, 142-226.

Dupont, P., Thomas, A. (2006). "Naukratis: Les Importations Grecques Orientales Archaïques. Classification et Détermination d'origine en Laboratoire.", Villing A., Schlotzhauer, (ed)., *Naukratis: Greek Diversity in Egypt. Studies on East Greek Pottery and Exchange in the Eastern Mediterranean*, London, 77–84.

Ea Egypt Archeologia

Eck W.(2003). "Deborah Lucas Schneider", *The Age of August*, Oxford: Blackwell Publishing.

Edgar, C. C. (1925). "Catalogue Général des Antiquités Egyptiennes du Musée du Caire", *Zenon Papyri*, Vol. I. Cairo.

Edgar, C. C. (1928). "Catalogue Général des Antiquités Egyptiennes du Musée du Caire", *Zenon Papyri*, Vol. III. Cairo.

Edgar, C. C. (1931). "Catalogue Général des Antiquités Egyptiennes du Musée du Caire", *Zenon Papyri*, Vol. IV. Cairo.

Ellis, W. M. (1994). *Ptolemy of Egypt*, Publish; Routledge, New York.

Empereur, J. Y., Hesnard, A. (1987). "Les amphores hellénistiques", *Céramiques Hellénistiques et Romaines, II*, 17-71.

Empereur, J. Y., Picon M. (1986-a). "La Recherche des Fours d'amphores", *BCH Suppl XIII*, Recherches Sur les Amphores Grecques, Paris, 105-126.

Empereur, J. Y., Picon M. (1986-b). "Des Ateliers d'amphores à Paros et à Naxos", *BCH CX*, I Études, Paris, 495-511.

Empereur, J. Y., Picon, M. (1986). "A Propos d'un Nouvel Atelier de Late Roman C", *Figlina 7*, 143-145.

Empereur, J. Y., Tuna N. (1988). "Zénon de Caunos et l'epave de Serçelimani", *BCH CXII*, 341-357.

Empereur, J. Y., Tuna N.(1989). "Hiérotélés Potier Rhodien" *CH CXIII*, 277-299.

Empereur, J. Y., Tuna, N. (1989). "Hiérotélés Potier Rhodien de la Pérée", *BCH CXIII*, 277-299.

Faltings, D. (1998). "Canaanites at Buto in The Early Fourth Millennium BC", *EA 12*, 29-32.

- Finkielsztejn, G. (2000). "Chronologie et Diffusion des Dernières Amphores Timbrees Rhodiennes: Etude Préliminaire", *Rei Cretariae Romanae Fautorum Acta* 36, 407-415.
- Finkielsztejn, G. (2000). "Amphoras and Stamped Handles from Akko", *Atiqot* XXXIX, 2000, 135-153.
- Foley, B. et al. (2009). "The 2005 Chios Ancient Shipwreck Survey. New Methods for Underwater Archaeology", *Hesperia*, 78, 269–305.
- Freeman, C. (2003), *Mısır, Yunan ve Roma; Antik Akdeniz Uygarlıkları* Dost Yayınları, Türkçesi: Suat Kemal Angı, Ankara.
- Garlan, Y. (1988). *Vin et Amphores de Thasos*", Pub. Boccard, Paris.
- Göransson, K. (2007). "Transport Amphorae from Euesperides, The Maritime Trade of a Cyrenaican City 400-250 B.C.", (ed.) W. Beechey, H. W. Beechey, Pub. Lunds Stocholm.
- Grace, V. (1949). "Standard Pottery Containers of the Ancient Greek World", *Hesperia, Suppl. VIII*, Princeton, 175-189.
- Grace, V. (1949). "Standard Pottery Containers of the Ancient Greek World", *Hesperia, Suppl. VIII*, Princeton.
- Grace, V. (1953). "The Eponyms Named on Rhodian Amphora Stamps", *Hesperia Vol. XXII*, 116-128.
- Grace, V. (1961). "Amphoras And The Ancient Wine Trade, Excavations Of The Athenian Agora Picture Book: No:6, American Schools Of Classical Studies at Athens," *Hesperia* 29, Princeton, 17-27.
- Grace, V. (1963). "Notes on the Amphoras from the Koroni Peninsula", *Hesperia* 32, 319-334.
- Grace, V. (1963). "Notes on the Amphoras from the Koroni Peninsula", *Hesperia* 32, 319-334.
- Grace, V. (1979-a). "Exceptional Amphora Stamps", *Studies In Classical Art And Archaeology*, New York, 117-127.
- Grace, V. (1979-b). "Kouriaika", *Reprinted from the Studies Presented in Memory of Porpyrios Dikaios*, Cyprus, 178-188.

- Grace, V. (1985). "The Middle Stoa Dated by Amphora Stamps", *Hesperia*, Vol.54, 1-49.
- Grace, V., Empereur, J. Y. (1981). "Un Groupe d'amphores Ptolémaïques Estampillées", *Bulletin Du Centenaire (Supplément au BIFAO 81)*, Cairo, 409-426.
- Hadjisavvas, S. (1996). "The Economy of the Olive", *The Development of the Cypriot Economy from the Prehistoric Period to the Present Day*, (ed.) V. Karageorgis, D. Michaelides, Nicosia.
- Harlaut, C. (2002), "Productions Céramiques Égyptiennes d'Alexandrie à l'époque Ptolémaïque", *Céramiques Hellénistiques et Romaines TMO 35*, Maison de l'Orient.
- Hart, G. (2005). "*The Routledge Dictionary of Egyptian Gods and Goddesses*", Pub. Routledge, (ed.), Taylor-Francis, London.
- Hartung U. et al, (2003). "Tell el-Fara'in – Buto. 8. Vorbericht ", *MDAIK 59*, 199-267.
- Hartung, U. , et al., (2012). "Tell el-Farain - Buto, 11. Vorbericht", *MDAIK 68*, 83-114.
- Hartung, U. et al. (2009). "Tell el-Farain - Buto, 10. Vorbericht", *MDAIK 65*, 83-190.
- Hartung, U. Et all., (2007). " 9. Vorbericet Tell el-Fara'in-Buto", *MDAIK Band 63*, 69-265.
- Hartung, U., Ballet, et al, (2003). "Tell el-Fara'in-Buto. 8. Vorbericht, 3. Egyptian Amphorae of the 2nd-1st Century B.C. from the Excavations 1996-1999", *MDAIK Band 59*, 254-263.
- Hartung, U., Ballet, P. (2008). "Report on the Work of the German Archaeological Institute at Tell el-Farain/Buto in 2006", *ASAE 82*, 113-141.
- Hein, A., et. al. (2008). "Koan Amphorae from Halasarna Investigations in a Hellenistic Amphora Production Centre", *JAS*, 35, 1049-1061.
- Herbich, T., Hartung, U. (2004). "Geophysical Investigations at Buto (Tell el-Farain)", *Egyptian Archaeology 24*, 14-17.

Herodotos (2011). *Tarih*. (Türkçesi: M. Ökmen), İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Hesperia. *Journal of the American School of Classical Studies at Athens*

Hood, M., Boardman, J., ve Anderson, J. (1954). "Excavation on the Kofinà Ridge, Chios", *The Annual of the British School at Athens*, 49, 123-182.

<http://sciencing.com/tools-used-artists-ancient-egypt-15484.html>. (22.05.2017 online)

<http://www.amphoralex.org/amphores/AE/AmphoresAE1.php> (22.05.2017 online)

http://www.asiaminorcoins.com/gallery/displayimage.php?album=120&pid=7405#top_display_media. (22.05.2017 online)

IFAO *Institut Français d'Archéologie Orientale*

J. K. Papadopoulos J. K., Paspalas S. A.(1999), "Mendaian as Chalkidian Wine", *Hesperia*, 68, 161-188.

Jacobsen, K. W. (2004). "Regional Distribution of Transport Amphorae in Cyprus in the Late Roman Period", *Transport Amphorae and Trade in the Eastern Mediterranean*, Acts of the International Colloquium at the Danish Institute at Athens, September 26-29, 2002, ed. J. Eiring, J. Lund, *Monographs of the Danish Institute at Athens, Vol. 5*, Denmark, 143-148.

JHS *The Journal of Hellenic Studies*.

Johnston, A. (1991). "An Archaic Amphora of Thasian Type", *Hesperia* 60, 35-140.

Karjaka, A. V. (2007). "Amphora Finds of the 4th Century BC from the Settlements of the Lower Dnieper Region", *Black Sea Studies*, 6, *The Black Sea in Antiquity. Regional and Interregional Economic Exchanges*, ed. V. Gabrielsen, J. Lund, Aarhus, 133-154.

Koehler, C. G. (1986). "Handling of Greek Transport Amphoras", *BCH, Suppl XIII*, *Recherches Sur les Amphores Grecques*, Paris, 49-67.

Koehler, C. G., Wallace, M. (1987). "*The Transport Amphorae, Description and Capacities*", *BCH, Suppl, XIX* 49-47.

Ksenophon (1999). *Yunan Tarihi: Hellenika* (Türkçesi: S. Sinanoğlu), Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

- Labrousse, M. (1971). "Amphores Rhodiennes Trouvées à Toulouse et à Vielle-Toulouse", *RAN* 4, 35-46.
- Lawall, M. L. (1995). "Transport Amphoras and Trademarks: Imports to Athens and Economic Diversity in the Fifth Century B.C.", *DEA*, 1-434.
- Lawall, M. L. (1995). "Transport Amphoras and Trademarks: Imports to Athens and Economic Diversity in the Fifth Century B.C.", *DEA*, 1-434.
- Lawall, M. L. (1998). "Ceramics and Positivism Revisited: Greek Transport Amphoras and History", *Trade Traders and the Ancient City*, Parkins H., Smith, (ed.), 73-98.
- Lawall, M. L. (2003). "Egyptian and Imported Transport Amphoras", *JRA*, 53, 157-191.
- Lazarov M. (1995). "Targoviiata na Khios sas Zapadnopontiiskite Gradove", *IzvVarna* 33, 5-15.
- Lecuyot. G., Redon, B., (2009). "Les bains de Tell el-Fara'in / Bouto (Égypte)", Actes du Colloque Balnéorient, *MDAIK* 58, Damas.
- Long L., Miro, J., Volpe, G.,(1992). "*Les Epaves Archaiques de la Pointe Lequin*", Marseille Grecque et la Gaule, Actes du Colloque International d'Histoire et Archéologie, Marseille 18-23 Novembre 1990, (ed.) M. Bats, G. Bertucci, *Études Massaliètes* 3, 199-234.
- Majcherek, G., Shennawy, A.,(1990). "Research on Amphorae Production on the Northwestern Coast of Egypt", *Ateliers de Potiers et Productions Céramiques en Égypte*, Le Caire 26-29,100-104.
- Manucu M., Ademeşteanu M. (2007). "Les amphores archaïques d'Orgame et Quelques Problemes de l'économie Antique", *Amforele Archaice de la Orgame și Cateva Probleme de Economie Antica*, 211-217.
- Manucu, M., et. al. (2006). "Amphores Commerciales Archaiques d'Istros et d'Origame. Une Approche Quantitative", *Argame/Argamum, Suppl. I*.
- Marangou P. - Lerat A.,(2002). "La Production Céramique des Ateliers Crétois à l'époque Romaine", *Céramique Hellénistiques et Romaines TMO* 35, Maison de l'Orient, Lyon, 67-71.

- Marangou, A., Marchand, S. (2007). "Conteneurs Importés et Egyptiens de Tebtynis (Fayoum) de la Deuxième Moitié du ive Siècle av. J.-C. au xe Siècle apr. J.-C. (1994-2002)", *CCE 8, Vol. I, Amphores d'Égypte de la Basse Époque à l'époque Arabe*, S. Marchand et A. Marangou, (ed.), IFAO, le Caire, 239-294.
- Marcelle, F., Lambrino, F.,(1938). "Les Vases Archaiques d'Histria", *București, Fundația Regele Carol I*, 1-375.
- Mattingly, H. B.(1981). "Coins and Amphoras-Chios, Samos and Thasos in the Fifth Century B.C.", *JHS, Vol.101*, 78-86.
- Mckenzie, J. (2007). *Architecture of Aleksandria and Egypt 300 B.C. A.D 700*, Yale University Press.
- Mokhtar, G. (1992). "Pre Aleksandria; Keys to the Rise of an Immortal City", (ed.) G.L. Steen, *Aleksandria: The Site and the History*, 47-300.
- Monachov, S. Y. (1999). "*Griceski Amforni Prichernomore, Kompleksi Keramicheskoi Tari*", Saratov 1999, 1-319.
- Monachov, S. Y., Rogov, R. (1990). "Amphoras of the Panskoe I Necropolis", *AMA 7*, 128-153.
- Monachov, S.Y. (1999). "Towards a Typology of Knidian Amphoras of 4th-2nd c BC", *The Bosphoran Phenomenon: Greek Culture on the Periphery of the Ancient World*", 1999, 161-172.
- Monsieur, P., Paepe, P. (2002). "Amphores de Cos et amphores italiques à Pessinonte: croiser les données archéologiques et pétrographiques. In: *Anatolia Antiqua*", *Tome 10*, 155-175.
- Nathan, P. (2014). "Thrace, Archaeological Project: 2013 Preliminary Report" by Nathan T. Arrington, Domna Terzopoulou, Marina Tasaklaki, Mark L. Lawall, Demetrios J. Brellas, and Chantel E. White, *Hesperia, Volume 85*, 1-64.
- Nicolaou, I., Empereur, J. Y. (1986). "Amphores Rhodiennes du Musée de Nicosie", *BCH Suppl XIII*, Recherches Sur les Amphores Grecques, Paris, 515-531.
- OJA, *Oxford Journal of Archaeology*.

- Papuci, J.-Wladyka E., (1997). "A Research Report on Hellenistic Pottery: Cos Amphoras", *Studies in Ancient Art and Civilization VIII*, Cracow, 47-54.
- Pesenti, M. (2015). *Amphores Grecques en Egypte Saïte: Histoire des Mobilités Méditerranéennes Archaique*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Marseille Üniversitesi, France.
- Petrie, F. (1905). "The Pottery, 26th Memoir of the Egypt Exploration Fund", *EHNASYA Chapter VIII*, 30-31.
- Pichot, V., A. K. Şenol, A.K.,(2014). "The Site of Akademia: The Amphora Workshops of Apol(l)onios, First Excavation Campaign", *BCE 24*, 225-239.
- Plinius. (1986). *Naturalis Historia*, (İngilizcesi: H. Rackman) London: Great Britain.
- Rizzo M. A. (1990). "*Complessi Tombali Dall' Etruria Meridionale, Le Anfore da Trasporto e il Commercio Etrusco Arcaico*", Rome.
- Rostovtzeff, M. (1941). "*Social and Economic History of the Hellenistic World*", Oxford Press.
- Rostovtzeff, M.(1922). "A Large Estate in Egypt in the Third Century B.C.", *Madison 3*, 132-133.
- Schiestl, R. (2012), "Field Boundaries and Ancient Settlement Sites, Observations from the Regional Survey around Buto, Western Delta", *MDAIK 68*, 175-190.
- Sciallano, M., Sibella, P.(1991). "*Amphores Comment les Identifier?*", Aix en Provence.
- Sezgin, Y. (2012). "İzmir Arkeoloji Müzesi'ndeki Arkaik Dönem Ticari Amphoralar", (ed.) Işık Şahin, *İsmail Fazlıoğlu Anı Kitabı*, Trakya Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- Sezgin, Y., Doğer, E. (2009). "Klozemanai Üretimi Bir Grup Ticari Amphora İ. Ö. 650-620", *Arkeoloji Dergisi XIV*, 79-94.
- Shaw, I. (2002) "*The Oxford History of Ancient Egypt*", Oxford, Liverpool.
- Sourisseau, J. C. (1993). "Amphores Magno-Grecques", *Lattara 6*, 1993, 64-66.

- Star, G. C. (2000). "*Antik Çağda Deniz Gücü*", (Türkçesi; Gürkan Ergin), Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul.
- Strabon (2000). *Antik Anadolu Coğrafyası: (Geographika: XII-XII-XIV)*. (Çev. A. Pekman). İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Şenol, A. K. (1995). "*Erken Knidos Amphoralarında (III. yüzyıl) Monogram Mühürleri*", (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Şenol, A. K. (2007). "Hellenistik Dönem'de Khios ve Lesbos Şarabının Mısır'a İhracatı (The Exportation of Khian and Lesbian Wine to Egypt During the Hellenistic Period)", *Arkeoloji Dergisi IX*, 103- 128.
- Şenol, A. K. (2009). "*Taşucu Arslan Eyce Amphora Müzesi, Taşucu Arslan Eyce Amphora Müzesi'nde Bulunan Ticari Amphoralar ve Akdeniz'de Ticaretin İzleri*", Silifke.
- Şenol, A. K. (2010). "Hellenistik Dönem'de Mısır'da Amphora Üretimi", *OLBA XVII*, (ed.), S. Durugönül, M. Durukan, G. Brands, Mersin.
- Şenol, A.K. (2003). "*Marmaris Müzesi Ticari Amphoraları*", T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara.
- Şenol, G. C. (2006). *Klasik ve Hellenistik Dönem'de Mühürlü Amphora Üreten Merkezler ve Mühürleme Sistemleri*, Ege Yayınları, İstanbul.
- Şenol, G. C., Senol, A. K., Held, W. (2009). "*2007 Yılı Bybassos Arastırması, Araştırma Sonuçları Toplantısı, 26.3*", Ankara, 211-226.
- TAD: Türk Arkeoloji Dergisi.
- Thompson, H.A. (1934). "Two Centuries of Hellenistic Pottery", *Hesperia, Vol. III*, 322-471.
- Tuna N. vd. (1987). "Rapport Préliminaire de la Prospection Archéologique Turco-Française des Ateliers d'amphores de Reşadiye-Kiliseyanı, sur la Péninsule de Daçça", *Anatolia Antiqua, Varia Anatolica I*, İstanbul-Paris, 47-52.
- Tuna, N., vd. (1989). "Rapport Sur la Première Campagne de la Fouille Franco-Turque de Reşadiye (Peninsule de Cnide- Juillet 1988)", *De Anatolia Antiqua I*, 38-49.

- Twede, D. (2002) "The Packaging Technology and Science of Ancient Transport Amphoras", *Journal of Macromarketing*, 181-195.
- Tzochev, C. (2011). "Archaic Amphora Import from Thracian Sites Around the Bay of Bourgas PATABS II PRODUCTION AND TRADE OF AMPHORAE IN THE BLACK SEA Acts of the International Round Table held in Kiten, Nessebar and Sredetz", September 26-30, 2007, ed. C.Tzochev, T. Stoyanov, A. Bozkova, Sofia, 73-270.
- Von der Way, T. (1984). "Untersuchungen des DAIK im Nördlichen Delta Zwischen Disuq und Tida", *MDAIK 40*, 297-328.
- Von der Way, T. (1985). "Bericht Über den Fortgang der Untersuchungen im Raum Tell el-Farain/Bouto", *MDAIK 41*, 269-291.
- Whitbread, I. K. (1995). "Greek Transport Amphorae, a Petrological and Archaeological Study", The British School at Athens, *Fitch Laboratory Occasional Paper 4*, Athens.
- Whitley, J. (2001). "*The Archaeology of Ancient Greece*", Cambridge University, Press. Cambridge.
- Williams S. (1967). "The Tell el-Farain Expedition, 1967", *JEA 53*, 146-149.
- Williams, S. (1965). "The Tell el-Farain Expedition 1964-1965", *JEA 51*, 9-15.
- Williams, S. (1966). "The Tell el-Farain Expedition, 1966", *JEA 52*, 163-171.
- Williams, S. (1969). "The Tell el-Farain Expedition, 1968", *JEA 55*, 5-22.
- Wilson, A. (2004). "Esperides (Benghazi): Preliminary Report on the Spring 2004 Season", *Libyan Studies 35*, 149-190.
- Wunderlich, J., Ginau, A. (2015). "Paläoumweltwandel im Raum Tell el Fara'in / Buto. Ergebnisse und Perspektiven Geoarchäologischer Forschung", *MDAIK 70*, 485-498.
- Zeest, I. B. (1960). "*Keramiceskaya Tara Bospora, No. 83*", Moskova.
- Zeitoun, N., et. al. (1998). "Les Anses d'amphores du Musée Gréco-Romain d'Alexandrie", *BCH Supplément 33*, Commerce et Artisanat Dans l'Alexandrie Hellénistique et Romaine, (ed.), J.-Y. Empereur, Paris, 367-379.
- Zemer, A. (1977). *Storage Jars in Ancient Sea Trade*, Haifa, 1977.

Katalog

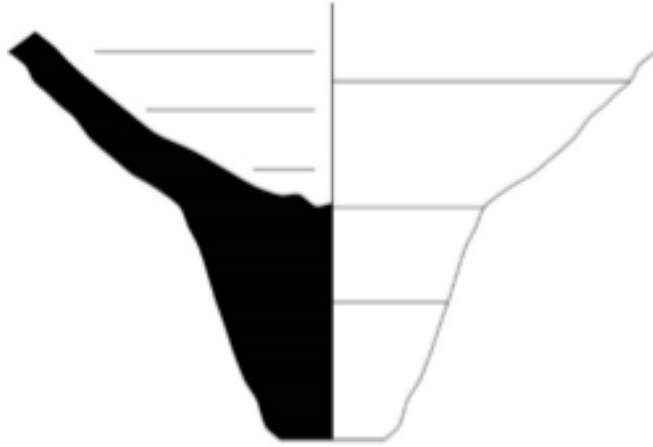
Kat.No. 1 / Env. No. BO.P5.US.539.74.

Buto P-5 Sektörü / Rhodos tipi. Tarih: M.Ö. 2. yüzyıl.

Kil: 7,5 YR 7/6 Kırmızımsı-Sarı. Kalker, mika, taşçık katkılı. Astarsız.

K.R. : 3 cm.

Benzerleri: Anderson, 1954, 176, 12, fig. p; Grace, 1963, 323, 1.6; Nicola-Empereur, 1986, 530, fig. 15.

0 5 cm

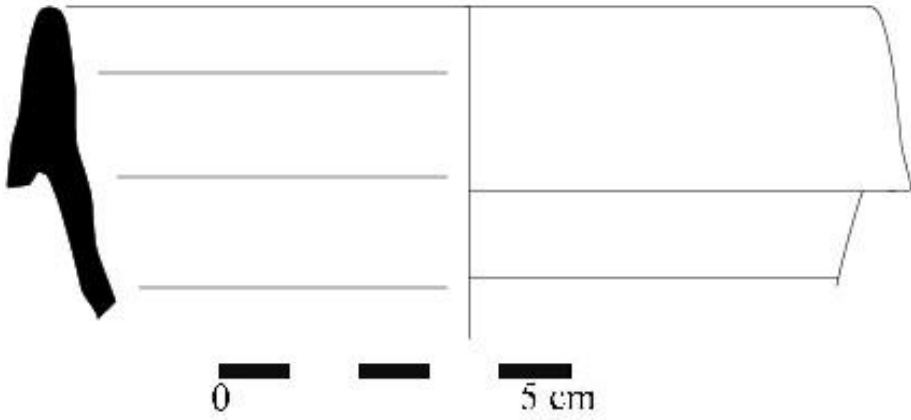
Kat. No. 2: Env. No. BO.P5.US.5271.134.

Buto P-5 Sektörü/ Rhodos tipi. Tarih: M.Ö. 3. yüzyılın 2. çeyreği.

Kil: 5 YR 6/6 Kırmızımsı-sarı renkte, kalker, taşçık, proksenli. Dış yüzey astar rengi: 5 YR 7/4 pembe.

A.R. : 13 cm.

Benzerleri: Grace, 1963, 323, pl. 2; Empereur, 1987, 65. Fig. 12; Şenol, 2003, 16, Env. 57-10-91.

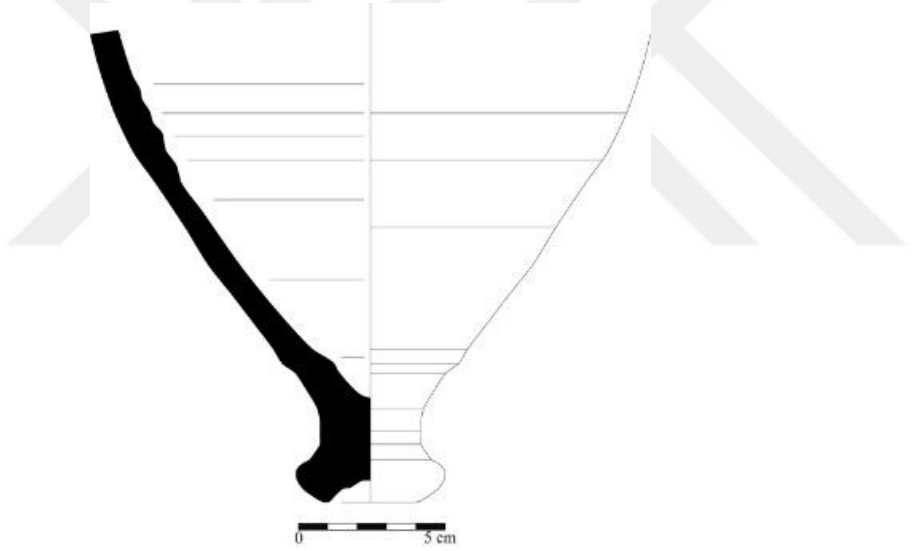
Kat. No. 3: Env. No. BO.P5.US.5271.36.

Buto P-5 Sektörü/ Tip: Rhodos Periaisi. Tarih: M.Ö. 3. yüzyılın başı.

Kil: 2.5 YR 6/8 Kırmızımsı-sarı. Kalker, taşçık katkılı. Astarsız.

K.R.: 4 cm.

Benzerleri: G Anderson, 1954, 176, fig. 14; Nicola- Empereur, 1986, 530, fig. 15.p.

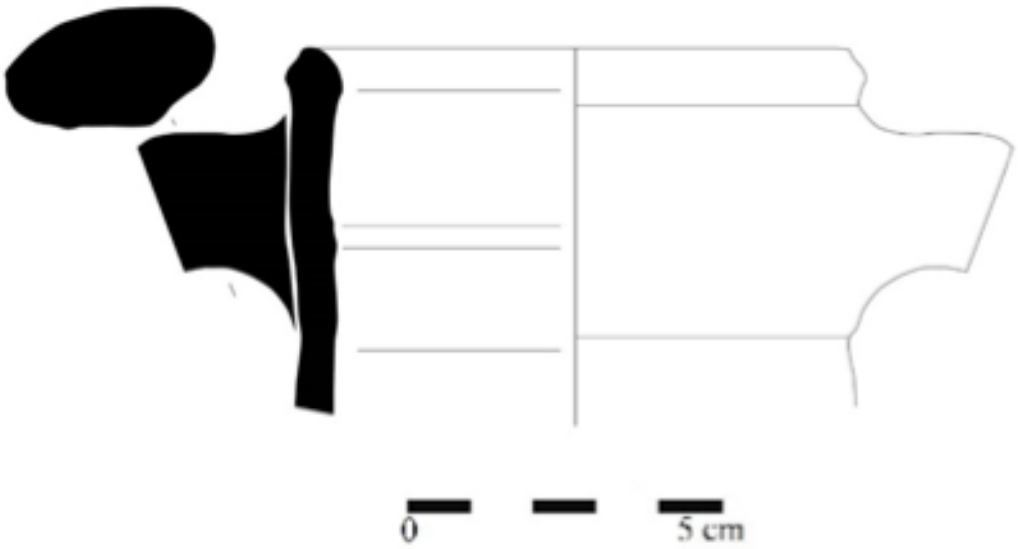
Kat. No. 4: Env. No. BO.P5.US.5271.118.

Buto P-5 Sektörü/ Tip: Rhodos Peraiası . Tarih: M.Ö. 240 sonrası.

Kil: 5 YR 6/6 Sarımsı-kırmızı. Kalker, proksen, taşçık katkılı. Astarsız.

A.R.: 13. cm.

Benzerleri: Doğer-Tuna-Gezgin, 1994, 91. fig. 30; Şenol, 1996, 4, fig. 5.

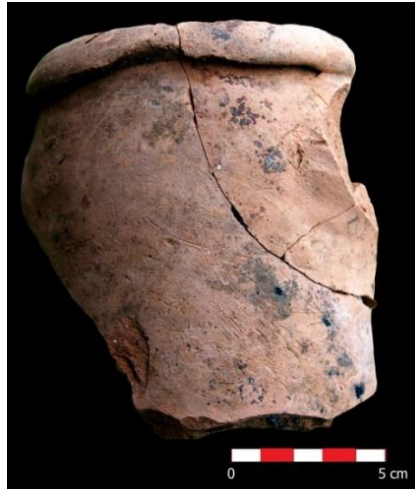
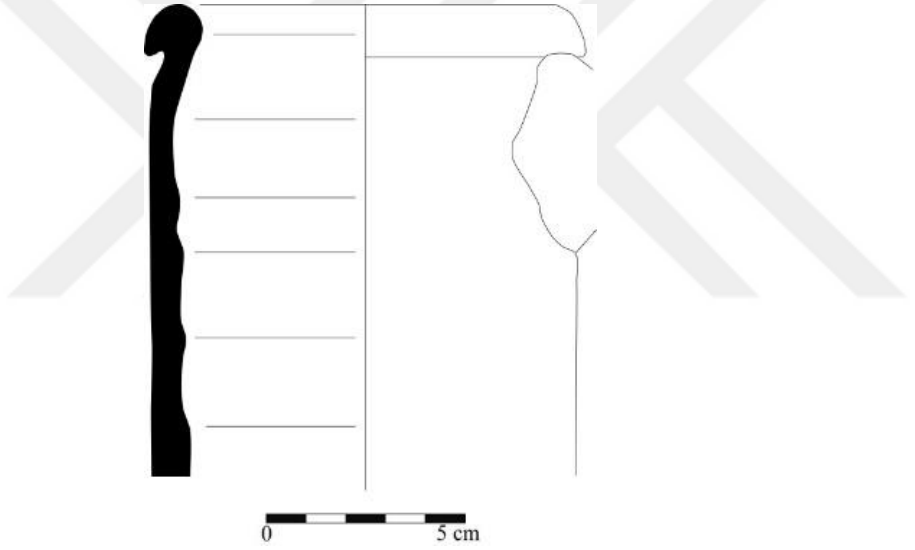
Kat. No. 5: Env. No. BO.P5.US.5316.35.

Buto P-5 Sektörü / Tip: Rhodos Peraiası. Tarih: M.Ö. 3. yüzyılın ortası.

Kil: 5 YR 6/6 Sarımsı kırmızı. Kalker, proksen, taşçık katkı. Astarsız.

A.R.: 13 cm.

Benzerleri: Şenol, 1995, 112, fig. 5.20; Marangou-Marchand, 2007, 39, fig. 10.

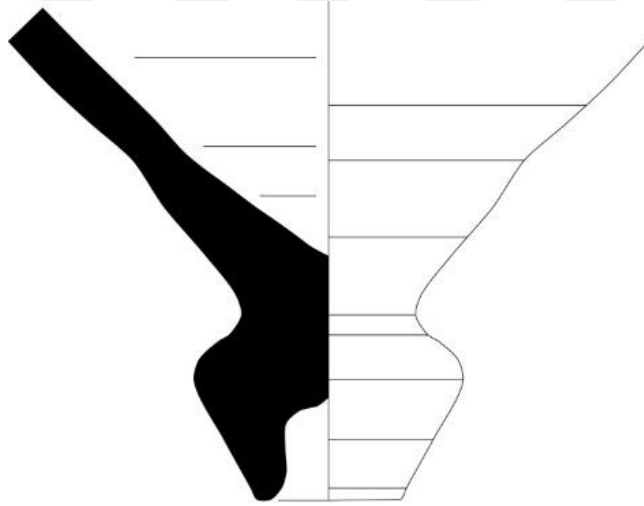

Kat. No. 6: Env. No. BO.P5.US.5316.32.

Buto P-5 Sektörü / Tip: Rhodos Periaisi .Tarih: M.Ö. 3. yüzyıl başları.

Kil: 2.5 YR 8/8 Kırmızımsı-sarı. Az miktarda kalker ve taşçık katkılı. Astarsız.
K.R.: 3.2 cm.

Benzerleri: Grace 1963, 323, fig. 9; Labrousse, 1971, 42. fig. 6; Empereur-Hesnard, 1987, 61, fig. 11; Şenol, 2003, 19, Env. No. 73-10-91.

0 5 cm

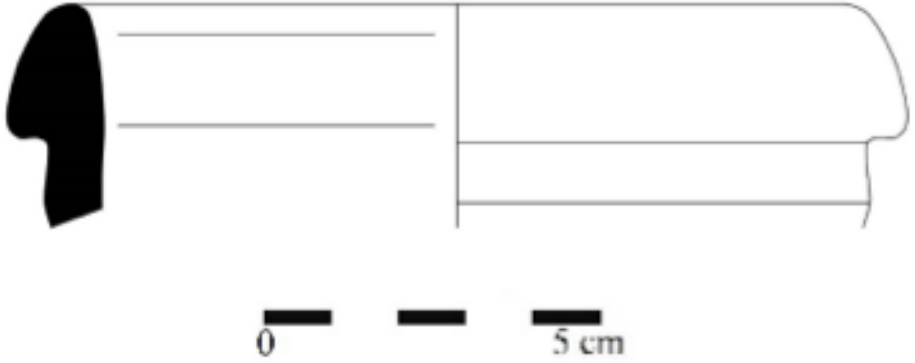
Kat. No. 7: Env. No. BO.P5.US.5271.99.

Buto P-5 Sektörü / Tip: Knidos. Tarih: M.Ö. 3. yüzyılın başı.

Kil: 5 YR 6/6 Kırmızımsı-sarı. Az kalkerli ve taşçıklı. Dış yüzeyde astar rengi: 5 YR 7/4 pembe.

A.R.: 13 cm.

Benzerleri: Empereur-Tuna, 1988, 345, fig. 4c; Şenol 1995, 99, Res. 14.

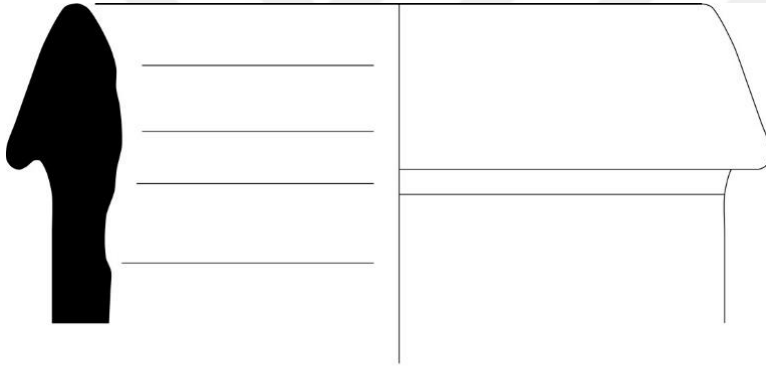
Kat. No. 8: Env. No. BO.P5.US.5271.100.

Buto P-5 Sektörü / Tip: Knidos. Tarih: M.Ö. 3. yüzyılın başı.

Kil: 5 YR 6/6 Kırmızımsı-sarı. Az miktarda kalker ve taşçık katkılı. Dış yüzey astar rengi: 5 YR 7/4 pembe.

A.R.: 13 cm.

Benzerleri: Empereur-Tuna, 1988, 345, Fig. 4c; Şenol 1995, 99, Res. 14.

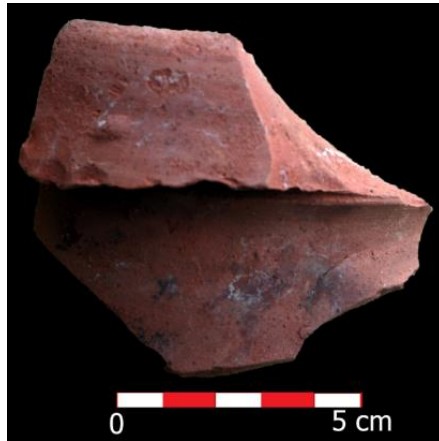
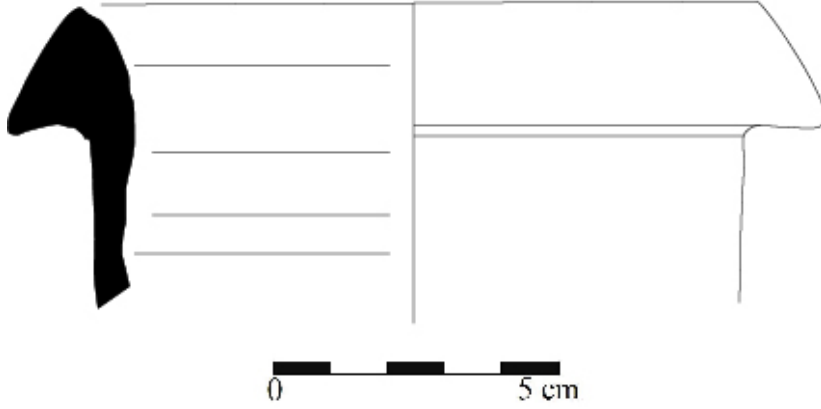
Kat. No. 9: Env. No. BO.P5.US.5271.102.

Buto P-5 Sektörü /Tip: Knidos . Tarih: M.Ö. 4. yüzyılın sonu-M.Ö. 3. yüzyılın başı.

Kil: 5 YR 6/6 Kırmızımsı-sarı. Az miktarda kalker ve taşçık katkı. Dış yüzey astar rengi: 5 YR 7/4 pembe.

A.R. 13 cm.

Benzerleri: Empereur-Tuna, 1988, 345, fig. 4c; Şenol 1995, 99, Res. 14.

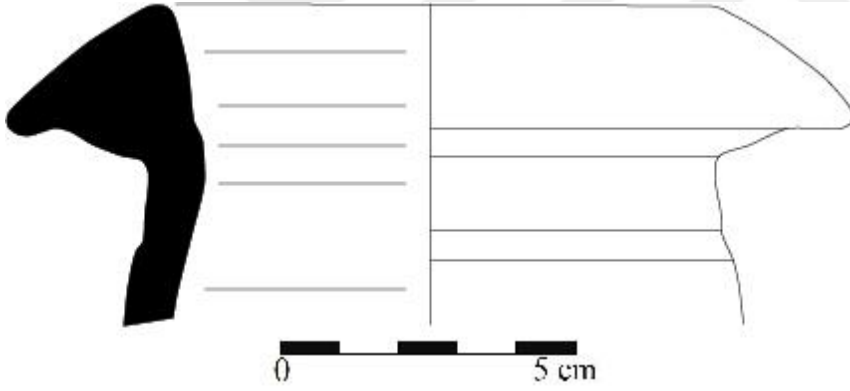
Kat. No. 10: Env. No. BO.P5.US.5271.105.

Buto P-5 Sektörü / Tip: Knidos . Tarih: M.Ö. 4. yüzyılın sonu-M.Ö. 3. yüzyılın başı.

Kil: 5 YR 6/6 Kırmızımsı-sarı. Bol miktarda kalker ve taşçıklı. Astarsız.

A.R. 13 cm.

Benzerleri: Empereur, 1988, 162, fig. 1; Şenol, 1995, 99, Res. 2.

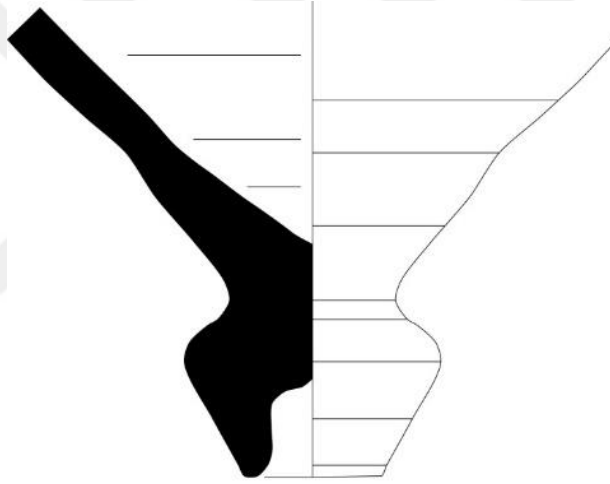
Kat. No. 11: Env. No. Env.BO.P5.US.5271.95.

Buto P-5 Sektörü / Tip: Knidos . Tarih: M.Ö. 4. yüzyılın sonu-M.Ö.3. yüzyıl başı.

Kil: 5 YR 6/6 Kırmızımsı-sarı. Kalker ve taşçıklı. Astarsız.

K.R. 4 cm.

Benzerleri: Lund, 1993, 140. fig. No. C.359; Monachov, 1999, 10, fig 1-14.

0 5 cm

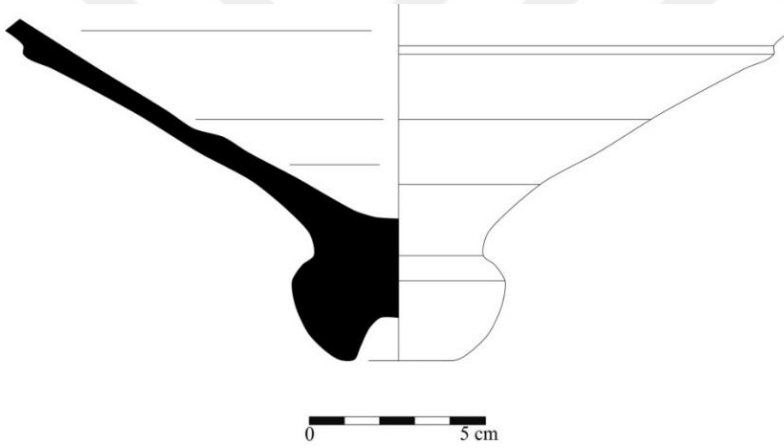
Kat. No. 12: Env. No. Env. BO.P5.US.5271.96.

Buto P-5 Sektörü / Tip: Knidos. Tarih: M.Ö. 4. yüzyılın sonu- M.Ö. 3. yüzyıl başı.

Kil: 5 YR 6/6 Kırmızımsı-sarı. Kalker ve taşçıklı. Astarsız.

K.R.3.5 cm.

Benzerleri: Monachov, 1999, 10, fig. 1-14; Doksanaltı, 1997, s. 927, fig. No, 735.

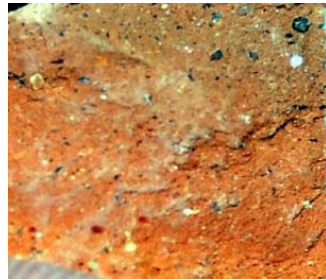
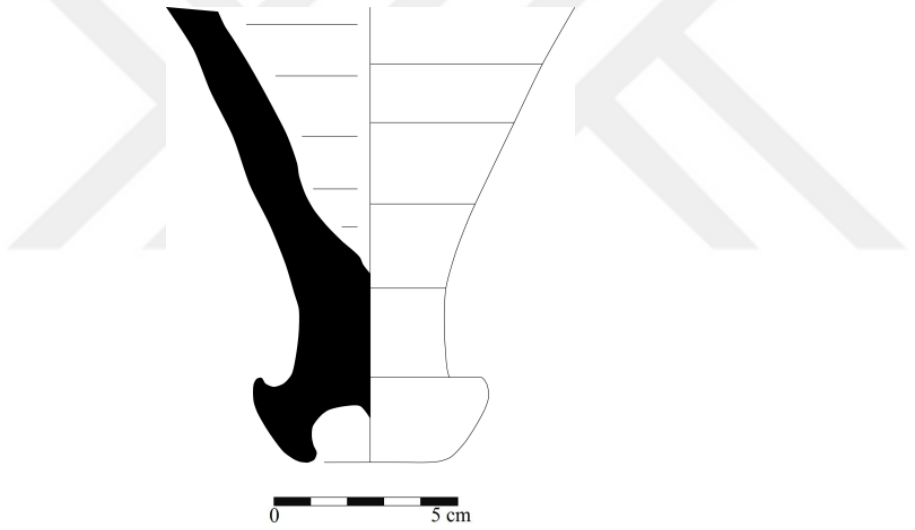
Kat. No. 13: Env. No. Env. BO.P5.US.5271.114.

Buto P-5 Sektörü / Tip: Knidos . Tarih: M.Ö. 4. yüzyılın sonu.

Kil: 2.5 YR 8/8 Kırmızımsı-sarı. Kalker ve taşçıklı. Astarsız.

K.R. 5 cm.

Benzerleri: Lund, 1993, fig. No. C.371; Doksanaltı, 1997, 926, fig. No. 730;
Monachov, 1999, 10, fig 1-14.

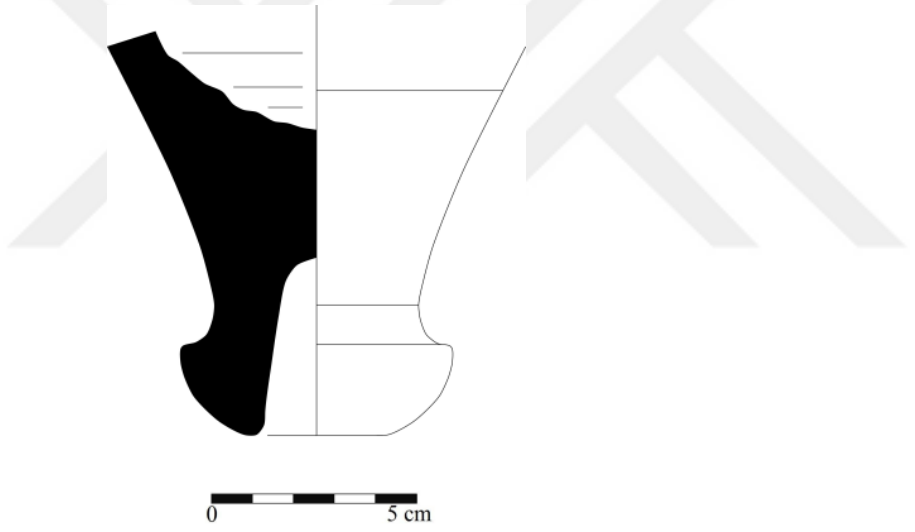
Kat. No. 14: Env. No. Env. BO.P5.US.5316.31.

Buto P-5 Sektörü / Tip: Knidos. Tarih: M.Ö. 4. yüzyılın sonu.

Kil: 2.5 YR 8/8 Kırmızımsı-sarı. Kalker ve taşçık katkılı. Astarsız.

K.R. 4 cm.

Benzerleri: Grace 1985, 55-56, Levha 2. 9, Levha 3.14; Monachov, 1999, 10, Fig 1-7.

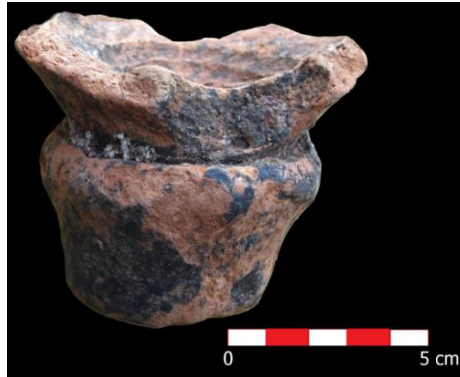
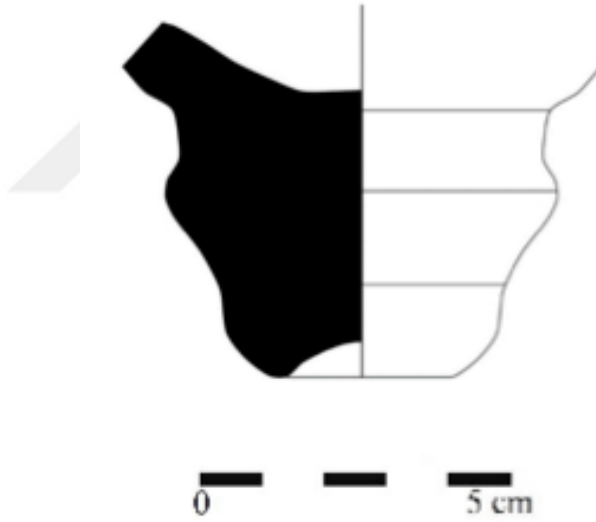

Kat. No. 15: Env. No. Env. BO.P5.US.5271.120.

Buto P-5 Sektörü / Tip: Knidos. Tarih: M.Ö. 3. yüzyılın başı.

Kil: 7.5 YR 7/6 Kırmızımsı-sarı. Kalker, taşçık ve az miktarda mikalı. Astarsız.
K.R. 3.2 cm.

Benzerleri: Grace 1985, 55-56, Levha 2. 9, Levha 3.14; Monachov, 1999, 10, fig 1-7.

Kat. No. 16: Env. No. Env. BO.P5.US.5271.119.

Buto P-5 Sektörü / Tip: Knidos . Tarih: M.Ö. 3. yüzyılın başları.

Kil: 5 YR 7/8 Kırmızımsı-sarı. Mika ve taşçık katkılı. Dış yüzey astar rengi: 5 YR 7/8 pembemsi-beyaz.

K.R. 4 cm.

Benzerleri: Grace 1985, 55-56, Levha 2. 9, Levha 3.14; Monachov, 1999, 10, fig 1-7.

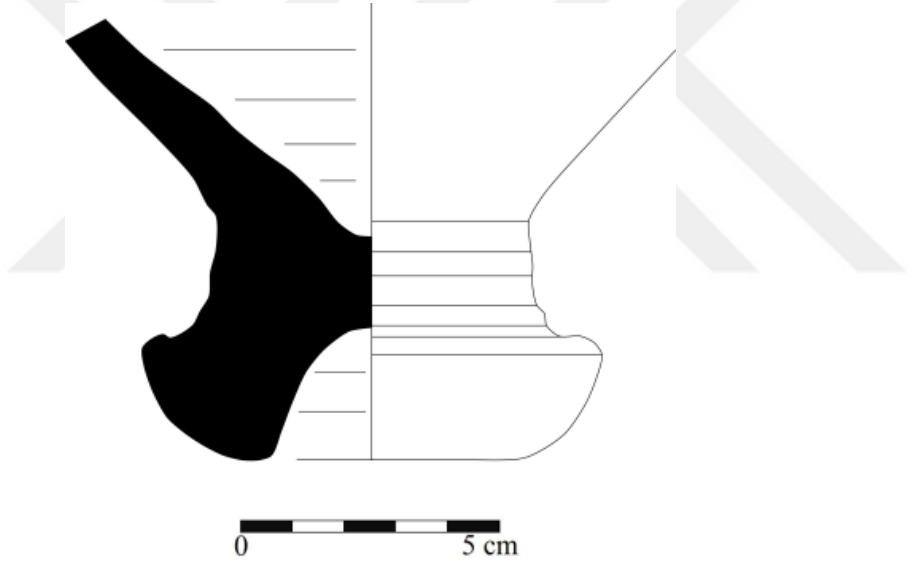
Kat. No. 17: Env. No. Env. BO.P5.US.5271.115.

Buto P-5 Sektörü / Tip: Knidos. Tarih: M.Ö. 3. yüzyılın başı.

Kil: 2.5 YR 8/8 Kırmızımsı-sarı. Kalker, proksen ve taşçıklı. Astarsız.

K.R. 5.2 cm.

Benzerleri: Grace 1985, 55-56, Levha 2. 9, Levha 3.14; Monachov, 1999, 10, fig 1-7.

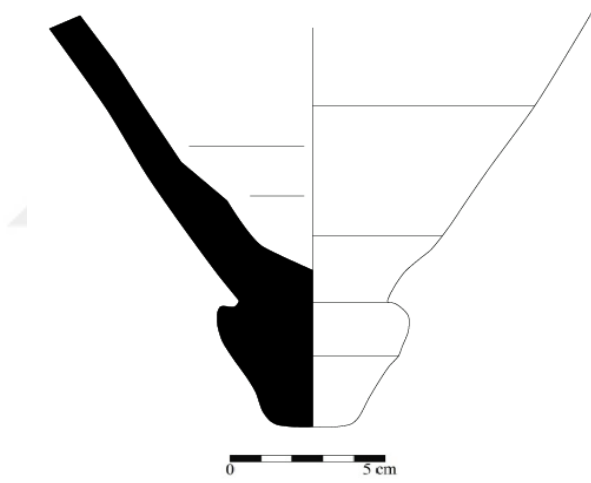
Kat. No. 18: Env. No. Env. BO.P5.US.5271.131.

Buto P-5 Sektörü / Tip: Knidos . Tarih: M.Ö. 3. yüzyılın 2. çeyreği.

Kil: 2.5 YR 8/8 Kırmızımsı-sarı. Kalker ve taşçıklı.Astarsız.

K.R. 4 cm.

Benzerleri: Alpözen 1975, 86, fig. 9; Koehler-Malcolm, 1987, 31, fig. 5;
Empereur-Tuna, 1988, 345. fig. g.; Beestman-Kruyshaar, 2011, 315, fig. 36.

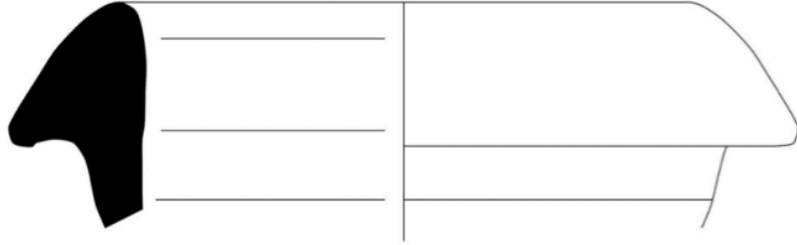
Kat. No. 19: Env. No. Env. BO.P5.US.519.09.

Buto P-5 Sektörü / Tip: Knidos. Tarih: M.Ö. 4. yüzyıl sonu-M.Ö. 3. yüzyıl başı.

Kil: 5 YR 7/8 Kırmızımsı-sarı. Kalker, şamot ve bol taşçık. Dış yüzey astar rengi: 5 YR 7/4 pembemsi-beyaz.

A.R. 11 cm.

Benzerleri: Empereure-Hesnard, 1987, 59, fig. 8; Monakhov, 1990, 11. fig. 4; Şenol, 1995, 99, Levha 1, Res. 2.

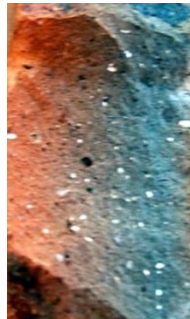
Kat. No. 20: Env. No. Env. BO.P5.US.5271.33.

Buto P-5 Sektörü / Tip: Knidos . Tarih: M.Ö.3. yüzyıl başı.

Kil: 5 YR 7/8 Kırmızımsı-sarı. Bol miktarda kalker ve mikalı. Astarsız.

K.R. 3.5 cm.

Benzerleri: Monakhov, 1990, 11. fig. 4; Doksanaltı, 1997, 926. fig. no. 731.

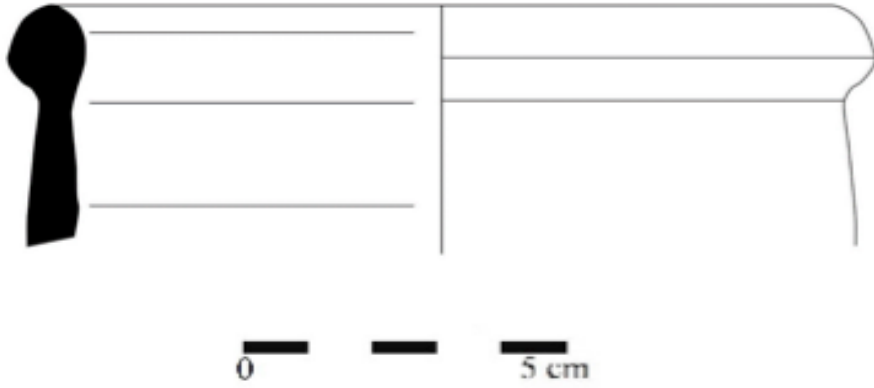
Kat. No. 21: Env. No. Env. BO.P5.US.545.13.

Buto P-5 Sektörü / Tip: Knidos . Tarih: M.Ö. 125-M.Ö. 25.

Kil: 5 YR 7/8 Kırmızımsı-sarı. Kalker ve taşçıklı. Astarsız.

A.R. 12 cm.

Benzerleri: Empereur-Hesnard, 1987, 61, fig. 15; Monakhov, 1990, 12. fig. 6; Lund, 1993, 363, fig. No. C-363.

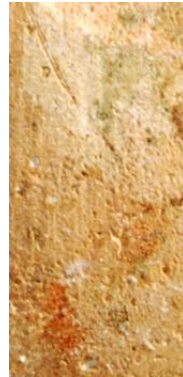
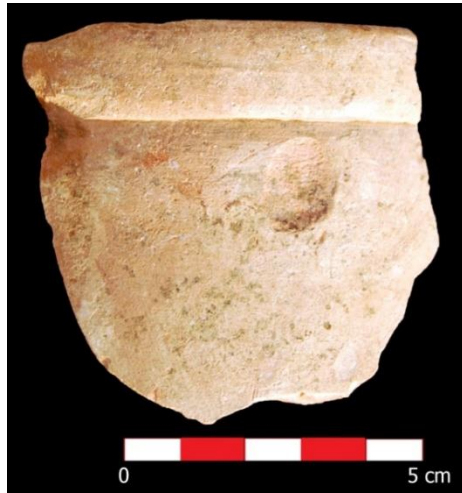
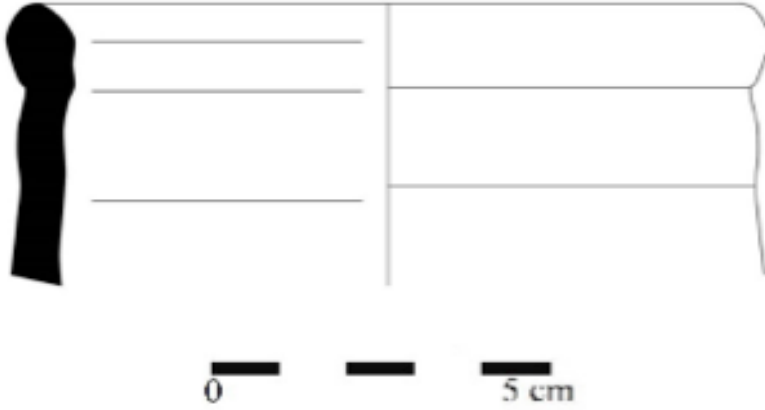
Katalog No 22: Env. No. Env. BO.P5.US.516.01

Buto P-5 Sektörü / Tip: Khios. Tarih: M.Ö. 4. yüzyıl.

Kil: 5 YR 6/8 Kırmızımsı-sarı. Kalker mika ve az miktarda taşçık katkı. Dış yüzey astar rengi 2.5 YR 8/2 pembemsi beyaz.

A.R. 12 cm.

Benzerleri: Boardman, 1954, 175, fig. No. 273; Blondé, 1986, 233, fig. 56; Long-Miro-Volpe, 1992, 226, fig. 45.3.

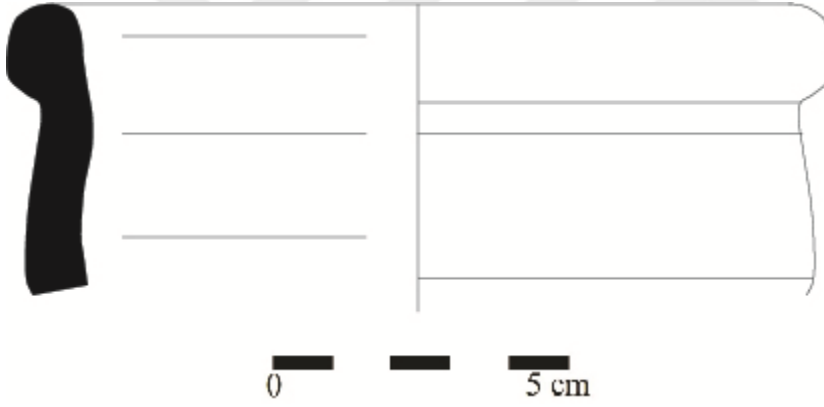
Kat. No. 23: Env. No. Env. BO.P5.US.539.03.

Buto P-5 Sektörü / Tip: Khios. Tarih: M.Ö. 4. yüzyıl.

Kil: 5 YR 6/8 Kırmızımsı-sarı. Kalker, mika ve az miktarda taşçık. Dış yüzey astar rengi 2.5 YR 8/2 pembemsi-beyaz.

A.R. 12 cm.

Benzerleri: Boardman, 1954, 175, fig. No. 51a; Blondé, 1986, 233, fig. 56; Long-Miro-Volpe, 1992, 226, fig. 45.3.

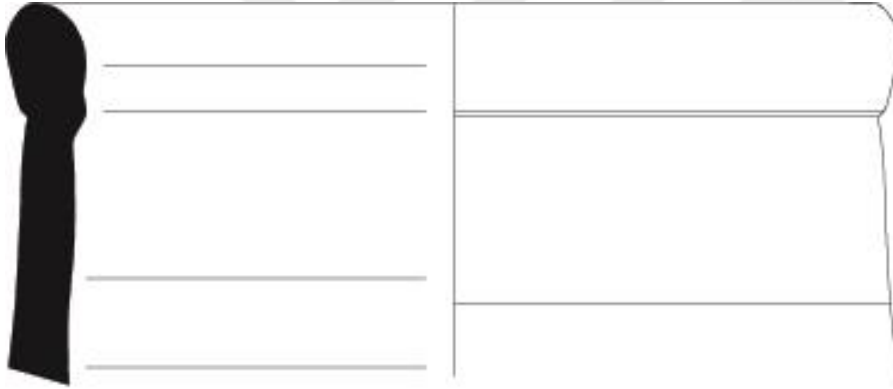
Kat. No. 24: Env. No. Env. BO.P5.US.516.02.

Buto P-5 Sektörü / Tip: Khios. Tarih: M.Ö. 4. yüzyıl.

Kil: 5 YR 6/8 Kırmızımsı-sarı. Kalker, mika ve az miktarda taşçıklı. Dış yüzey astar rengi 2.5 YR 8/2 pembemsi beyaz.

A.R. 13 cm.

Benzerleri: Boardman, 1954, 175, fig. No. 271; Mattingly, 1981, 79, fig. 106; Dupont, 1988, 150, fig. 23. 2; Doğer 1992, 85, fig. 74.

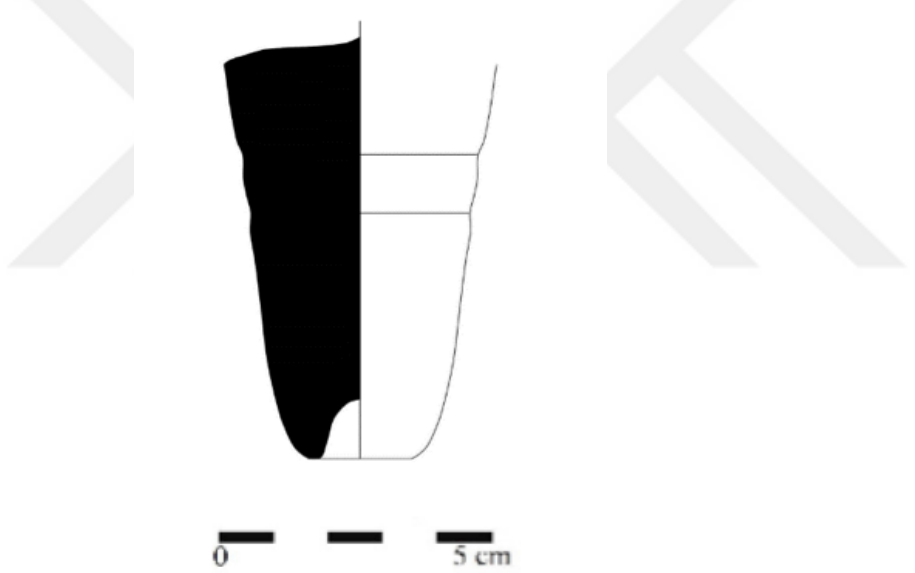

Kat. No. 25: Env. No. BO.P5.US.5271.132.

Buto P-5 Sektörü / Tip: Khios. Tarih: M.Ö. 3. yüzyılın ikinci çeyreği.

Kil: 2.5 YR 6/8 açık kırmızı. Kalker, mika ve az miktarda taşçıklı. Astarsız. K.R. 2.2 cm.

Benzerleri: ; Bordman-Anderson, 1954, 175, fig. 5; Blode vd. 1991, 231, fig. 50; Şenol, 2007, 124, fig. 7.

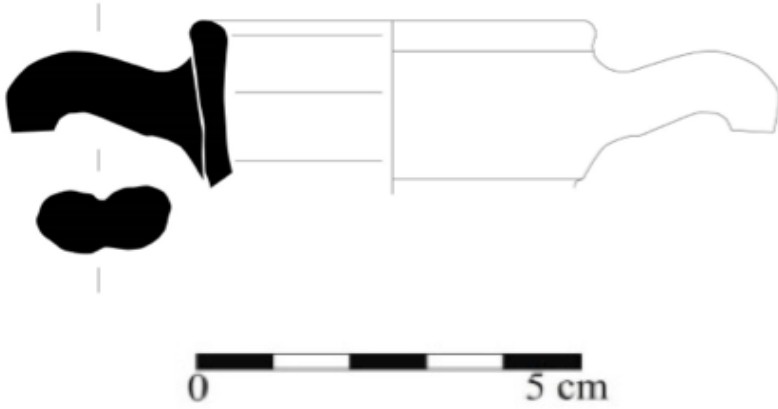
Kat. No. 26: Env. No. BO.P5.US.546.18.

Buto P-5 Sektörü / Tip: Kos. Tarih: M.Ö. 2. yüzyıl.

Kil : 10 YR 5/2 Açık Kahverengi. Kuvars, mika ve kalkerli. Dış yüzey astar rengi 2,5 YR 5/8 Kırmızımsı-sarı.

A.R. 13 cm.

Benzerleri: Beestman-Kruyshaar, 2011, 125, fig. 35; Georgopoulou, 2001, 111, fig. 1.

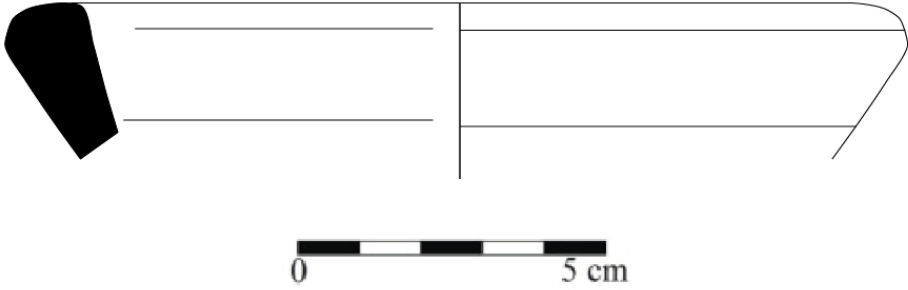
Kat. No. 27: Env. No. BO.P5.US.1175.10.

Buto P-5 Sektörü / Tip: Mende. Tarih: M.Ö. 4. yüzyılın ortası.

Kil : 5 YR 7/6 Kırmızımsı sarı. Kuvars, mika ve kalkerli. Astarsız.

A.R. 13 cm.

Benzerleri: Lejunkskaja, 1981, 97, fig. 4; Lawall 1998, 18. fig. 2; Papadopoulos-Paspalas, 1999, 163, fig. 2.

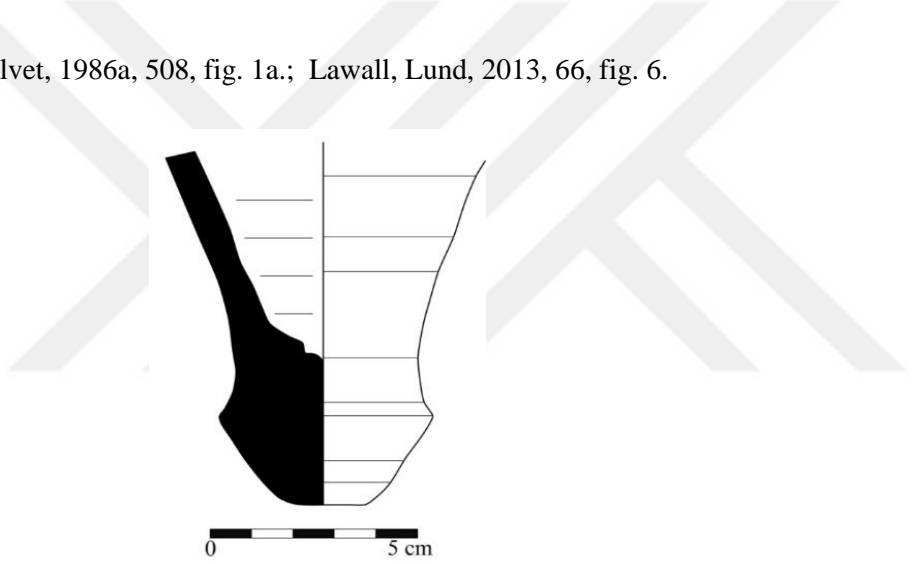
Kat. No. 28: Env. No. BO.P5.US.5271.110.

Buto P-5 Sektörü / Tip: Kıbrıs. Tarih: M.Ö. 3. yüzyıl.

Kil: 10 YR 5/2 Açık Kahverengi. Bol miktarda taşçık, kum, bol mika, ve kuvarslı.
Astarsız.

K.R. 4 cm.

Benzerleri: Calvet, 1986a, 508, fig. 1a.; Lawall, Lund, 2013, 66, fig. 6.

Kat. No. 29: Env. No. BO.P5.US.5271.97.

Buto P-5 Sektörü / Tip: Thasos (?) . Tarih: M.Ö. 4. yüzyıl.

Kil : 2.5 YR 6/8 Kırmızımsı-sarı. Kalker ve taşçıklı. Astarsız.

K.R. 4.7 cm.

Benzerleri: Matingly, 1981, 87, fig. g; Monachov-Rogov, 1990, 134, fig. 42.;
Karjaka, 2007. 137, fig. 2.

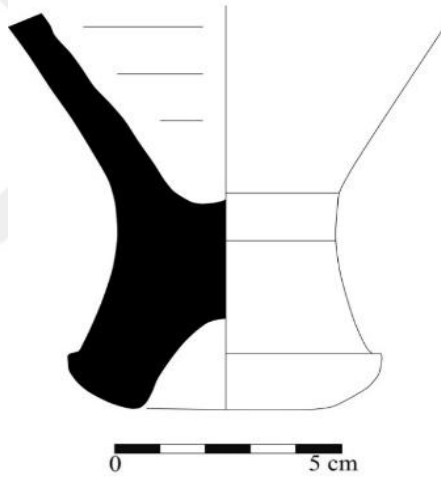
Kat. No. 30: Env. No. BO.P5.US.5271.111.

Buto P-5 Sektörü / Tip: Kuzey Ege. Tarih: M.Ö. 4. yüzyıl.

Kil: 5 YR 6/6 Kırmızımsı-sarı. Kalker ve taşçıklı. Astarsız.

K.R. 4.7 cm.

Benzerleri: Zoroğlu, 2008, 47. fig. 4.20; Molyvoti, 2013, 35, fig. 16.

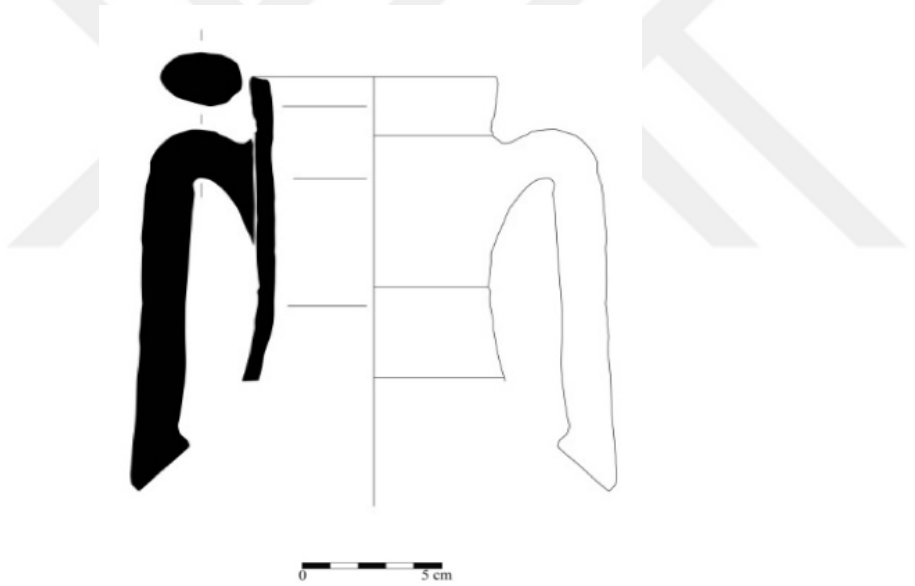
Kat. No. 31: Env. No. BO.P5.US.539.75.

Buto P-5 Sektörü / Tip: AE1-2. Tarih: M.Ö. 2. yüzyılın ortaları.

Kil: 5 YR 5/4 Kırmızımsı-kahverengi. Kalker, kuvars, taşçıklı. Astarsız.

A.R.: 14 cm.

Benzerleri: Hartung,-Ballet,-Beguin,-Bourriau, 2003, 259, fig. 2; Dixneuf-Lecuyot, 2007, 138, fig. 2.

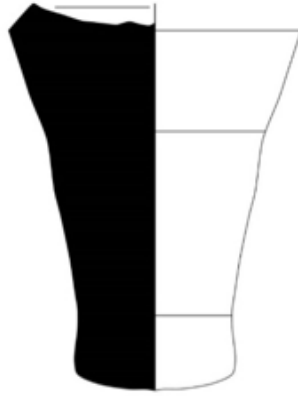
Kat. No. 32: Env. No. BO.P5.US.508.48.

Buto P-5 Sektörü / Tip: AE1-2 . Tarih: M.Ö. 2. yüzyılın ortaları.

Kil: 5 YR 5/8 Kırmızımsı-sarı. Kalker, taşçık, kuvars katkı. Astarsız.

K.R. 3.5 cm.

Benzerleri: Empereur-Picon, 1998, p.77, fig. 2; Şenol 2010, 167, fig. 1.
;Aleksandria Müzesi Env. No. P.11729-P17568.

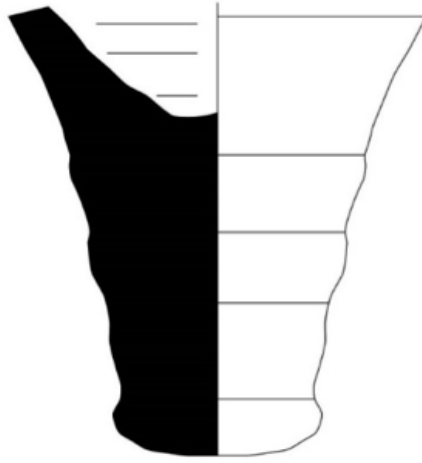

Kat. No. 33.: Env. No. BO.P5.US.5038.05.

Buto P-5 Sektörü / Tip: AE1-2 . Tarih: M.Ö. 2. yüzyılın ortaları.

Kil: 5 YR 5/4 Kırmızımsı Kahverengi. Kalker, taşçık, kuvarşlı. Astarsız. K.R. 3.5 cm.

Benzerleri: Empereur-Picon, 1998, p.77, fig. 2; Şenol 2010, 167, fig. 1. Aleksandria Müzesi Env. No. P.11729-P17568.;

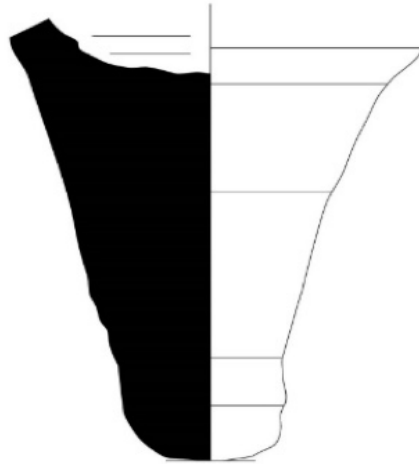

Kat. No. 34: Env. No. BO.P5.US.501.04.

Buto P-5 Sektörü / Tip: AE2. Tarih: M.Ö. 2. yüzyılın ortaları.

Kil: 5 YR 5/4 Kırmızımsı kahverengi. Bol kalker, taşçık, bitkisel katkı. Astarsız.
K.R. 3 cm.

Benzerleri: Marangou, 2014, 111, fig.11c. ; Marquié, Sourisseau, 2007, 690, fig. 3.4; Dixneuf, 2011, 212. fig. 3.b.

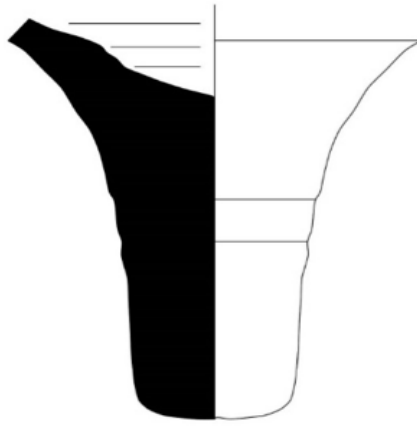

Kat. No. 35: Env. No. BO.P5.US.539.63.

Buto P-5 Sektörü / Tip: AE2. Tarih: M.Ö. 2. yüzyılın ortaları.

Kil: 5 YR 5/4 Kırmızımsı-kahverengi. Bol Kalker, taşçık, bitkisel katkı. Astarsız.
K.R. 3.7 cm.

Benzerleri: Empereure-Picon, 1987, 77. fig. 4; Şenol, 2010, 167, fig. 1; Dixneuf, 2011, 212, fig. 3.b.

0 5 cm

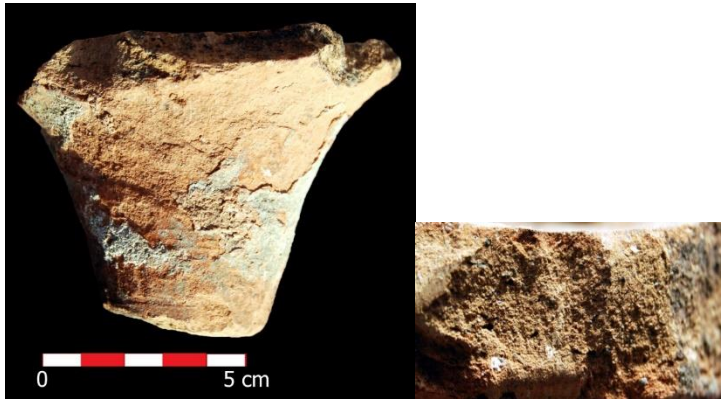
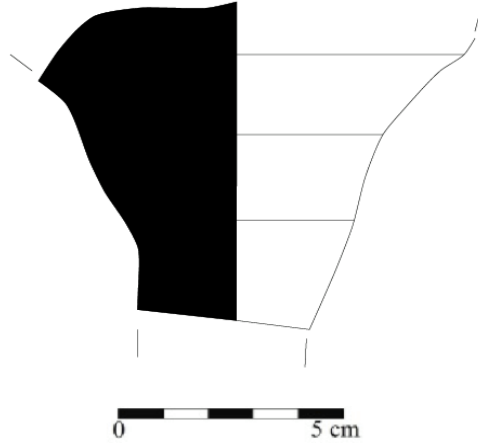
Kat. No. 36: Env. No. BO.P5.US.5045.01.

Buto P-5 Sektörü / Tip: AE2. Tarih: M.Ö. 2. yüzyılın ortaları.

Kil: 5 YR 6/8 Kırmızımsı-sarı. Bol kalker, taşçık, kuvarslı. Astarsız.

K.R. ?

Benzerleri: Empereur- Picon, 1987, 77, fig. 4; Şenol, 2010, 167, fig. 1.; Dixneuf, 2011, 212. fig. 3.b.

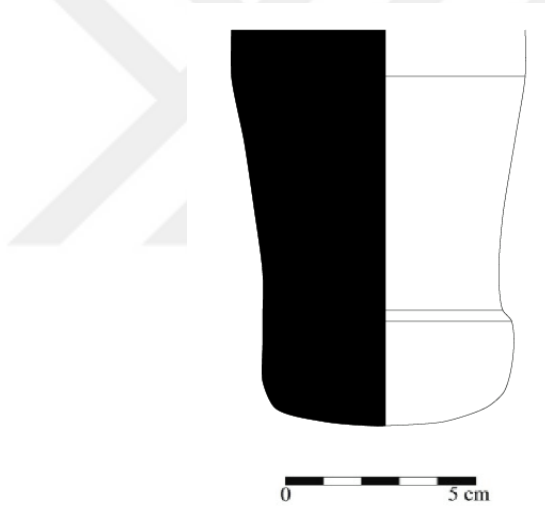
Kat. No. 37: Env. No. BO.P5.US.5271.117.

Buto P-5 Sektörü / Tip: AE2-C. Tarih: M.Ö. 2. yüzyılın ortaları.

Kil: 7,5 YR 7/6 Kırmızımsı-sarı. Bol kalker, taşçık, kuvarslı. Astarsız.

K.R. 4 cm.

Benzerleri: Empereur- Picon, 1987, 77, fig. 4; Şenol, 2010, 167, fig. 1; Dixneuf, 2011, 212, fig. 3.b.

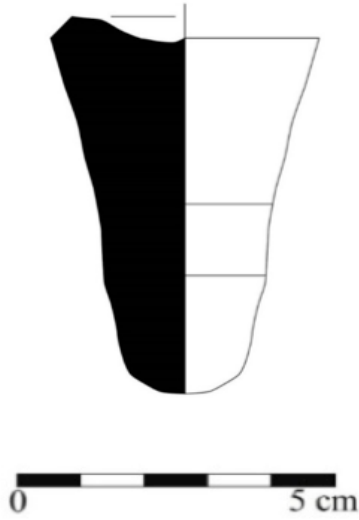
Kat. No. 38: Env. No. BO.P5.US.506.85.

Buto P-5 Sektörü / Tip: AE2-D . Tarih: M.Ö. 2. yüzyılın ortaları.

Kil: 5 YR 8/2 Pembemsi beyaz. Bol kalker, şamot, taşçıklı. Astarsız.

K.R. 2 cm.

Benzerleri: Majcherek, 1992, 3, fig. 4; Şenol 2010, 167, fig. 1.

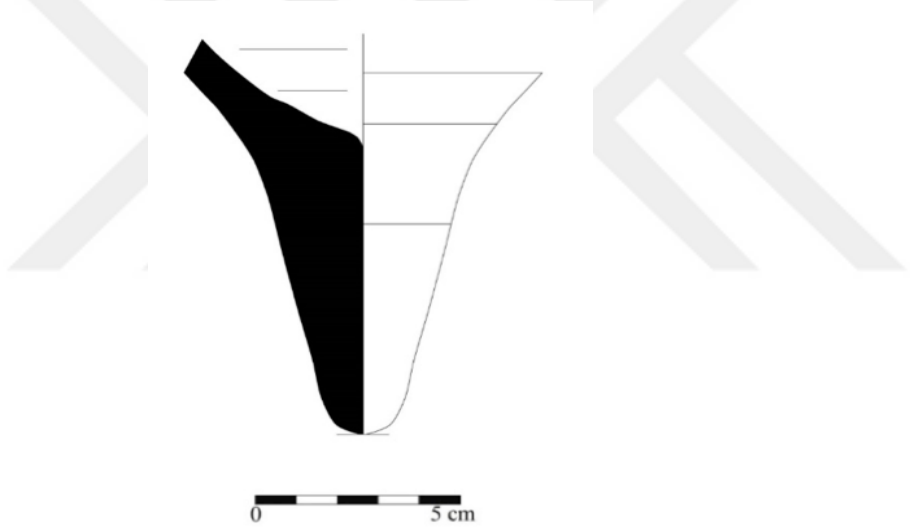

Kat. No. 39: Env. No. BO.P5.US.508.45.

Buto P-5 Sektörü / Tip: AE2-D . Tarih: M.Ö. 2. yüzyılın ortaları.

Kil: 5 YR 5/4 Kırmızımsı kahverengi. Bol kalker, mika, taşçıklı. Astarsız. K.R.: 2 cm.

Benzerleri: Majcherek, 1992, 3, fig. 4; Şenol 2010, 167, fig. 1; Lawall, 2003, 120, fig. 20.

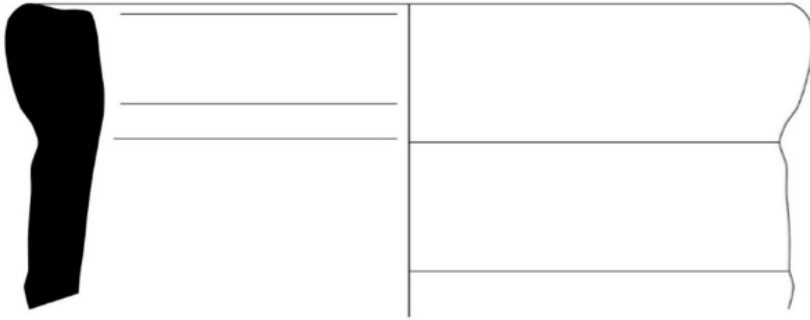

Kat. No. 40: Env. No. BO.P5.US.508.49.

Buto P-5 Sektörü / Tip: AE2-D. Tarih: M.Ö. 2. yüzyılın ortaları.

Kil: 5 YR 5/4 Kırmızımsı-kahverengi. Bol kalker, mika, taşçıklı. Astarsız. A.R.: 12 cm.

Benzerleri: Şenol, 2010, 167, fig. 1.; Aleksandria Müzesi Env. No:17567; Dixneuf, 2011, 312, fig. 68.62.

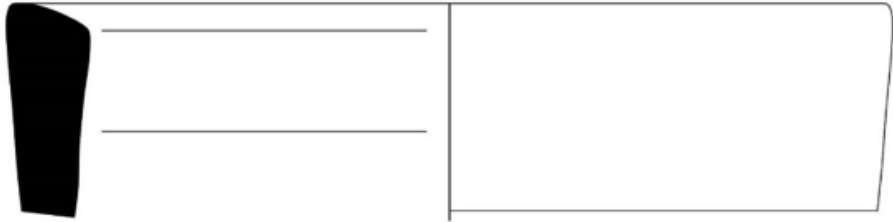
Kat. No. 41: Env. No. BO.P5.US.527.09.

Buto P-5 Sektörü / Tip: AE2-D. Tarih: M.Ö. 2. yüzyılın ortaları.

Kil: 5 YR 6/8 Kırmızımsı-sarı. Bol kalker, taşçık, katkı. Astarsız.

A.R.: 14 cm.

Benzerleri: Şenol, 2010, 167, fig. 1.; Aleksandria Müzesi Env. No:17567;
Dixneuf, 2011, 312. fig. 68.62.

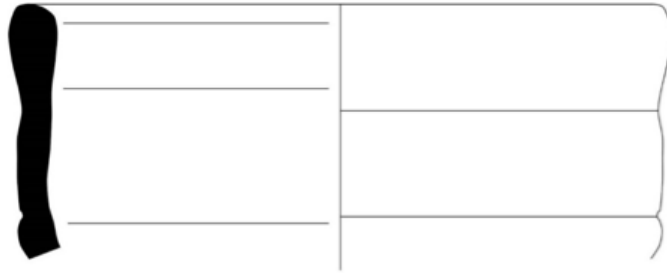
Kat. No. 42: Env. No. BO.P5.US.539.70.

Buto P-5 Sektörü / Tip: AE2-D . Tarih: M.Ö. 2. yüzyılın ortaları.

Kil: 2.5 YR 6/6 Açık Kırmızı. Bol kalker, mika, taşçıklı. Astarsız.

A.R.: 13.5 cm.

Benzerleri: Şenol, 2010, 167, fig. 1.; Aleksandria Müzesi Env. No:17567;
Dixneuf, 2011, 312. fig. 68.62.

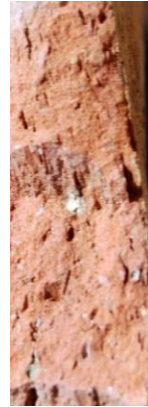
Kat. No. 43: Env. No. BO.P5.US.539.71.

Buto P-5 Sektörü / Tip: AE2-D . Tarih: M.Ö. 2. yüzyılın ortaları.

Kil: 5 YR 5/4 Kırmızımsı-sarı. Bol kalker, taşçık katkı. Astarsız.

A.R.: 13.5 cm.

Benzerleri: Şenol, 2010, 167, fig. 1; Aleksandria Müzesi Env. No:17567; Dixneuf, 2011, 312, fig. 68.62.

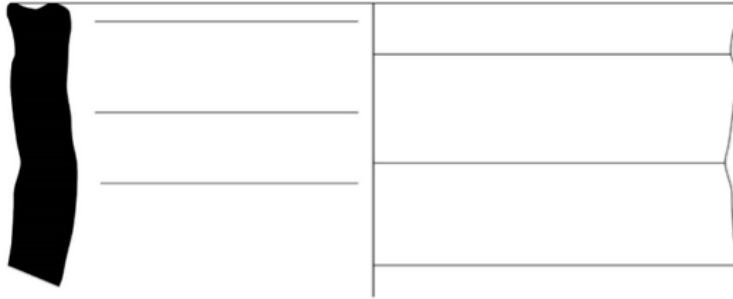
Kat. No. 44: Env. No. BO.P5.US.5030.05.

Buto P-5 Sektörü / Tip: AE2-D . Tarih: M.Ö. 2. yüzyılın ortaları.

Kil: 5YR 4/6 Kırmızımsı-sarı. Bol kalker, taşçıklı. Astarsız.

A.R.: 13.5 cm.

Benzerleri: Şenol, 2010, 167, fig. 1, Aleksandria Müzesi Env. No:17567; Dixneuf, 2011, 312, fig. 68.62.

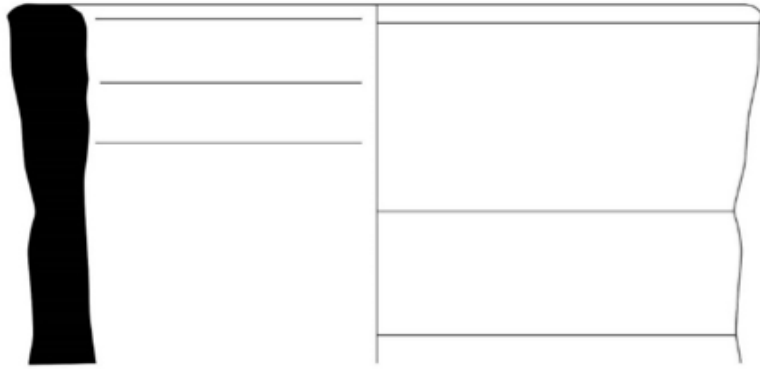
Kat. No. 45: Env. No. BO.P5.US.5038.03.

Buto P-5 Sektörü / Tip: AE2-D . Tarih: M.Ö. 2. yüzyılın ortaları.

Kil: 2.5 YR 5/6 Kırmızıms-sarı. Bol kalker, taşçıklı. Astarsız.

A.R.: 13.5 cm.

Benzerleri: Şenol, 2010, 167, fig. 1, Aleksandria Müzesi Env. No:17567; Dixneuf, 2011, 312, fig. 68.62.

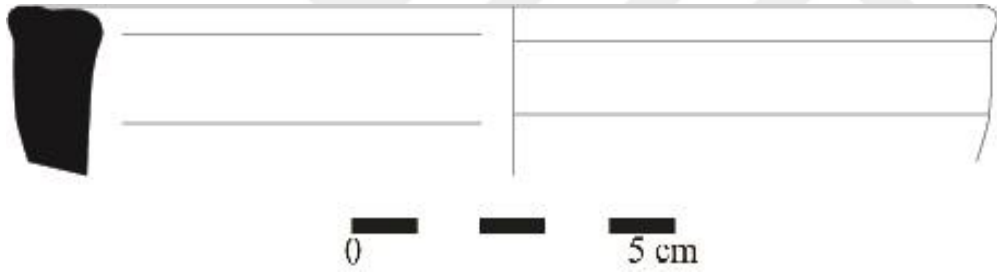
Kat. No. 46: Env. No. BO.P5.US.5038.04.

Buto P-5 Sektörü / Tip: AE2-D . Tarih: M.Ö. 2. yüzyılın ortaları.

Kil: 2.5 YR 5/6 Kırmızı. Bol kalker, taşçıklı. Astarsız.

A.R.: 14.5 cm.

Benzerleri: Şenol, 2010, 167, fig. 1.; Aleksandria Müzesi Env. No:17567;
Dixneuf, 2011, 312, fig. 68.62.

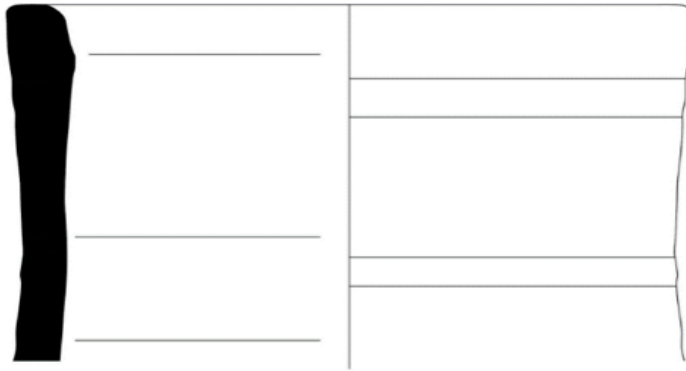
Kat. No. 47: Env. No. BO.P5.US.5038.01.

Buto P-5 Sektörü / Tip: AE2-D . Tarih: M.Ö. 2. yüzyılın ortaları.

Kil: 5 YR 7/4 Açık kahverengi. Bol Kalker, taşçıklı. Astarsız.

A. R.: 13. cm.

Benzerleri: Şenol, 2010, 170, fig. 6.5; Lawal, 2003, 170, fig. 25.

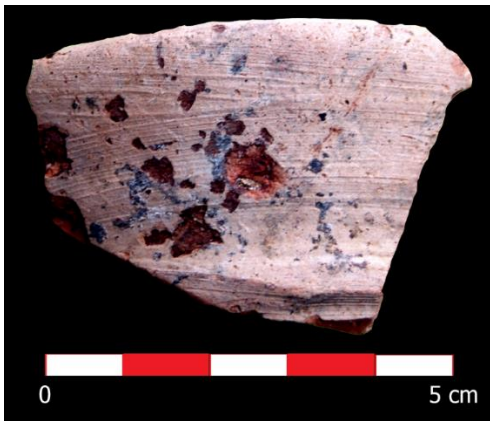
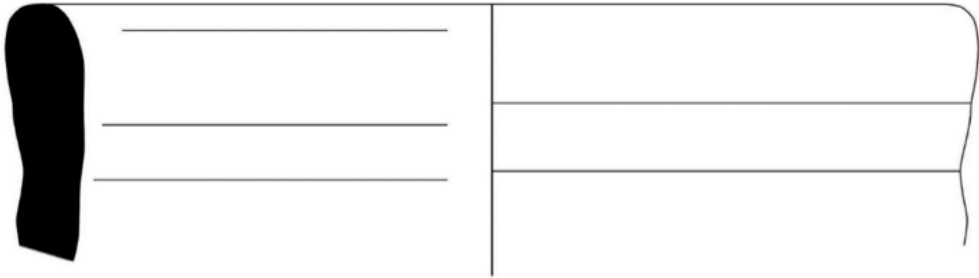
Kat. No. 48: Env. No. BO.P5.US.506.87.

Buto P-5 Sektörü / Tip: AE2-D . Tarih: M.Ö. 2. yüzyılın ortaları.

Kil: 2.5 YR 5/6 Kırmızı.Bol kalker, taşçıklı. Dış yüzey astar rengi: 5 YR 8/3 pembe.

A.R.:13 cm.

Benzerleri: Şenol, 2010, 170, fig. 6.5; Lawall, 2003, 171, fig. 26.

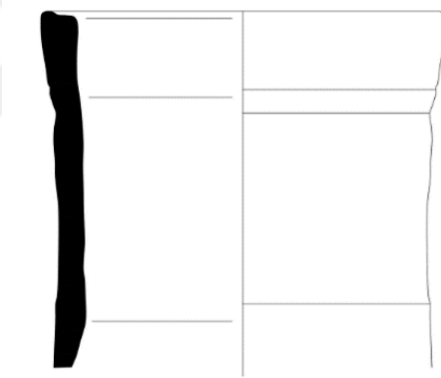
Kat. No. 49: Env. No. BO.P5.US.5049.04.

Buto P-5 Sektörü / Tip: AE2-D . Tarih: M.Ö. 2. yüzyılın ortaları.

Kil: 2.5 YR 5/6 Kırmızı. Bol kalker, taşçık katkılı. Dış yüzey astar rengi: 5 YR 8/3 pembe.

A.R.: 14 cm.

Benzerleri:; Lawall, 2003, 174, fig. 29; Marangou-Marchand, 2007, 52. fig. 143; Şenol, 2010, 170, fig. 7.5.

0 5 cm

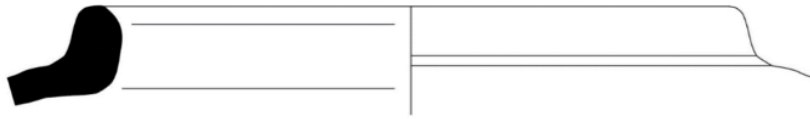
Kat. No. 50: Env. No. BO.P5.US.519.15.

Buto P-5 Sektörü / Tip: Torpedo (Mısır Taklidi). Tarih: M.Ö. 4. yüzyıl sonu-M.Ö. 3. yüzyıl başı.

Kil: 2.5 YR 5/8 Kırmızı. Bol kalker, taşçık, bitkisel katkılı. Dış yüzey astar rengi: 5 YR 7/4 Pembe.

A.R.:13 cm.

Benzerleri: Marangou-Marchand, 1994, 46, fig. 78-80; Dixneuf, 2011, 281. fig. 50.34.

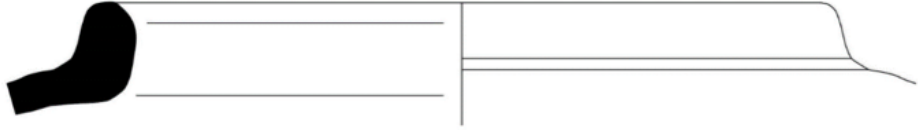
Kat. No. 51: Env. No. BO.P5.US.506.86.

Buto P-5 Sektörü / Tip: Torpedo (Mısır Taklidi). Tarih: M.Ö. 3. yüzyılın başı.

Kil: 2.5 YR 5/6 Kırmızımsı-sarı. Bol kalker, mika, şamot, taşçık katkılı. Kor rengi 10 R 5/1 Gri. Dış yüzey astar rengi: 5 YR 7/4 Pembe.

A.R.:13 cm.

Benzerleri: Marangou, Marchand, 1994, 46, fig. 78-80; Dixneuf, 2011, 281. fig. 50.34.

Kat. No. 52: Env. No. BO.P5.US.539.69.

Buto P-5 Sektörü / Tip: Torpedo (Mısır Taklidi). Tarih: M.Ö. 4. yüzyıl sonu-M.Ö. 3. yüzyıl başı.

Kil: 5 y 6/6 Soluk yeşil. Bol kalker, taşçık, bitkisel katkı. Astarlısız.

A.R.:13 cm.

Benzerleri: Marangou, Marchand, 1994, 46, fig. 78-80; Dixneuf, 2011, 281. fig. 50.34.

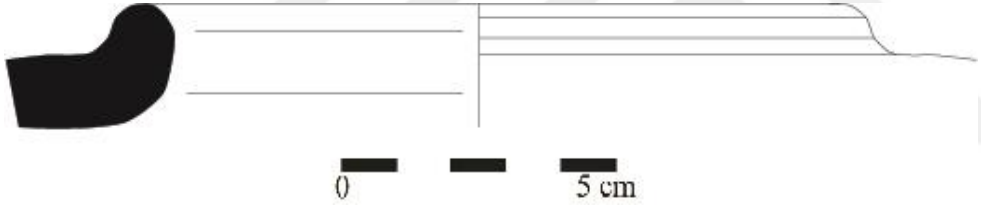
Kat. No. 53: Env. No. BO.P5.US.539.69.

Buto P-5 Sektörü / Tip: Torpedo (Mısır Taklidi). Tarih: M.Ö. 4. yüzyıl sonu- M.Ö. 3. yüzyıl başı.

Kil: 5 Y 6/6 Soluk yeşil. Bol kalker, taşçık, bitkisel katkı. Dış yüzey astar rengi: 7 YR 7/4 pembemsi beyaz.

A.R.:13 cm.

Benzerleri: Marangou, Marchand, 1994, 46, fig. 78-79-80; Dixneuf, 2011, 281. fig. 50.34.

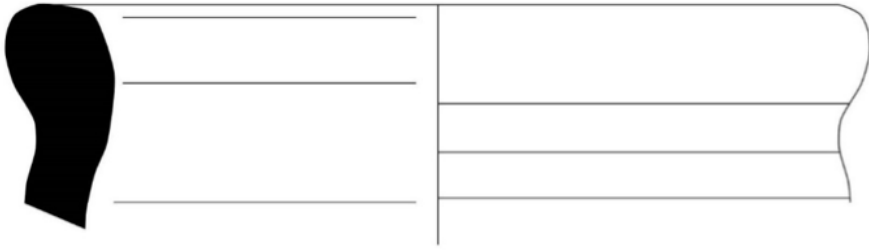
Kat. No. 54: Env. No. BO.P9.US.900.82.

Buto P-5 Sektörü/ Tip: Khios Taklidi (Mısır Amphorası). Tarih: M.Ö.450-M.Ö. 400.

Kil: 5 YR 6/8 Kırmızımsı-sarı. Kalker, taşçık, mika, bitkisel katkılı. Dış yüzey astar rengi: 2.5 YR 8/2 pembemsi-beyaz.

A.R.;13 cm.

Benzerleri: Boardman, 1954, 175, fig. 52; Marangou, Marchand, 2007, 49, fig. 118.

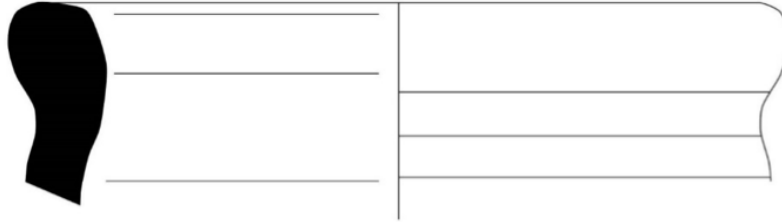
Kat. No. 55: Env. No. BO.P9.US.900.82.

Buto P-5 Sektörü / Tip: Khios Taklidi (Mısır Amphorası). Tarih: M.Ö.450-M.Ö. 400.

Kil: 5 YR 5/6 Kırmızımsı-sarı. Taşçık, mika, bitkisel katkı. Astarsız.

A.R.: 13 cm.

Benzerleri: Boardman, 1954, 175, fig. 52; Şenol, 2007, 125, fig. 26.

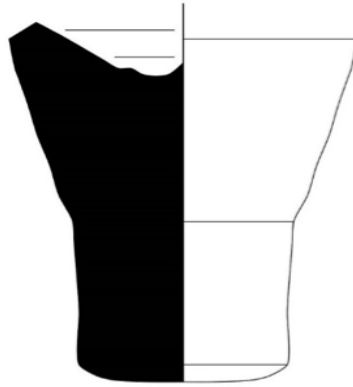
Kat. No. 56: Env. No. BO.P5.US.5038.06.

Buto P-5 Sektörü / Tip: Rhodos Taklidi (Mısır Amphorası). Tarih: M.Ö. 2. yüzyılın ortaları.

Kil: 2.5 YR 5/8 Açık-Kırmızı. Bol kalker, taşçık, kuvarslı. Astarsız.

K.R. 4 cm.

Benzerleri: Empereur, Picon, 1987, 77. fig. 4; Şenol, 2010, 167, fig. 1; Dixneuf, 2011, 212, fig. 3.b.

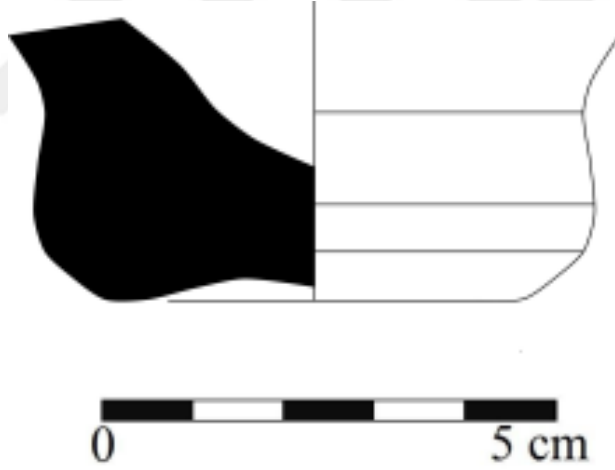
Kat. No. 57: Env. No BO.P5.US.5316.34.

Buto P-5 Sektörü / Tip: Kaide (Mısır Taklidi). Tarih: M.Ö. 3. yüzyıl.

Kil: 5 YR 5/6 Kırmızımsı-sarı. Taşçık, mika, bitkisel katkı. Astar rengi: 5 YR 7/4 pembe. Astarsız.

K.R. 4.2 cm.

Benzerleri: Marangou, Marchand, 2007, 48, fig. 114 .Ballet, Finkielsztejn, Şenol, Şenol, 2012, 317, pl.79.720.

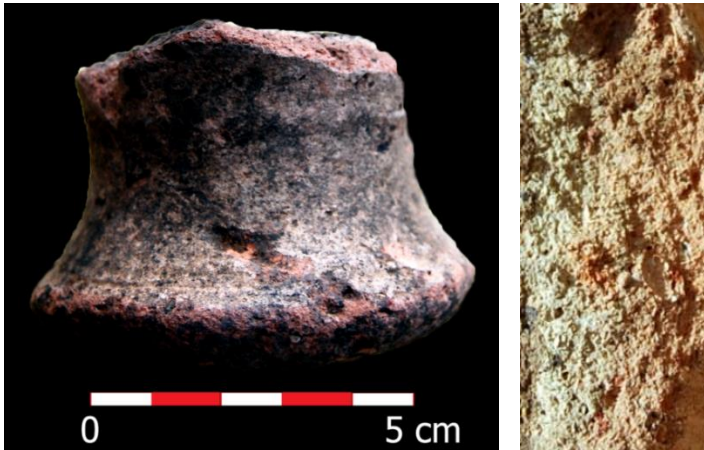
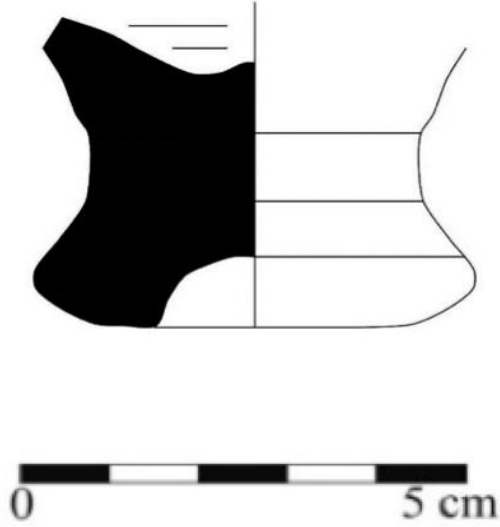
Kat. No. 58: Env. No BO.P5.US.519.14.

Buto P-5 Sektörü / Tip: Kaide (Mısır Taklidi) . Tarih: M.Ö. 3. yüzyıl.

Kil: 5 YR 5/6 Kırmızımsı-sarı. Taşçık, mika, kalkerli. Dış yüzey astar rengi 5 YR 7/4 pembe.

K.R.:4 cm.

Benzerleri: Monachov, 2003, 252, fig. 6; Lawall, 2009, 284, fig. 94.4.

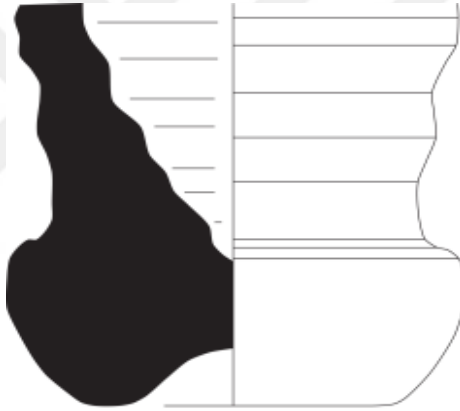
Kat. No. 59: Env. No BO.P5.US.5271.113.

Buto P-5 Sektörü / Tip: Kaide (Mısır Taklidi). Tarih: M.Ö. 3. yüzyıl.

Kil: 2.5 YR 5/6 Kırmızı. Mika, kalker, taşçıklı. Dış yüzey astar rengi: 5 YR 7/4 pembe.

K.R. 5 cm.

Benzerleri: Marangou, Marchand, 2007, 48, fig.114; Lawall, 2009, 284, fig. 72.8.

0 5 cm

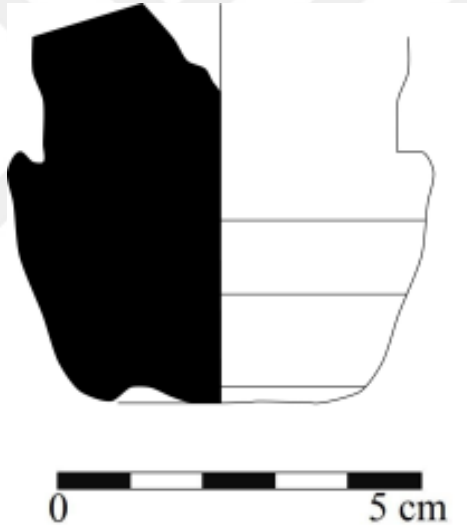
Kat. No. 60: Env. No BO.P5.US.5316.33.

Buto P-5 Sektörü / Tip: Kaide (Mısır Taklidi). Tarih: M.Ö. 3. yüzyıl.

Kil: 2,5 YR 6/8 Açık kırmızı. Mika, kalker, taşçıklı. Kor rengi, 10 R 5/1 Gri.
Astarsız.

K.R. 4.2 cm.

Benzerleri: Anderson, 1954, 176, fig. m; Marangou, Marchand, 2007, 48, fig. 113.

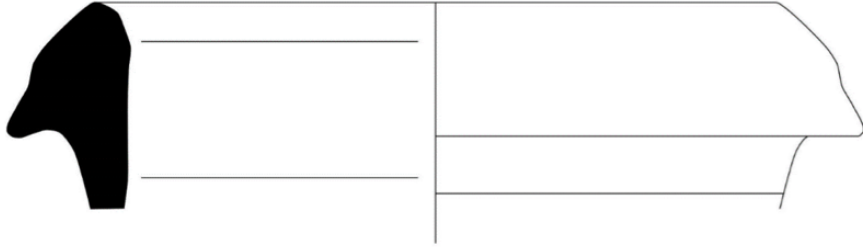
Kat. No. 61: Env. No. BO.P5.US.519.12.

Buto P-5 Sektörü/ Tip: Mantar Ağzılı. Tarih: M.Ö. 4. yüzyılsonu-M.Ö. 3. yüzyılın başı.

Kil: 7.5 YR 7/6 Kırmızımsı-sarı. Kalker ve mikalı. Astarsız.

A.R. 13.2 cm.

Benzerleri: Monachov, 1995, 73, Fig.5; Marangou-Marchand, 2007, 40, Fig. 16.

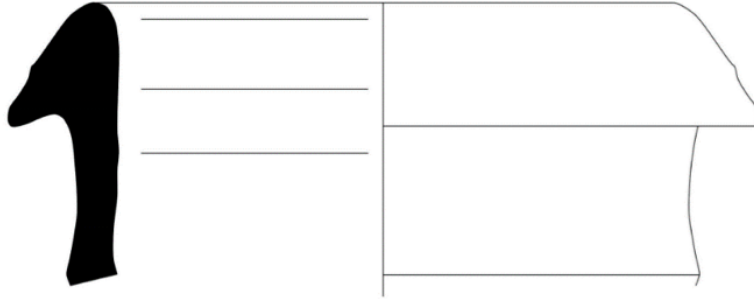
Kat. No. 62: Env. No. BO.P5.US.519.11.

Buto P-5 Sektörü / Tip: Mantar Ağızlı. Tarih: M.Ö. 4. yüzyılsonu-M.Ö. 3. yüzyılın başı.

Kil: 7.5 YR 7/6 Kırmızımsı-sarı. Şamot, kalker ve mikalı. Astarsız.

A.R. 13.2 cm.

Benzerleri: Monachov, 1995, 73, fig. 5; Marangou-Marchand, 2007, 40, fig. 16.

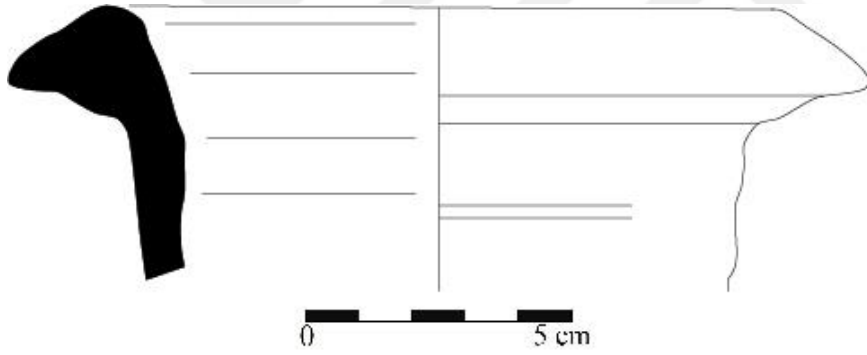
Kat. No. 63: Env. No. BO.P5.US.5271.104.

Buto P-5 Sektörü / Tip: Mantar Ağızlı. Tarih: M.Ö. 4. yüzyılsonu-M.Ö. 3. yüzyılın başı.

Kil: 7.5 YR 7/6 Kırmızımsı-sarı. Kalker ve mikalı. Astarsız.

A.R. 13.2 cm.

Benzerleri: Jhonston, 2012, 18. fig. 60.; Trézinyš, 1989, 106. fig. 531.

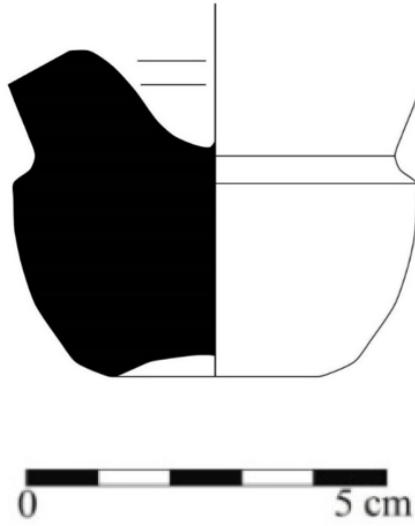
Kat. No. 64: Env. No BO.P5.US.5271.124.

Buto P-5 Sektörü / Tip: Kökeni Belirlenememiş . Tarih: M.Ö. 3. yüzyıl.

Kil: 2,5 YR 6/8 Açık kırmızı. Taşçık, kalkerli. Astarsız.

K.R.:4 cm.

Benzerleri: -

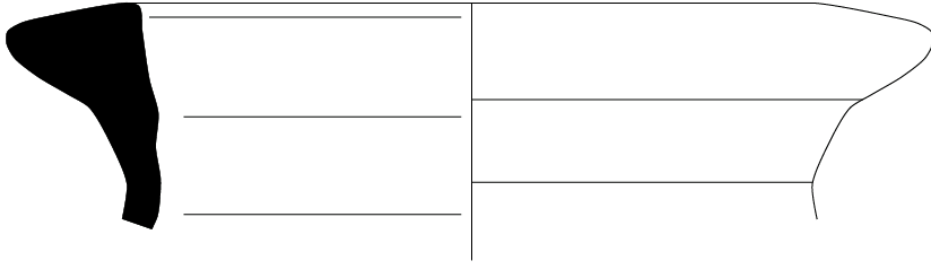
Kat. No. 65: Env. No BO.P5.US.1175.11.

Buto P-5 Sektörü / Tip: Kökeni Belirlenememiş. Tarih: M.Ö. 4. yüzyıl sonu-3. yüzyıl başı.

Kil: 10 YR 5/2 Açık Kahverengi. Kalker, taşçık, kuvarslı. Astarsız.

A.R.:13 cm.

Benzerleri: -

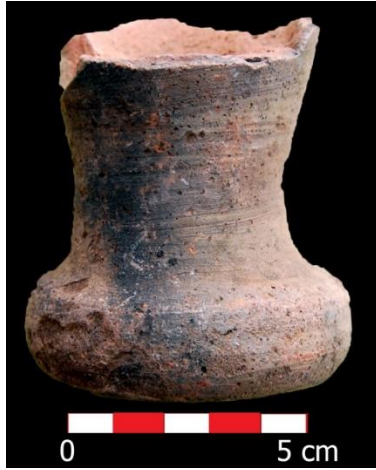
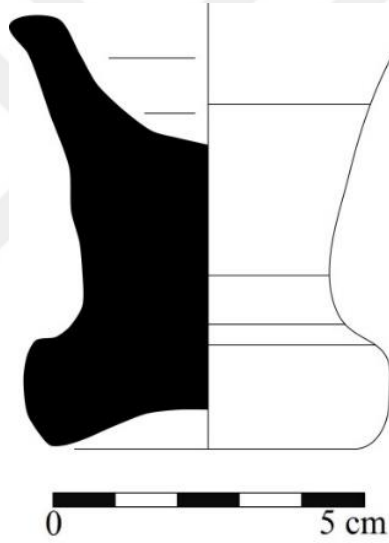
Kat. No. 66: Env. No BO.P5.US.5271.109.

Buto P-5 Sektörü / Tip: Kökeni Belirlenememiş . Tarih:M.Ö. 3. yüzyıl.

Kil: 7,5 YR 7/6 Kırmızımsı-sarı. Kalker, taşçık, kuvarslı. Astarsız.

K.R. 5 cm.

Benzerleri: -

Kat. No. 67: Env. No BO.P5.US.5271.116.

Buto P-5 Sektörü / Tip: Kökeni Belirlenememiş. Tarih: M.Ö. 3. yüzyıl.

Kil: 5 YR 6/6 Sarımsı kırmızı. Kalker, kuvarslı. Astar rengi: 5 YR 7/4 pembe. Dış yüzeyi astarlı.

K.R.: 2.7 cm.

Benzerleri: -

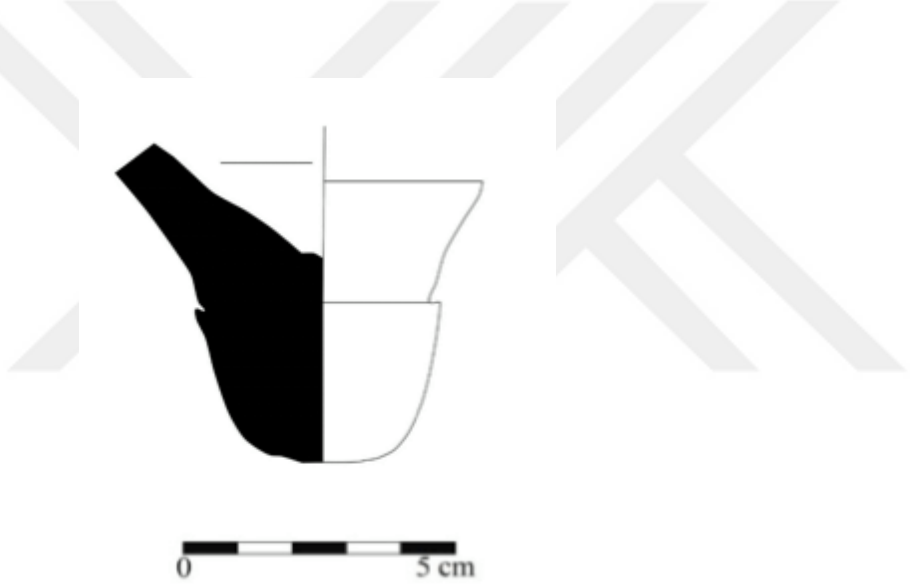
Kat. No. 68: Env. No BO.P5.US.5271.122.

Buto P-5 Sektörü / Tip: Kökeni Belirlenememiş. Tarih: M.Ö. 3. yüzyıl.

Kil: 2.5 YR 5/8 Kırmızı. Kalker, , mika, taşçıklı. Astarlanmamış.

K.R.: 3.5 cm.

Benzerleri: -

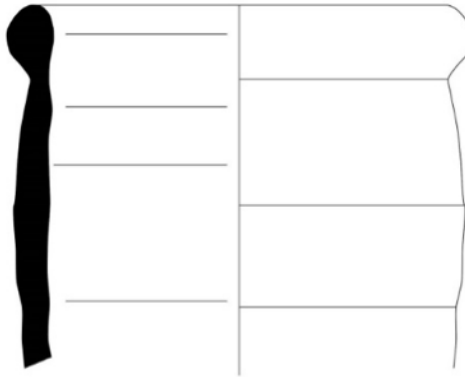
Kat. No. 69: Env. No BO.P5.US.542.48.

Buto P-5 Sektörü / Tip: Kökeni Belirlenememiş. Tarih: M.Ö. 4- M.Ö. 3. yüzyıl.

Kil: 10 YR 5/2 Açık Kahverengi. Kalker, taşçıklı. Astarsız.

K.R.: 12 cm.

Benzerleri: -

LEVHALAR

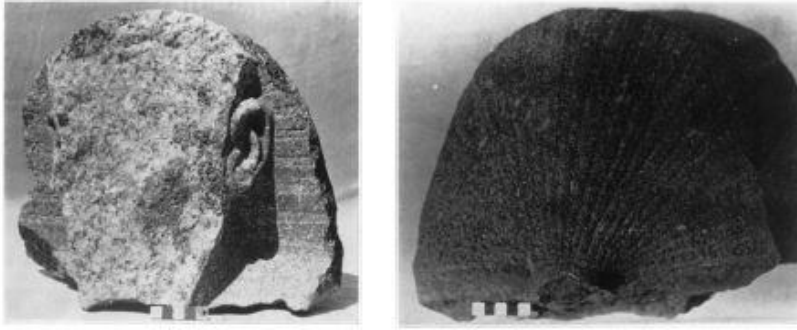

Fig.1: Firavunlar Dönemi'ne ait heykel parçası.

Fig. 2: Ptolemaios Dönemi'ne tarihlenen kireç taşı kaldırım.

Fig. 3: Buto'daki kaseler (P1 Sektörü).

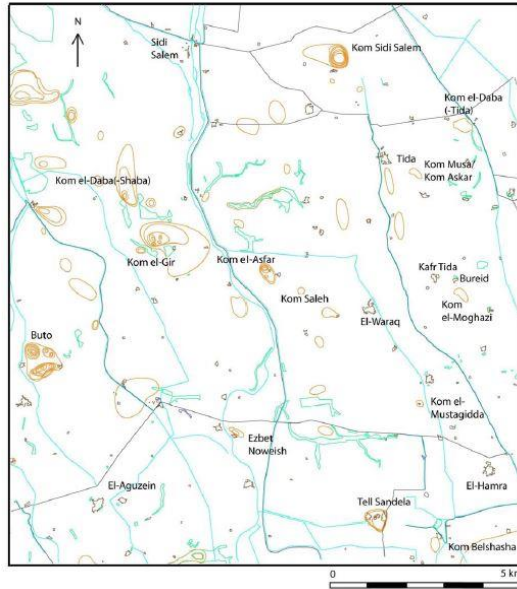

Fig. 4: Kafr esh-Shaikh'in de yüzey araştırması yapılan yerler.

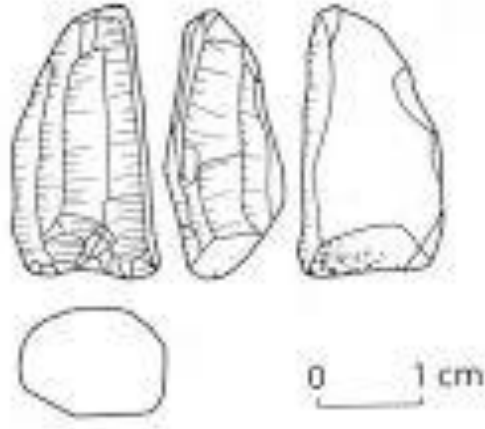
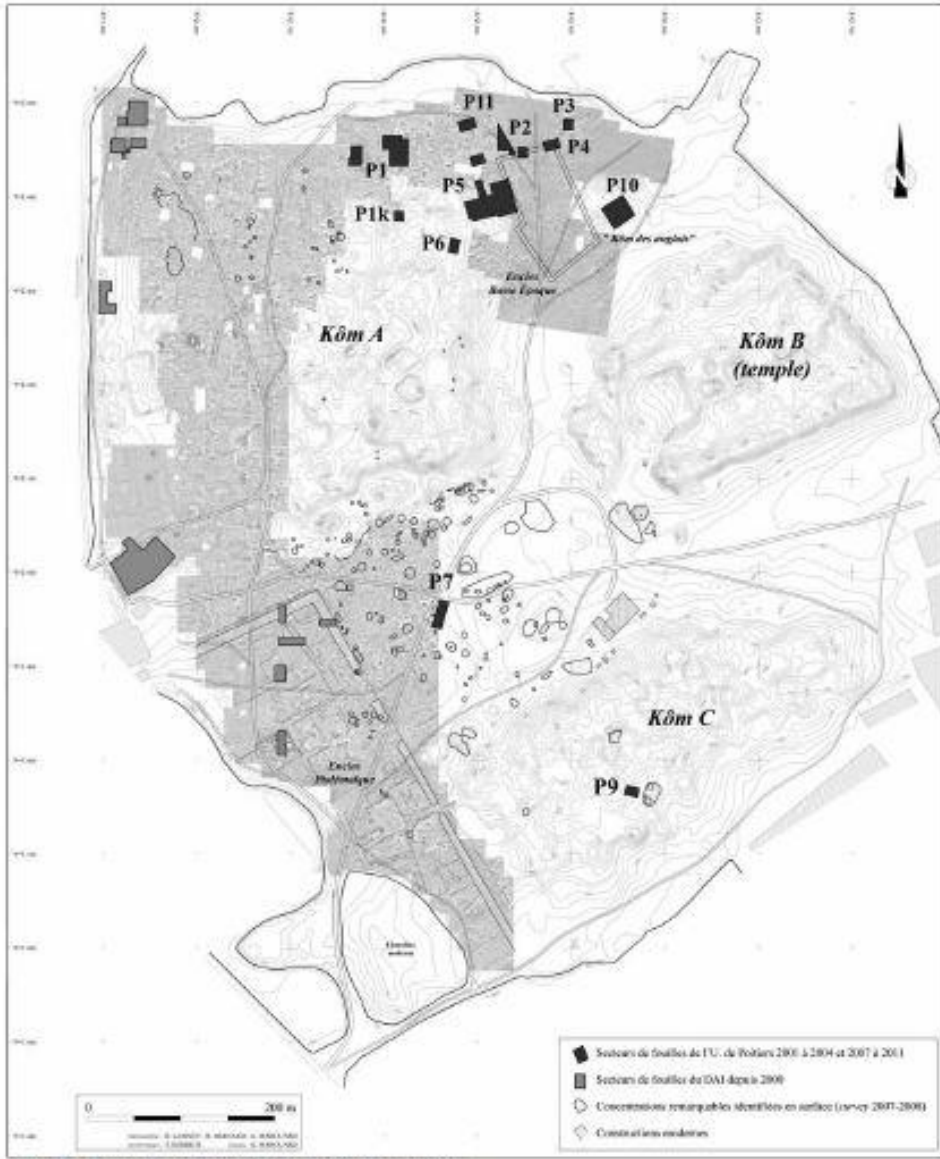

Fig. 5: Tel El Farain'de bulunmuş obsidyenler.

Fig.6: J sektöründeki yapı izleri ve bu yapıların içerisinde ele geçen lahit.

Buto (Tell al-Fara'in). Localisation des secteurs fouillés depuis 2000: en gris, par l'Institut archéologique allemand; en noir, par l'université de Poitiers.

Fig. 7: Buto'nun Planı.

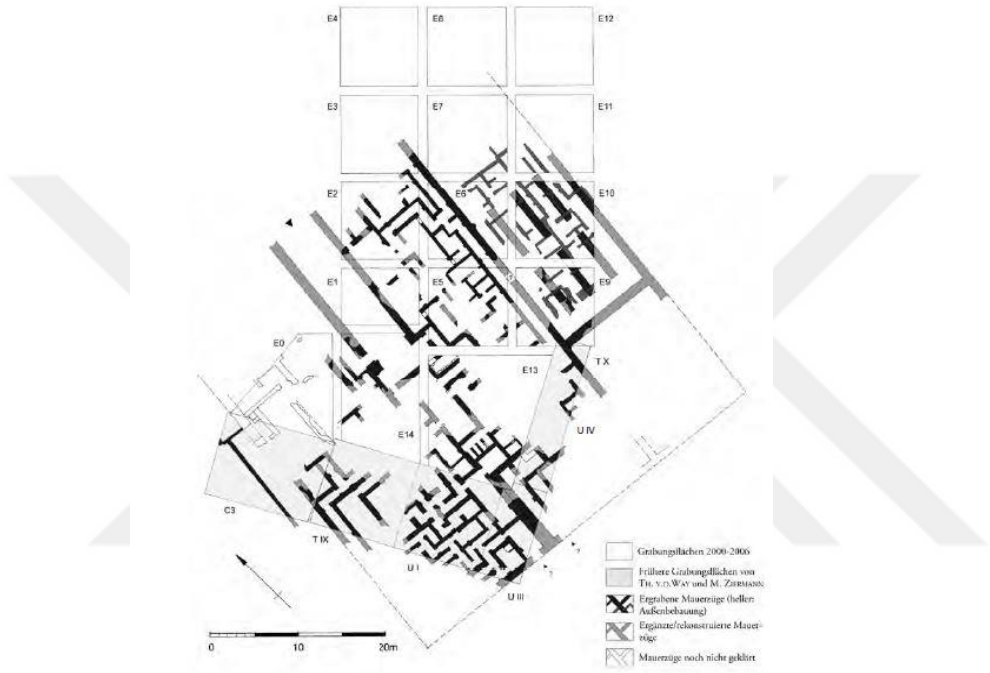

Fig. 8: E Sektörünün planı.

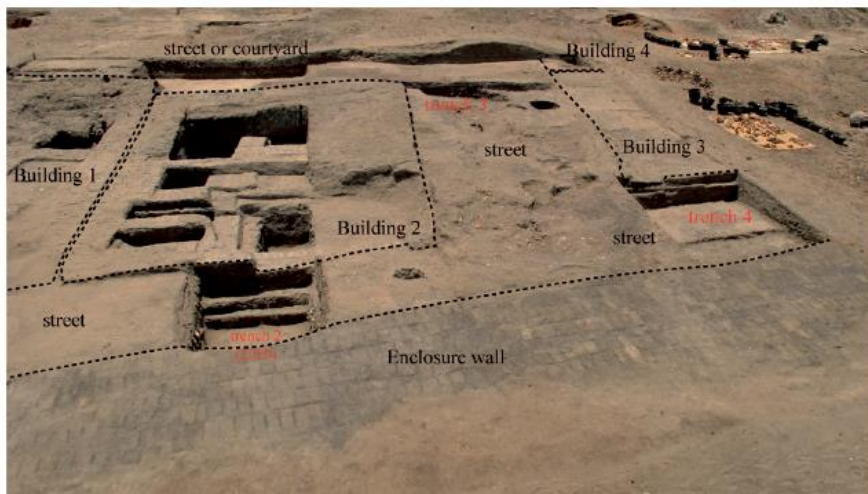

Fig. 9: P5 Sektörü'ndeki ev yapıları.

FIG. 3. P5. Vue générale du quartier d'habitat d'époque ptolémaïque; vue vers l'ouest (fouilles 2009-2010).

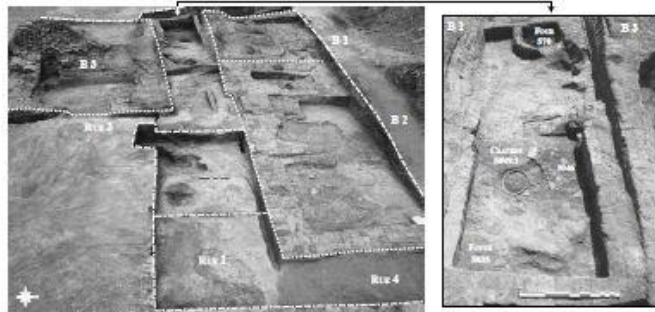

FIG. 4. P5. Vue générale du quartier d'habitat d'époque ptolémaïque; vue vers l'ouest (fouilles 2009-2008) et détail de la cour domestique du Bâtiment 1; vue vers l'est (occupation 5046-5049).

Fig. 10: P5 Sektörü'ndeki yapı izleri.

Fig.11: Buto'dn bir Rhodos mühürü (P1 Sektörü).

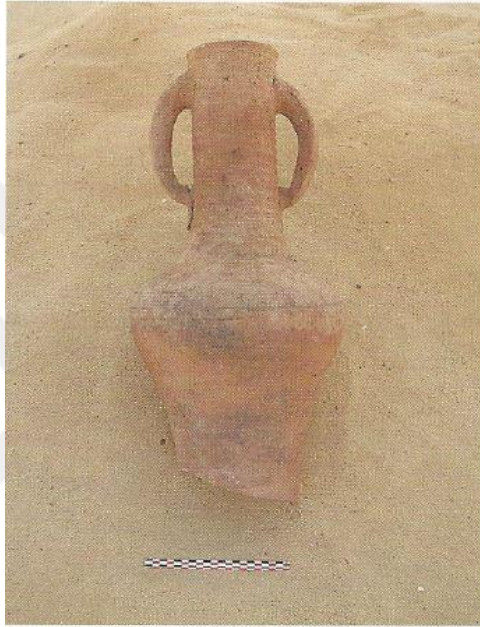

Fig. 12: Buto'dan Mısır amphorası

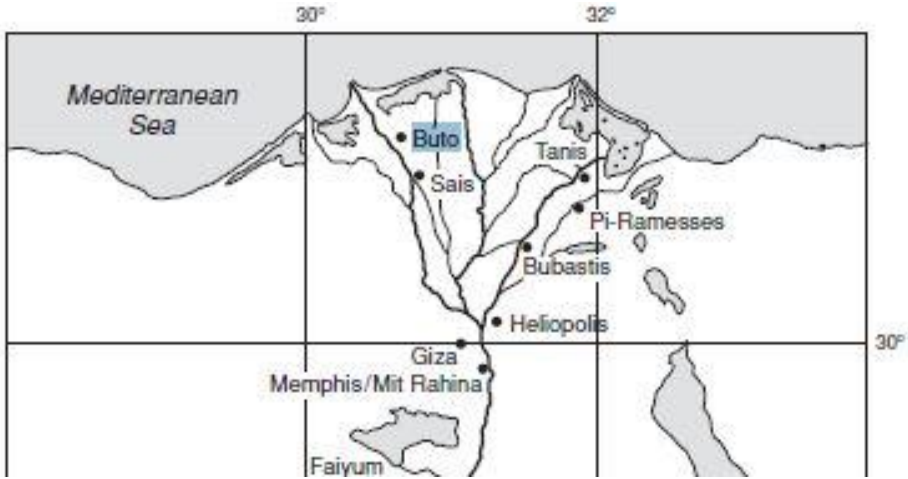

Fig. 13: Nil Deltası haritası.

Wadjet as royal cobra. Gold coffin of Tutankhamun, Dyn. XVIII, Cairo Museum.

Fig. 14: Firavunların koruyucusu Wadjet.

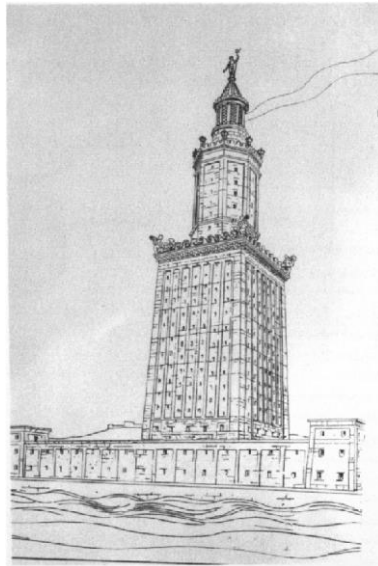

Fig. 15: Pharos (Aleksandria Feneri).

Fig. 16: Aleksandria limanı ve çevresi.

Fig. 17: Alexandria'dan sikken üzerinde I. Soter betimlemesi (M.Ö. 265).

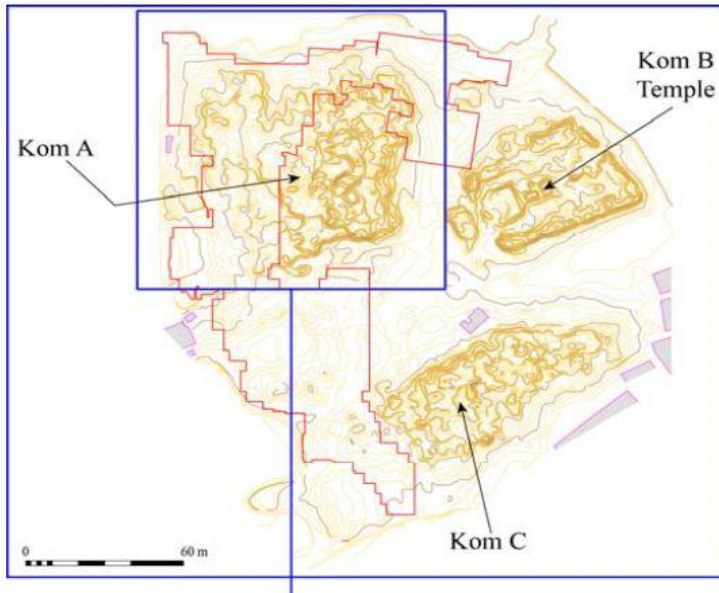

Fig. 18: Kom A-B-C

Fig. 19: Zenon Papirüsleri

Fig. 20: Octavianus Heykeli.

2. Kilns 5, 5a, 7, and 14-19 with parts of the bath house in the right-hand foreground
THE INDUSTRIAL SITE, TELL EL-FARÂ'IN, 1968

Fig 21: Buto'daki fırınlar (Üretim Atölyeleri).

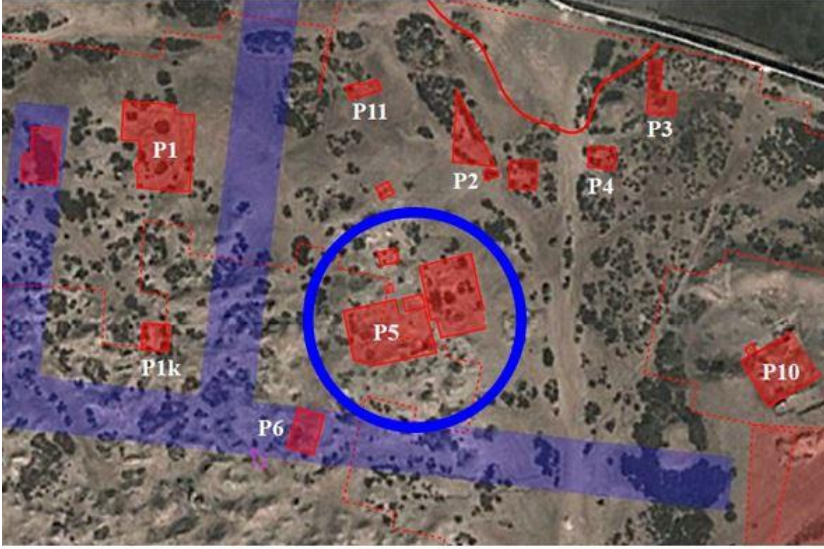

Fig 22: P5 Sektörünün konumu.

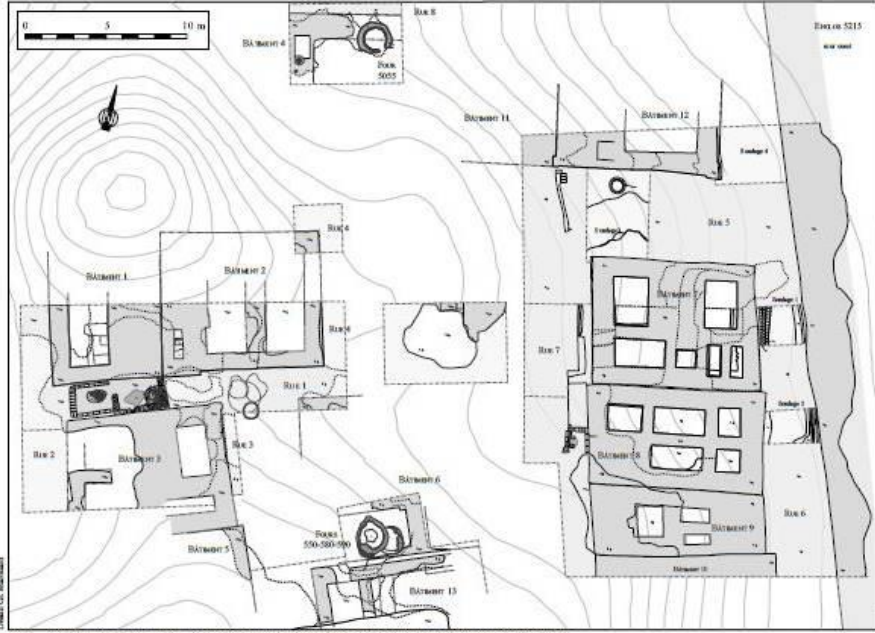

Fig. 23: P5 Sektöründeki ev yapılarının planı.

Fig. 24: P5 Sektörü'ndeki fırın yapısı.

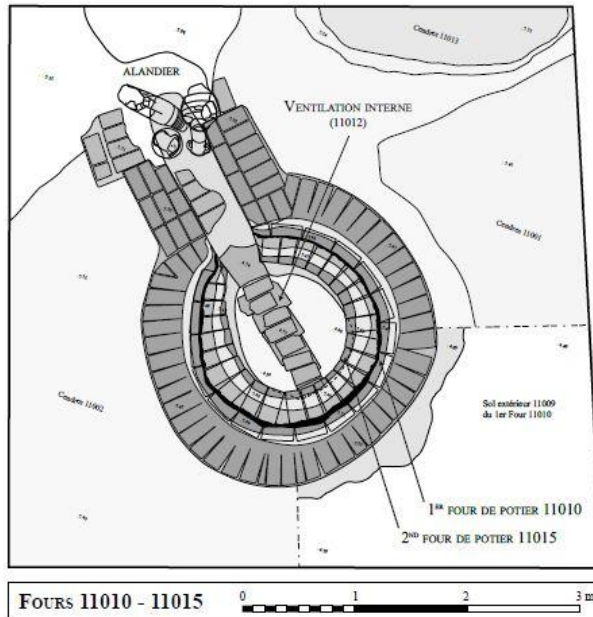

Fig. 25: P5 Sektörü'ndeki fırın planı.

Fig. 26: P-10 sektöründeki hamam yapısı.

Fig. 27:P5 Sektörü'nden kırmızı astarlı seramikler.

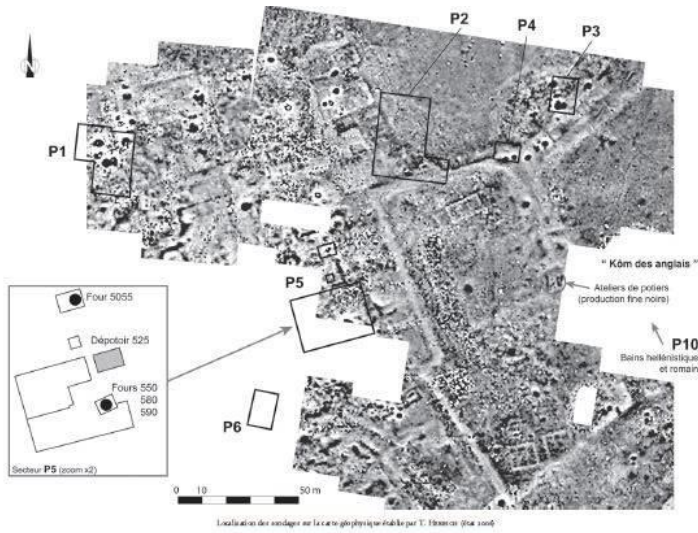

Fig. 28: P5 Sektörü'ndeki sur yapısı için manyetik araştırma.

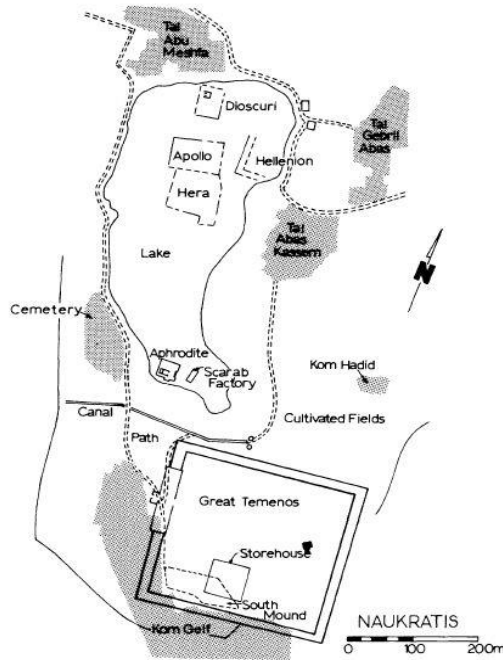

Fig. 29: Naukratis'in planı.

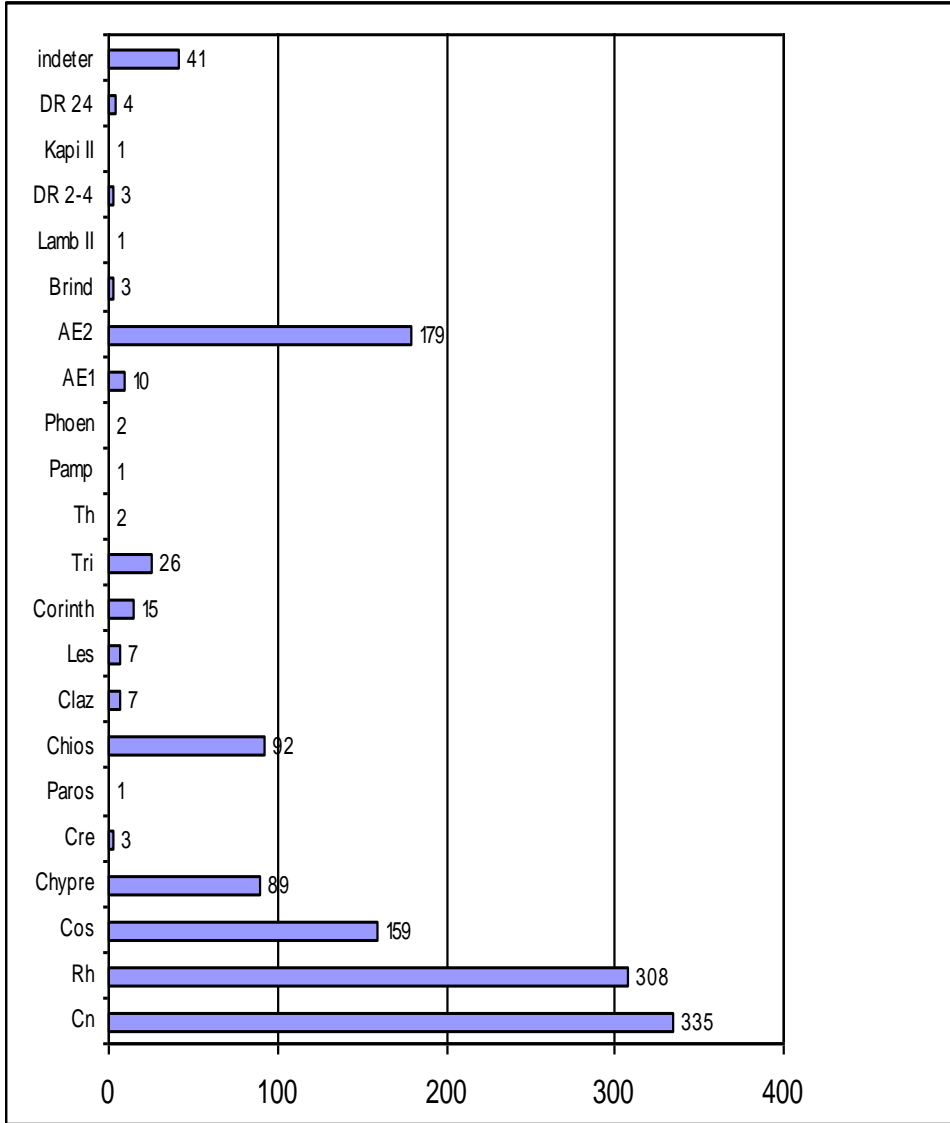

Fig. 30: Buto'da P1-2-3-4 Sektörleri'nde ele geçen amphoralar.

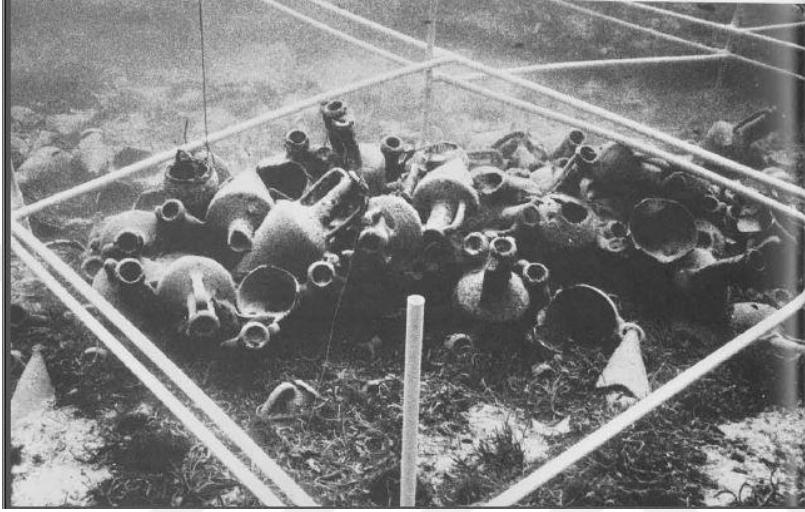

Fig. 31: Kyrenia Batığı'ndaki amphoralar.

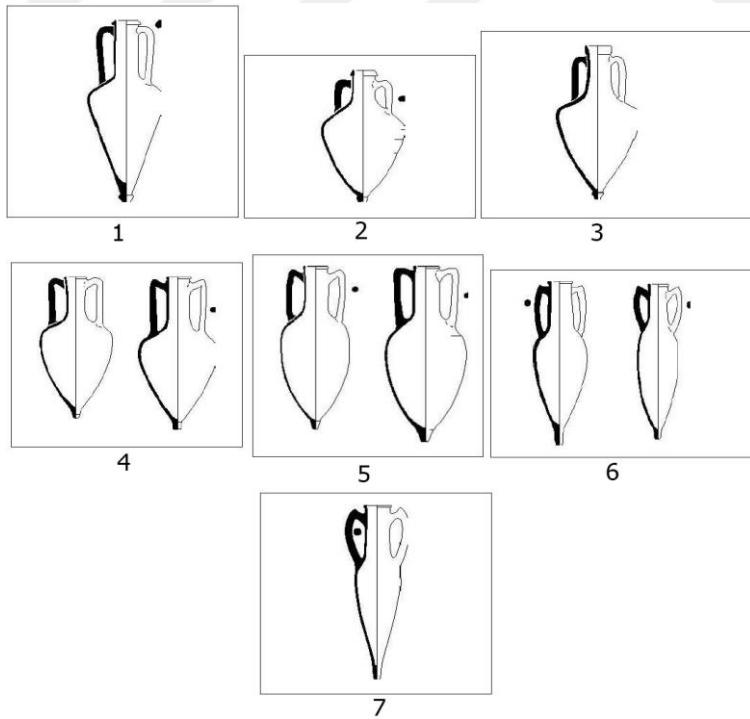

Fig. 32: Rhodos amphoraları tipleri.

Fig. 1: Rhodos Peraiası'nda Saptanan Amphora Atölyeleri

Fig. 33: Rhodos Peraiası haritası.

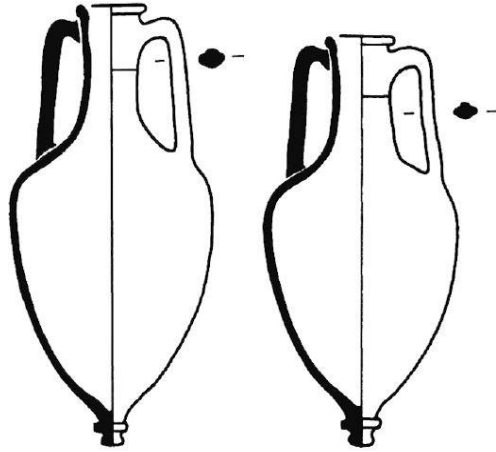

Fig. 34: Rhodos Peraiası amphoraları.

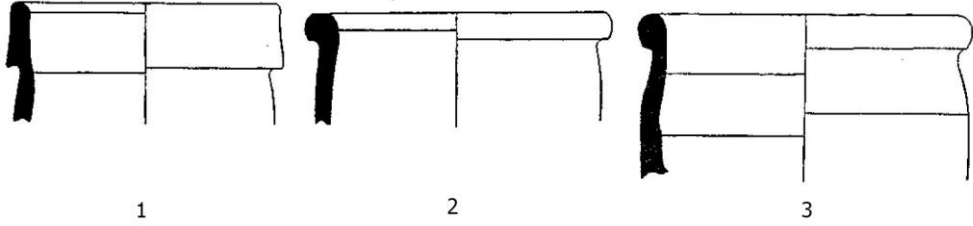

Fig 35: Rhodos Peraiası amphora ağız tipleri.

Fig. 36: Knidos haritası.

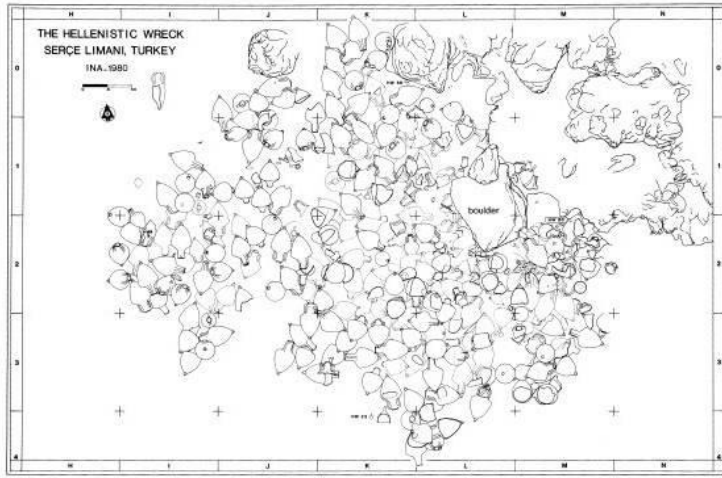

Fig. 37: Serçe Limanı'ndan ele geçen amphoraların çizimi.

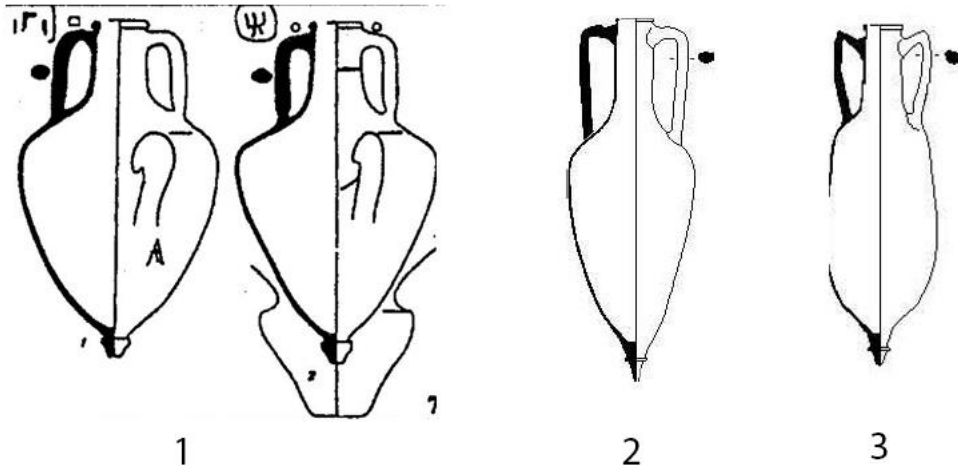

Fig. 38: Knidos amphoralarının tipleri.

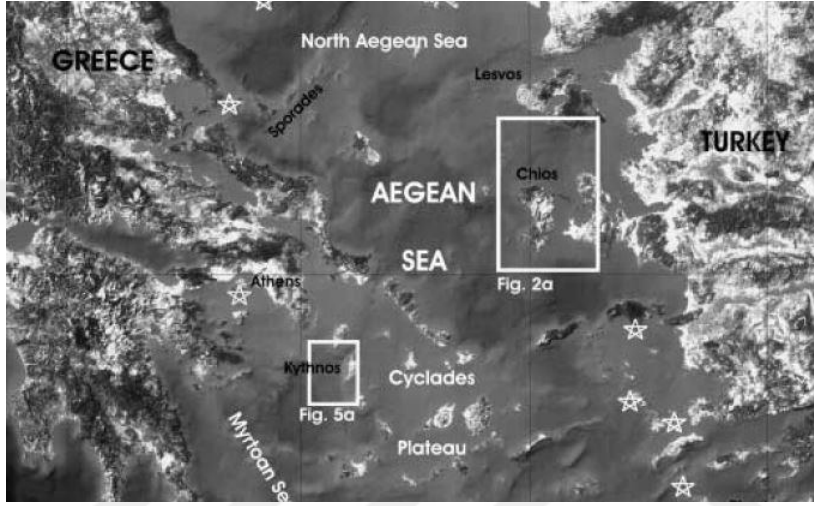

Fig. 39: Khios haritası.

Fig. 40: Khios'tan Khios sikkesinde amphora betimlemesi. (M.Ö. 72-38).

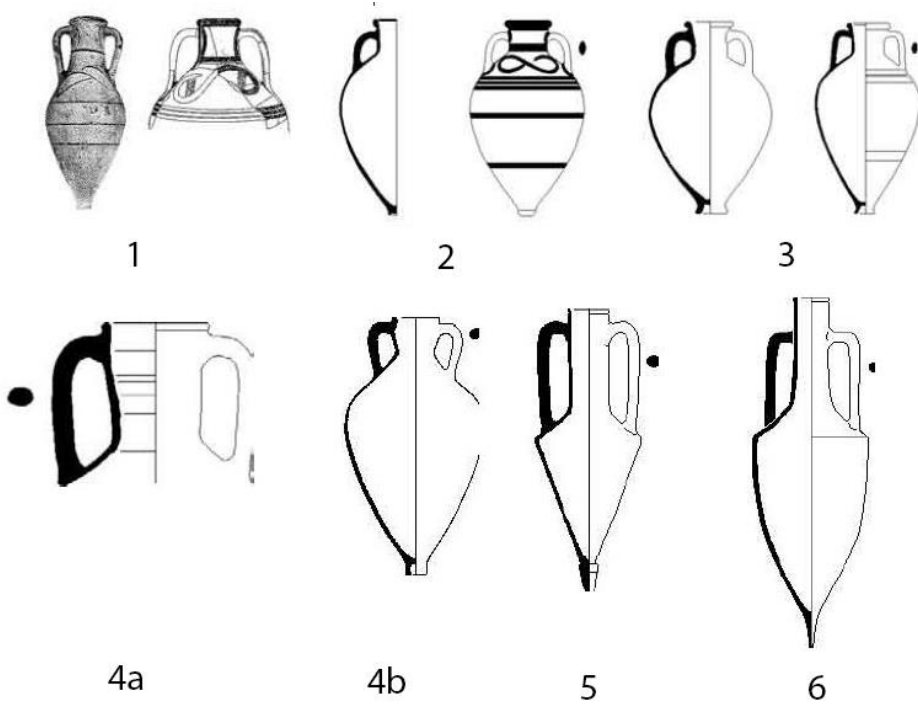

Fig. 41: Khios amphoraları tipleri.

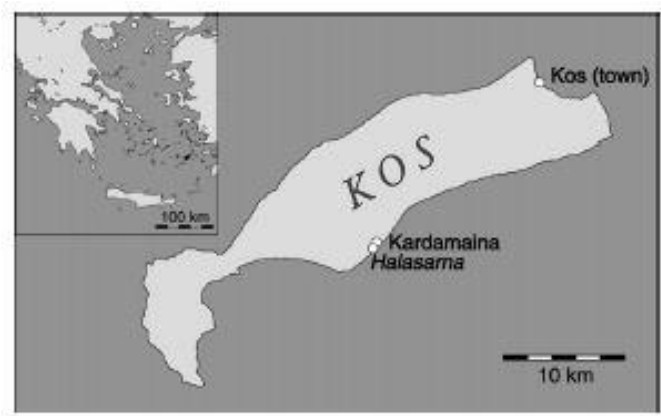

Fig. 42: Kos Adası.

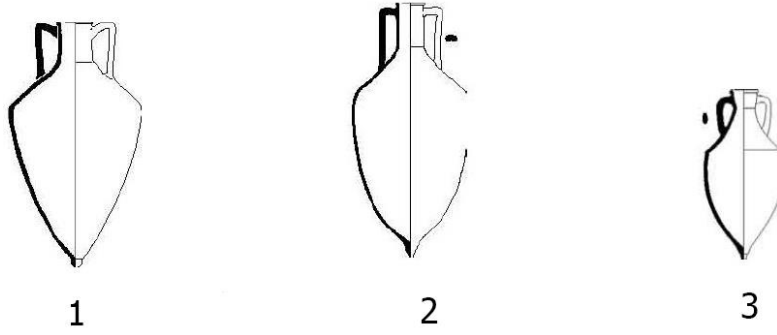

Fig 43: Kos amphoraları tipleri.

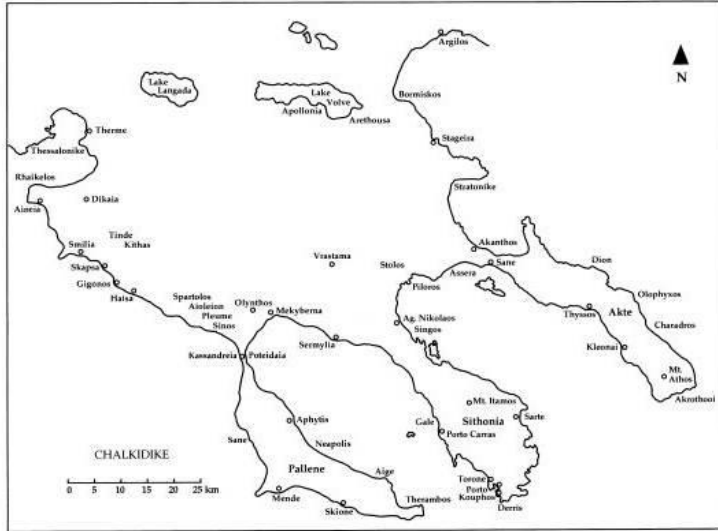

Fig. 44: Khalkidias Yarımadası'nın konumu.

Fig. 45: Mende'den Mende sikkesinde Dionysos betimlemesi. (M.Ö. 5. yüzyılın ikinci yarısı).

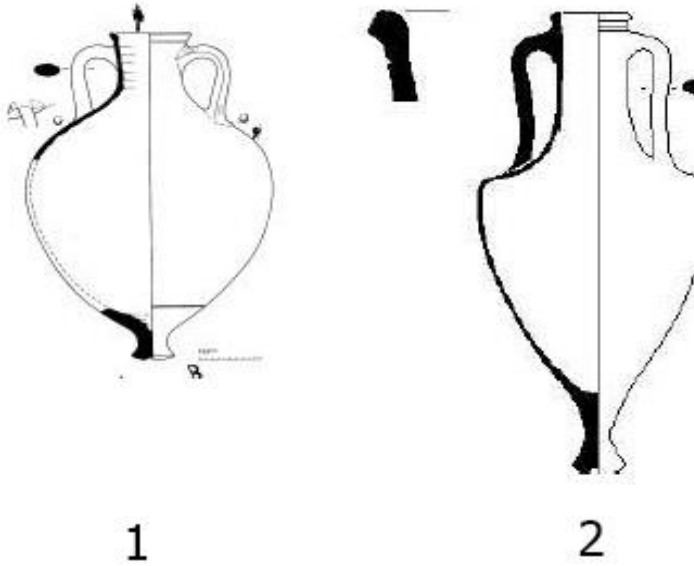

Fig. 46: Mende amphora tipleri.

Fig. 47: Kıbrıs ve çevresindeki önemli merkezler

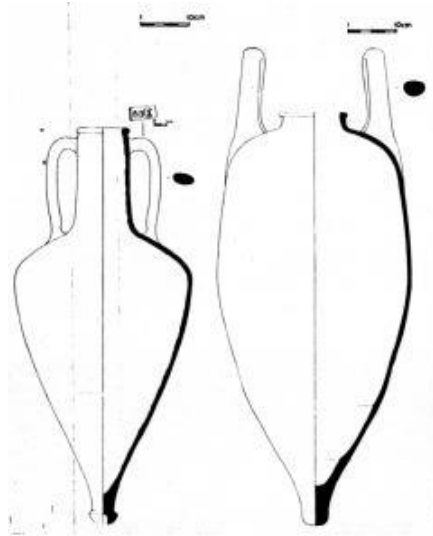

Fig. 48: Kıbrıs amphoraları.

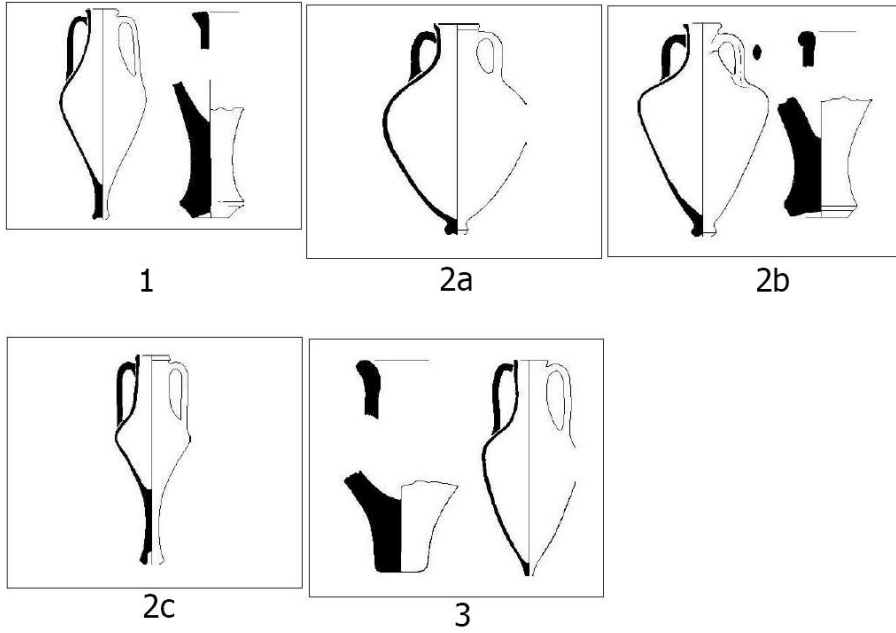

Fig. 49: Thasos amphoraları tipleri.

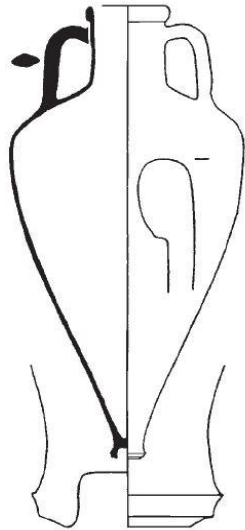

Fig. 50: Kuzey Ege amphorası.

Fig. 51: Mısır duvar resminde amphoralar.

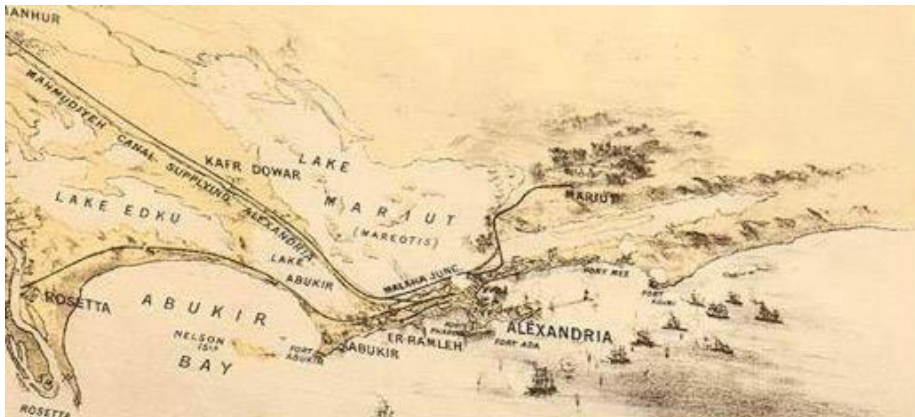

Fig. 52: Mariotis Gölü.

Fig. 53: Mariotis Gölü kenarındaki Akademia kazısı.

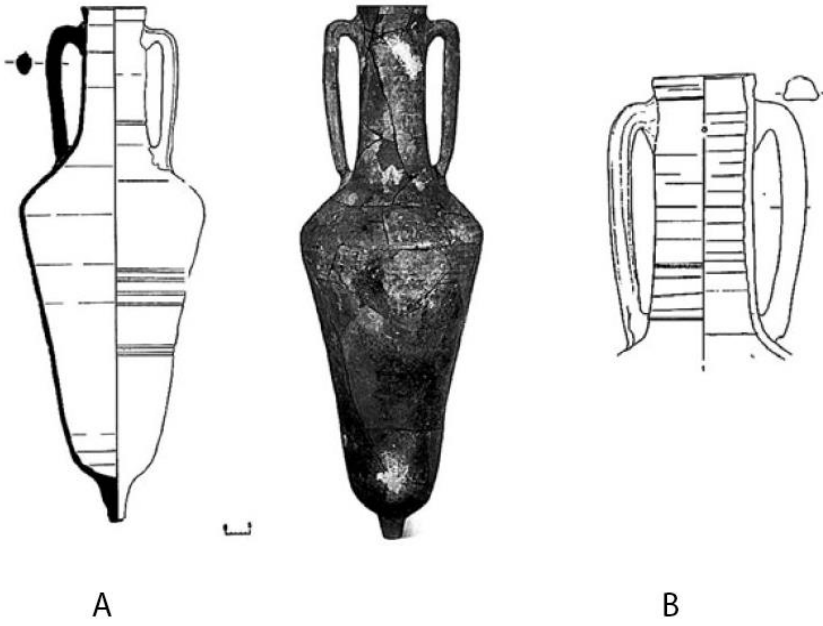

Fig. 54: AE 1 amphoraları tipleri.

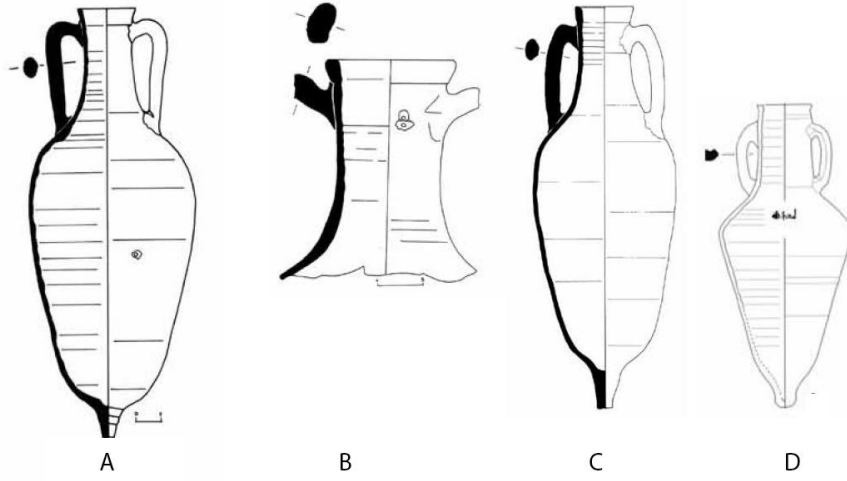

Fig. 55: AE 2 amphoraları tipleri.

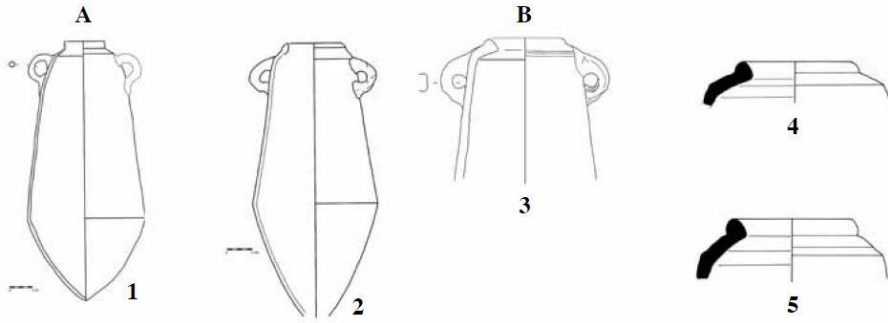

Fig. 12 (1: Defernez-Marchand 2006, 77, fig. 3.4; 2: Defernez-Marchand 2006, 77. 3.5; 3: Dixneuf 2007a, 57, fig. 51; 4: TAL.40070.51.15; 5: TAL 40070.52.5)

Fig. 56: Sepet kulplu amphora tipleri.

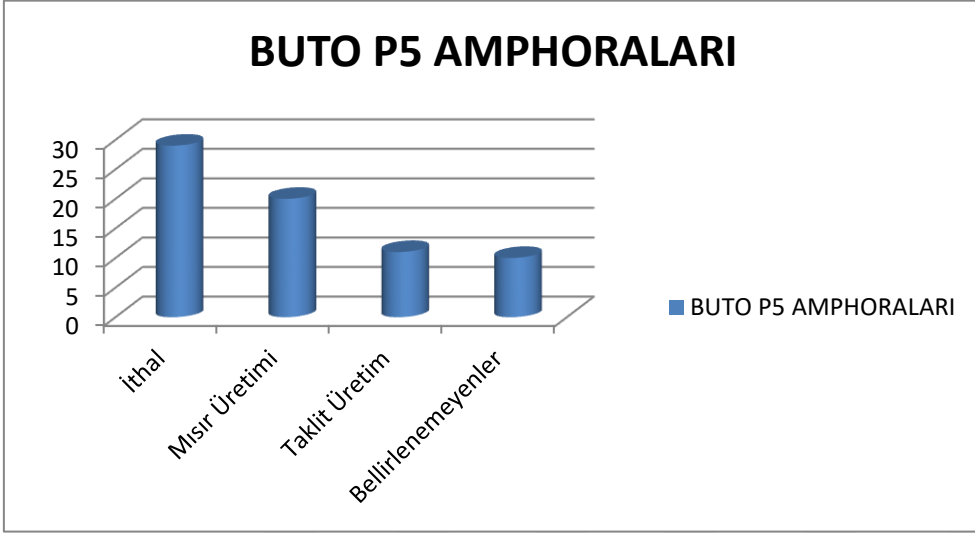

Fig. 57: P5 Sektörü'ndeki amphora tipleri dağılımı.

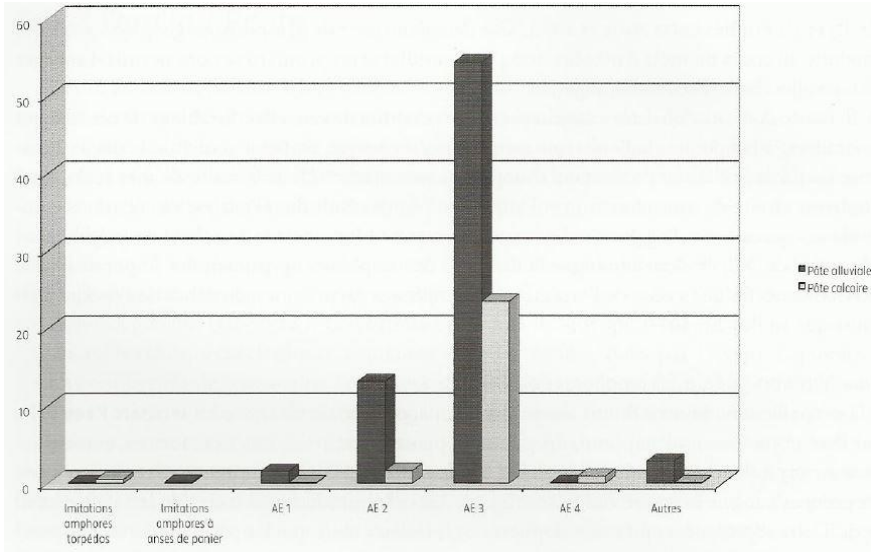

Fig. 58: Buto'daki yerel amphoraların dağılımı.

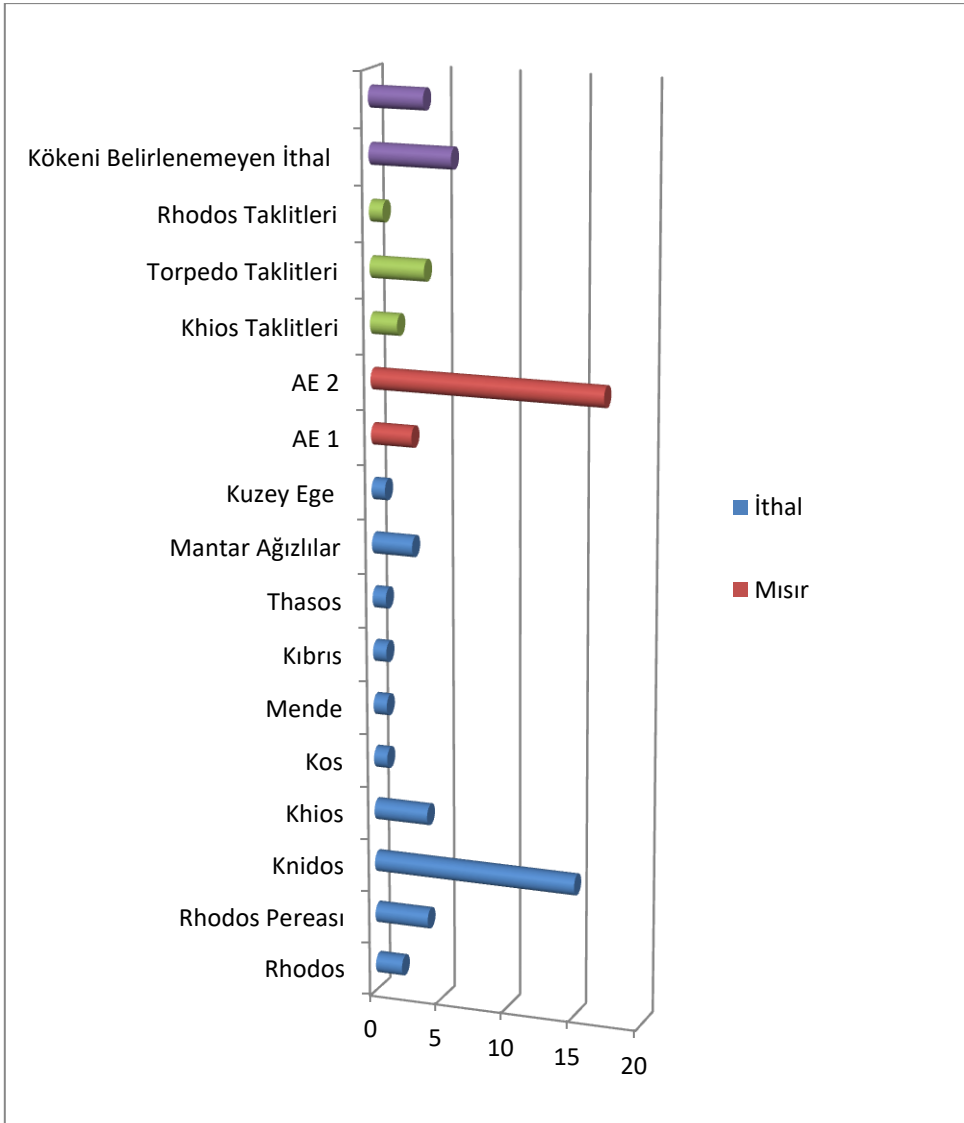

Fig. 59: P5 Sektörü'ndeki amphoraların tip dağılımı.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Ahmet Oğuzhan KARAÇETİN

Doğum Yeri ve Tarihi : Malatya 21/01/1988

EĞİTİM DURUMU

Lisans Öğrenimi : Ege Üniversitesi Arkeoloji Bölümü

Yüksek Lisans Öğrenimi : Adnan Menderes Üniversitesi Arkeoloji

Celal Bayar Üniversitesi Eski Çağ Tarihi Bölümü

Bildiği Yabancı Diller : İngilizce (YDS 69).

BİLİMSEL FAALİYETLERİ

Makaleler

-SCI :

-Diğer :

Bildiriler

-Uluslararası :

-Ulusal :

Katıldığı Kazı ve Projeler : Klaros Kazısı (2008-2010) Yaz Sezonu

Akademia Kazısı (2012-2016) Yaz Sezonu

Aleksandria'daki Kurtarma kazılarında ele geçen amphora mühürleri ve Iskenderiye Greko-Romen

Müzesinde korunmakta olan amphora mühürlerinin envanter çalışmaları projesi (2012- 2016)

Delos Müzesi (2014-2016)

Buto Kazıları (2016)

Atina Ulusal Müze (2016)

İŞ DENEYİMİ

Çalıştığı Kurumlar ve Yıl : IFAO (Arkeolog 2012-2017)

İLETİŞİM

E-posta Adresi : oguzhankrctn@gmail.com

Telefon :05374156542

Tarih :